

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1983:11

RAPPORT ÖVER
GÖTEBORG 216, KV POLISMÄSTAREN
BEBYGGELSELÄMNINGAR OCH KULTURLAGER,
NYARE TID

Fig 1.
 Ekonomisk karta med undersökningsområdet
 markerat.
 Skala 1:10 000
 Översikt. 1:50 000

Economic map with investigation area
 marked.
 Scale 1:10 000
 General view. Scale 1:50 000

GÖTEBORG 216, KV POLISMÄSTAREN BEBYGGELSELÄMNINGAR OCH KULTURLAGER, NYARE TID

Mona Lorentzson

Under hösten 1982 utförde Göteborgs historiska museum en arkeologisk undersökning i kvarteret Polismästaren i Göteborg. Undersökningen föranleddes av nybyggnation i delar av kvarteret. Bebyggelselämningar alltifrån den första stadstiden på 1620-talet till 1700-talets första hälft påträffades. Husen hade varit byggda av trä. Endast golvsyllar, enkla stengrunder och plankgolv var bevarade. Mellan husen hade kullerstensbelagda gränder löpt, och inne på gårdarna hade bingar funnits där avfallet kastats. Här hittades de flesta av de många lösfynden. Fynden utgjordes främst av skärvor från hushållsföremål av bl a lergods, fajans, stengods, svartgods och porslin. Det mesta var importerat. Dessutom fanns fragment av trä-, järn- och glasföremål samt 44 stycken kopparmynt från 1620-50-talet. En stor mängd djurben tillvaratogs också.

UNDERSÖKNINGSOMRÅDET

All verksamhet med åtföljande grundschaktning som berör 1600-tals kulturlager inom Vallgraven i Göteborg föregås numera av arkeologisk undersökning. I kvarteret Polismästaren hade tidigare inga arkeologiska undersökningar gjorts, förutom den provgrävning som föregick denna slutundersökning. (Kihlberg 1984) Omfattande undersökningar gjordes 1979-1980 i de angränsande kvarteren Enigheten, Vindragaren och Stadskvarnen. (Jönsson, Kihlberg 1982) Härvid framkom bebyggelselämningar och föremål av liknande typer som i kvarteret Polismästaren.

Kvarteret Polismästaren ligger i Västra Nordstaden i Göteborg och begränsas i söder av Kronhusgatan, i väster av Torggatan, i norr av Spannmålgatan och i öster av Östra Hamngatan. (Fig 1) De tomter som berördes av nybyggnationen var nummer 1, 5, 6 och 8, d v s Torggatan 10 och 12, Spannmålgatan 7 och Kronhusgatan 12 och 14. Av dessa undersöktes arkeologiskt nummer 5, 6 och 8. Kulturlagren under huset vid Spannmålgatan var spolierade av tidigare schaktningar. De partier av exploateringsområdet som i nybygg-

naden kommer att utgöra gård undersöktes inte, då inga markingrepp skall göras där. Totalt undersöktes en ca 900 kvm stor yta.

Markförhållandena utgjordes av ett ca metertjockt lager av rivningsmaterial, under detta låg ett kulturlager av varierande tjocklek. Därunder låg över hela undersökningsytan ett lerlager (max 0,5 m tjockt). Detta låg ovanpå ett ca 0,1 - 0,2 m brunt torvliknande lager som utgjort den ursprungliga markytan. Den ursprungliga markytans nivå varierar mellan ca +10,5 m i öster och +11,3 m i väster. Nuvarande markyta ligger i väster på ca +13,5 m och i öster på ca +12,5 m. Under den ursprungliga markytan fanns orörd lera.

ANLEDNINGEN TILL UNDERSÖKNINGEN OCH SYFTE

Undersökningen gjordes med anledning av planerad nybyggnation i delar av kvarteret. Syftet med undersökningen var att dokumentera de lämningar av äldre bebyggelse som fanns i de kulturlager som skulle

bortschaktas, för att försöka få information om bebyggelsens karaktär, husens konstruktion, vilka näringar som bedrivits i området, samt hur levnadsförhållandena varit för de människor som en gång bodde här, vad de åt, vilka föremål de omgav sig med i vardagslivet. Allt detta är uppgifter som vad beträffar enskilda tomter är svåra att erhålla ur skriftligt material. I ex ger kartmaterialet från 1600-talet och större delen av 1700-talet inte några besked om hur tomterna var bebyggda.

UNDERSÖKNINGENS GENOMFÖRANDE, DOKUMENTATION

Slutundersökningen föregicks av en provundersökning (Kihlberg 1984). Provdiken grävdes med grävmaskin ner till det djup som fordrades för att kunna uppskatta kulturlagrens och byggnadslämningars omfattning. Det visade sig att stora delar av området hade välbevarade lämningar. Endast mindre partier vid Kronhusgatan och Torggatan samt hela tomten utefter Spannmålgatan var utschaktade.

Fig 2.

Foto GHM:s arkiv

Götaälvområdet med städer och fästningar genom tiderna. Gränsdragningen visar situationen efter det att Västergötland, omkring mitten av 1200-talet trängts fram till Kattegatt, men innan Bohuslän 1658 och Halland 1645 överlämnades till Sverige. (Ur Roth-Scander "Göteborg. Uppkomst och äldre historia".

The Göta Älv area with towns and fortifications throughout the ages. The boundaries indicate the situation when Västergötland, around the middle of the 13th century, extended to the Kattegatt, but before Bohuslän and Halland were relinquished to Sweden, in 1658 and 1645 respectively. (From Roth-Scander 'Gothenburg. Its origin and early history'. 1976)

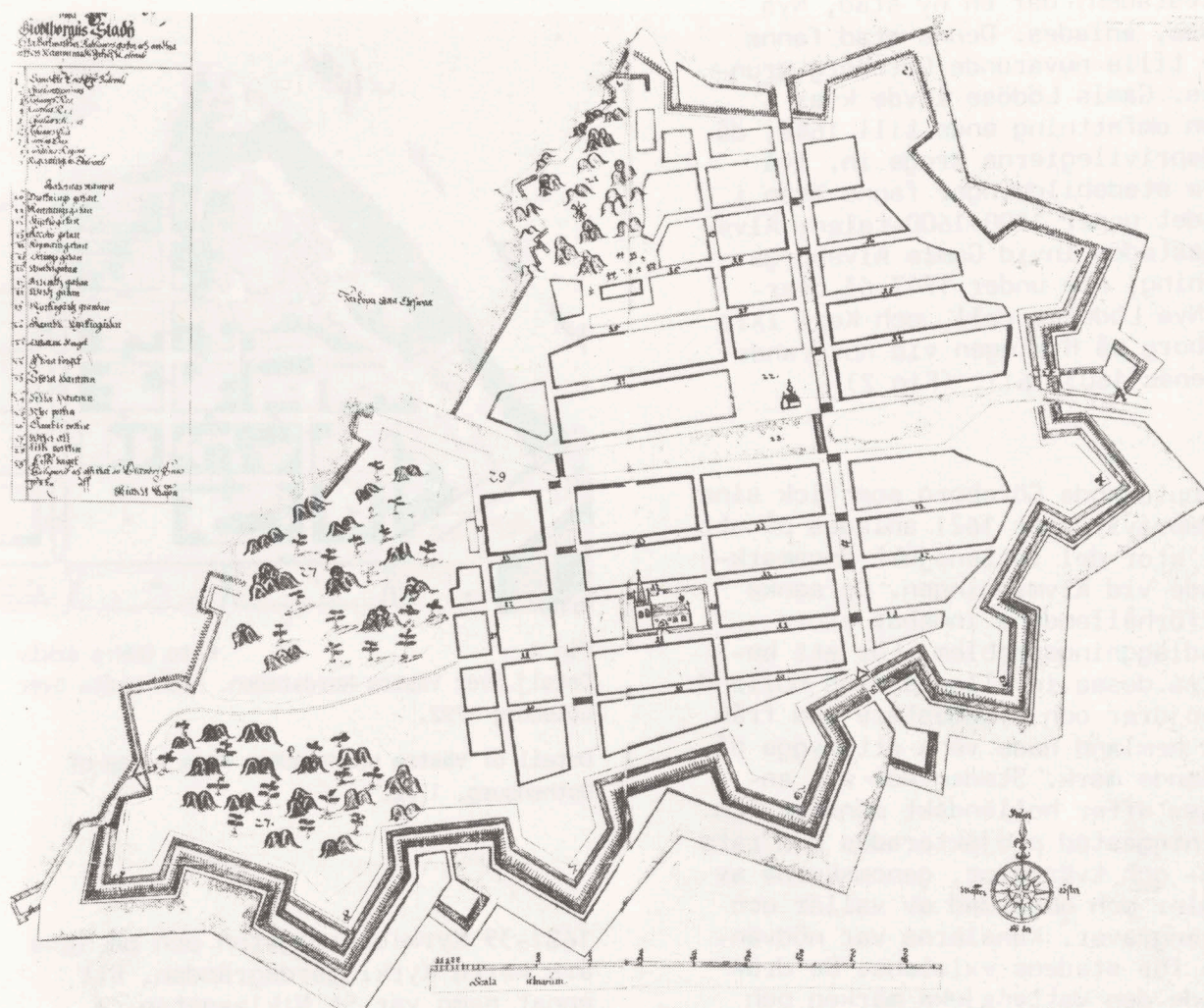

Fig 3.

Foto GHM:s arkiv

Karta över Göteborg 1644. Upprättad av lantmätare Kiättil Klasson-Felterus. Detta utseende hade stadsbilden i stort sett fram till 1807.

Map of Gothenburg in 1644. Drawn by land-surveyor Kiättil Klasson-Felterus. This in principle was the layout of the city until 1807.

I slutundersökningen som pågick under augusti-december 1982, deltog tre arkeologer och tre grovarbetare. Under hela grävningstiden fanns grävmaskin på plats för att utföra grovschaktning och bortschaktning av fyllnadsmassor ned till orörda kulturlager. Handgrävning skedde därefter skikt för skikt. Lösfynden insamlades lagervis i förhållande till respektive anläggning. Profilverggar sparades på lämpliga ställen. Dokumentation har skett i form av plan- och profilritningar i skala 1:20 respektive 1:10 (1:20). Vissa detaljer har ritats i skala 1:10, några även i skala 1:20. Fotodo-

kumentation har gjorts i både svartvitt och i dia. Översiktsbilder har tagits med hjälp av skyflift och från angränsande byggnad.

HISTORIK

Staden Göteborg har haft flera föregångare. Den äldsta var Gamla Lödöse, belägen vid Göta älv, ca 5 mil norrut. Staden anlades på 1000-talet och var under medeltiden västsveriges enda hamnstad. 1473 anmodades borgarna att flytta till en plats nära älvens mynning (nuvarande stadsdelen

Gamlestaden) där en ny stad, Nya Lödöse, anlades. Denna stad fanns kvar tills nuvarande Göteborg grundades. Gamla Lödöse levde kvar i liten omfattning ända till 1646, då stadsprivilegierna drogs in. Två andra stadsbildningar fanns även i området under 1500-1600-talen; Älvsborgsstadens invid Gamla Älvsborgs fästning, som under 1547-63 övertog Nya Lödöses roll, och Karl IX:s Göteborg på Hisingen vid nuvarande Färjenäs 1603-1611. (Fig 2)

Det nuvarande Göteborg som fick sina stadsprivilegier 1621 anlades på ett till stor del vattensjukt ängsmarkområde vid älvmyningen. De sankamarkförhållandena innebar stora grundläggningsproblem. För att bemästra dessa inkallades från Holland ingenjörer och byggmästare som från sitt hemland hade vana att bygga på liknande mark. Staden kom att anläggas efter holländskt mönster. En fästningsstad projekterades med rätta lång- och tvärgator, genomskurna av kanaler och omgärdad av vallar och vattengravar. Kanalerna var nödvändiga för stadens existens. De dränerade den vattensjuka marken och de avsågs att fungera som hamnar i den betydande handelsstad som Göteborg skulle bli. Vid kanalgrävningarna fick man material att fylla upp de sanktomterna med. Endast tomterna invid Otterhällan och Kvarnberget låg på fast mark. (Fig 3)

Kvarteret Polismästaren låg i den sankdelen av stadsområdet, men gränsade i väster till Kvarnbergsområdets torrare marker. Området sluttade mot öster.

Kvarteret tillhör ett av de tidigast bebyggda i staden och hade tidigt samma utsträckning som det har idag. Läget var centralt med närhet till Stora Torget (nuv Gustav Adolfs torg) och hamnen, samt gränsade i öster till Östra hamnkanalen. I väster begränsades kvarteret av Torggatan, en av dåtidens större gator, som från Stora Torget fortsatte norrut mot älven. Gatan kallades

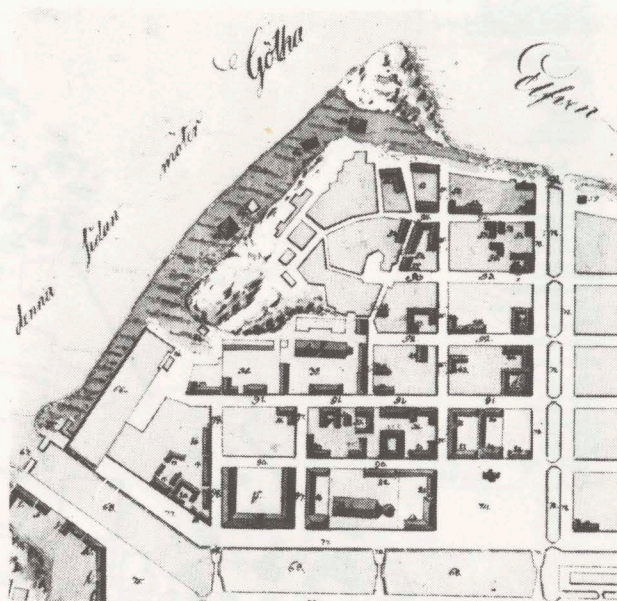

Fig 4. Foto GHM:s arkiv
Detalj över Västra Nordstaden. Från karta över Göteborg 1792.

Detail of Västra Nordstaden. From a map of Gothenburg, 1792.

1621-39 Kyrkiogårdsgatan och på 1644 års karta Kyrkiogårdsgrändan. Ett annat namn var St Niklasgatan. I söder låg nuv Kronhusgatan som 1644 kallas Wintergatan och 1666 Gamla Kronhusgatan.

Staden var ända till slutet av 1700-talet till största delen byggd i trä och kom därför att härjas av flera stora bränder. Kvarteret Polismästaren har brunnit år 1669, 1746 och 1758. (Fig 4)

TOMTER, BEBYGGELSE OCH INRE STRUKTUR

Kvarteren i staden var på 1600-talet uppdelade i långsmala tomter på vilka husen låg med gavlarna mot gatan. Efterhand slogs ibland flera tomter samman och hus byggdes över två eller flera tomter med långsidorna mot gatan. Bebyggelsen bestod av en- eller tvåvåningshus med en- eller tvåvånings ekonomibyggnader belägna inåt gårdarna.

I kvarteret Polismästaren följdes detta byggnadsmönster. Bebyggelsen förtätades inåt gårdarna och under 1700-talet byggdes vid Kronhusgatan ett hus med kraftig stengrund över de två västra tomtarna i det område som nu undersöktes.

Undersökningen visade att det inom kvarteret funnits smala stensatta gränder som från gårdarna löpt in mot gårdarna. Från gränderna kunde man komma direkt in i respektive tomts olika byggnader vars dörröppningar var placerade mot gränder. Husen var under 1600-talet och 1700-talet till övervägande del byggda av trä. I början på enklare grundläggning, t ex på hörnstenar vilande syllar, senare på kallmurade stengrunder. Rummen sträckte sig över hela tomtens bredd.

Eftersom de lämningar som påträffades vid undersökningen endast utgjordes av grunder och golvpartier, med i bästa fall ett par stockvarv bevarade av väggarna, är det svårt att dra några mer exakta slutsatser om husens konstruktion, höjd, takbeklädnad etc.

Inne på gårdarna fanns s k avfallsbingar nedgrävda. Bingarna var dåtidens soptunnor och bestod av fyrkantiga träbehållare som helt eller delvis var nedgrävda i marken. Konstruktionen varierade. I kvarteret Polismästaren förekom bingar med plankväggar hopfogade i lockteknik, väggar av intillvarandra tätt nedslagna plankor, en typ med liggande bräder fastspikade i hörnstolpar samt med väggar av återanvänt virke bl a en kasserad dörr och båtboard. Rester av nedrasade lock hittades i flera av bingarna. (Fig 38)

I bingarna kastades hushållsavfall. De kunde också användas som avträden med en enkel överbyggnad. Innehållet ger en inblick i hushållens föremålsbestånd. Djurbensmaterialet ger också en uppfattning om vad man åt.

HUSTYPER

De äldsta hustyperna utgörs av byggnader vars syllar legat direkt på ett lager påförd sand eller lera eller svallad flinta. Under syllen fanns tomtstenar, antingen en under vardera hörnet, eller en enkel stenrad på vilken syllen legat. Syllarna består antingen av kantställda stockar av furu eller gran, tvärsnitt, långsträckt rektangulärt eller rundvirke. Av väggkonstruktioner är föga bevarat. Rester av knuttimrade väggar i tre stockskift förekom, samt även tecken som tydde på hus i resvirkesteknik såsom tapphål i syllstockens översida. Golven har varit lagda av plankor vilka vilat på regler. Av eldstäder fanns före 1669 års brand endast ett exempel i tomt B. Stenmurarna på vilka trähusen i senare skeden legat, har rustbäddar av en för denna tomt speciell typ som inte förut är noterad vid grävningar i Göteborg: i stenrader omväxlande med stockar, liggande i husens längdriktning. Denna rustbäddstyp har hållit sig kvar fram i 1700-talet. (Fig 5)

Fig 5. Neg. nr. B 10283
Tomt C, skede 3. Rustbädd till stengrund lagd av omväxlande stockar och stenar.

Site C, Phase 3. Wall buttress made of alternating logs and stone.

Pålning förekommer under enstaka grunder bl a till tomt B: skede 3. Endast 0.40 m av pålarna var bevarade, därför kunde pålarnas ursprungliga längd inte avgöras.

DATERING

En bakre gräns för stadens existens är 1619 då det blivande stadsområdet efter Älvsborgs lösens erläggande åter kom i svensk ägo och den nya stadens anläggande kunde ta sin början. Relativt säkra hållpunkter vid datering är brandlagren eftersom man vet när de stora bränderna härjade i respektive kvarter. Givetvis kan små lokala bränder också ha förekommit.

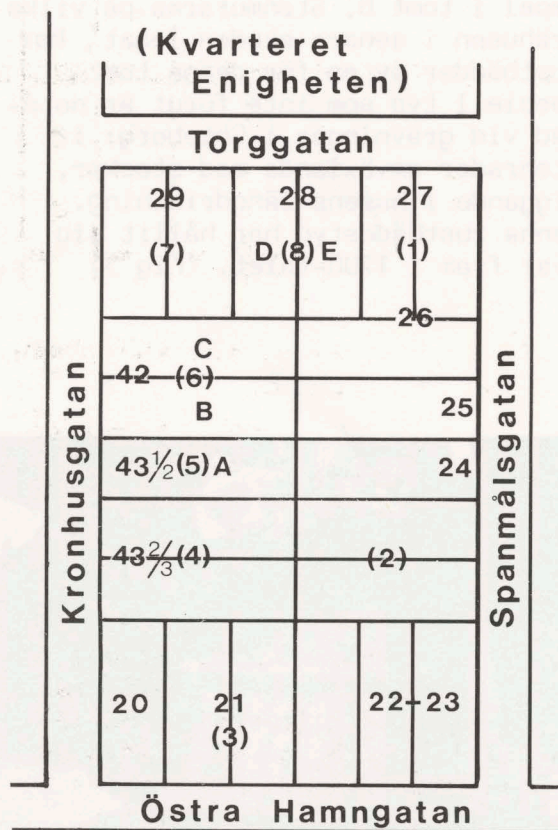

Fig 6.
Karta över ursprunglig tomtindelning. På de undersökta tomterna är både äldre och nuvarande (inom parentes) tomtnummer angivna. Karta över tomtbeteckningar använda i rapporten markerade med bokstäver.

Map of original site divisions. For the sites investigated site numbers are given for both old and present (within brackets). Map of the site numbers used in the report marked with letters.

Av föremålen är mynt och keramik samt kritpipor goda hjälpmedel vid datering.

I kvarteret Polismästaren finns på nästan alla tomterna ett relativt kraftigt brandlager som med hjälp av föremål, främst mynt, dateras till 1669 års brand. Kvarteret brann också 1746 och 1758, men av dessa bränder finns endast sporadiskt förekommande spår. Det var till stor del lämningar från tiden före 1669 års brand som påträffades vid undersökningen. Spår av bebyggelseämningar från senare tid inskränker sig till några kraftiga stengrunder. På grund av frånvaro av brandlager är dessa svåra att datera mera exakt. Fynden ger ingen större hjälp. Mynten är nästan uteslutande från 1600-talets första hälft, och övriga fynd till övervägande delen från 1600-talet samt 1700-talets första decennier. En orsak till att så lite 1700-talsmaterial påträffades kan vara att undersökningen inte omfattade de delar av kvarteret som under 1700-talet bör ha utgjort gårdar och där avfallsbingarna varit belägna. Enda undantaget var Binge 1, där ett stort 1700-tals material tillvaratogs.

Tänkbara orsaker till luckor i bebyggelsekontinuiteten kan också vara bortschaktning av vissa bebyggelselager i samband med byggnation eller att tomterna stått obebyggda under vissa perioder.

SPÅR AV YRKESVERKSAMHET

Genom skriftliga källor är det känt att flera hantverkare bott och verkat i kvarteret. Spår av deras verksamhet har dock inte påträffats i det arkeologiska fyndmaterialet. Det faktum att yrkesindikerande föremål hittas på en viss plats behöver inte betyda att yrket bedrivits just här. Ett exempel på detta är de kakelmåtriser som påträffades på Tomt A.

Inget nämns i skriftliga källor om en kakelugnsmakare här. Det finns emellertid uppgifter om att pottemaker (krukmakare) funnits i kvarteret Göta Kanal, norr om kvarteret Polismästaren. Kanske kan matrisiona härröra från detta kvarter.

Exemplet visar hur vanskligt det är att enbart genom arkeologiskt material dra slutsatser om ett speciellt hantverks förekomst på en viss tomt. Man behöver ett omfattande material för detta.

BESKRIVNINGAR AV BEBYGGELSELÄMNINGAR

Beskrivningar av bebyggelselämningarna redovisas här tomt för tomt enligt 1600-talets tomtindelning. Tomterna A, B och C låg vid Kronhusgatan och tomterna D och E vid Torggatan. De olika bebyggelseskeden är inom varje tomt numrerade från det äldsta (det undre) till det yngsta påträffade. På respektive tomt är husen betecknade med romerska siffror och de olika rummen med vanliga siffror. (Fig 6, 7)

TOMT A

Endast två byggnadsskeden kunde iakttagas. I skede 1 utgjordes bebyggelse-resterna av golvplankor med brandrester efter 1669 års brand. Efter branden hade ett hus på stengrund byggts. Spår av detta syntes i södra delen av tomten. I norr fanns en avfallsbinge som av fynden att döma kunde tillhöra både skede 1 och 2. Utefter västra sidan löpte en stensatt gränd.

TOMT B

Tre byggnadsskeden iakttogs. Skede 1 utgjordes av två byggnader. En i södra delen och en i norra delen av tomten. Mellan dessa var ett obebyggt område. Golven var av plank. Det södra huset hade en av tegelsten murad eldstad i sydvästra hörnet. Under skede 2 har husen byggts samman till

ett långsträckt hus med tre rum. Nya golvläggningar har lagts på de gamla. Utefter östra sidan fanns en stensatt gränd. Denna togs i anspråk för byggnation under skede 3. Golven har nu delvis blivit belagda med kullersten och större plana stenar. Ett kraftigt brandlager på golven visade att huset brunnit, (1669 års brand).

TOMT	A	B	C	D	E
BYGGNADSSKEDEN	1	1	1	1	1
		2			
		3	2	2	2
Branden 1669					
	2		3	3	3
					4
Branden 1746 ev 1758					

Fig 7.

Schematisk översikt över tomter och byggnadsskeden i kv Polismästaren.

Schematic survey of the sites and phases of building in the Polismästaren block.

TOMT C

Tre byggnadsskeden konstaterades. Inga klara brandlager påträffades på denna tomt. Till skede 1 hörde en trerummig byggnad med plankgolv och knuttimrade väggar varav tre stockvarv var bevarade. I norra delen fanns en avfallsbinge. Skede 2 utgjordes av ett kullerstenslagat golv eller gård med rännalar. Stenläggningen låg på samma nivå som det i öster anslutande stengolvet på Tomt B. I norra delen av tomten fanns en stor avfallsbinge med bl a föremål som dateras till 1700-talets förra hälft. Till byggnadsskede 3 hänförs den kraftiga gråstensgrunden i tomtens norra del.

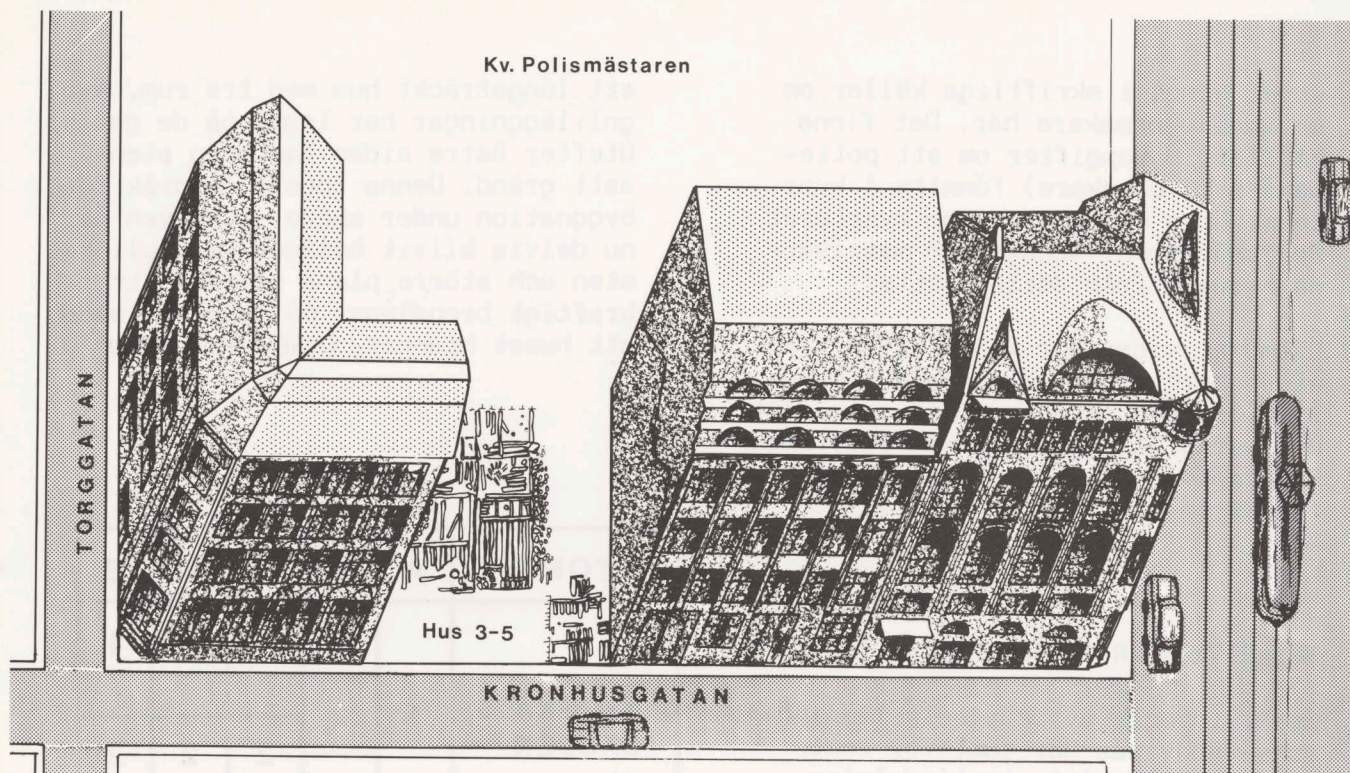

Fig 8.

Kv Polismästaren. Översikt över tomterna vid Kronhusgatan med undersökningsområdet och befintliga hus utritade.

The Polismästaren block. Survey of the sites on Kronhusgatan with the investigation area and existing buildings indicated.

TOMT D

Tre byggnadsskeden kunde konstateras. Skede 1 a och 1 b utgjordes av ett knuttimrat hus med två rum och plankgolv, delvis i två lager. Under skede 2 hade över föregående hus lagts ett hus vars plankgolv nu påträffades förkolnat, (1669 års brand). Söder om huset fanns rester av en stensatt gränd. Skede 3 representerades av en fragmentarisk rustbädd till en byggnad som tillkommit efter branden.

TOMT E

Fyra byggnadsskeden noterades. Till skede 1 hörde ett plankgolv i väster (Hus I) och i öster en byggnad (Hus II) med två lager plankgolv (Skede 1 a och 1 b). I samband med det senare golvet hade en bing nedgrävt i västra delen av huset. I skede 2 anlades Hus III, av vilket ett bränt trägolv påträffades, (1669 års brand). Efter branden uppfördes ett hus på

kraftig stengrund på tomtens västra halva, skede 3. Senare tillbyggdes huset mot öster, skede 4, och fick då åtminstone fyra rum. Avfallsbingar fanns norr om husen.

HUSEN MOT KRONHUSGATAN

Den undersökta delen av kvarteret Polismästaren som vette mot Kronhusgatan har ursprungligen bestått av tre långsmala tomter på vilka husen legat med gavlarna mot gatan. Gatupartiet till tomterna B och C var bortschaktat vid grundläggningsarbeten, troligen redan på 1700-talet. (Fig 8, 9)

TOMT A

Byggnadsskede 1

Hus I

Huset var ca 4 m brett. Längden gick ej att uppskatta då både södra och

norra partierna var skadade. Golvet var lagt med plankor i nord-sydlig riktning på ett bjälklag av s k bakar. Under golvet låg ett ca 0,1 m tjockt lerlager. Ovanpå golvet låg ett delvis bränt träflislager. Golvet anslöt mot gränden. Inga spår av väggkonstruktioner påträffades. Plankgolvet var endast fragmentariskt bevarat och var skadat genom nedgrävning för en stengrund i skede 2. Planklager av samma typ fanns sporadiskt förekommande längre norrut, anslutande till Binge 2. (Fig 10)

Parallellt med gränden, i nord-sydlig riktning, låg en delvis bortgrävd stock som utgjorde husets begränsning mot väster. På utsidan, nära nordvästra hörnet till Binge 2 fanns rester av en lådliknande konstruktion, belägen mellan två parallella stockar vars sydändar anslöt till bingen. (Fig 11) Rumsindelningen kunde ej fastställas, då bygg-

naden var skadad genom flera nedschaktningar.

I husets södra del hittades matri-ser till figurkakel av renässans-typ. En stor avfallsbinge, Binge 2, var nedgrävd i tomtens norra del. Bingen var till stor del byggd av sekundärt använt virke. Norra väggen bestod av liggande plankor; båt-bord med delvis kvarsittande nitar. Till östra väggen hade en dörr använts. Dörren var gjord av profilerade bräder och försedd med tvärs-låar. Bingens form var kvadratisk ca 2,7x2,7 m och djupet var ca 1,2 m. (fig 12,38)

Fyllningen i bingen bestod i övre delen av stora mängder ben: horn (hornkvicken) och skalldelar av nötkreatur. Under detta lager kom ett kraftigt lager med delvis brandskadat gult och rött murtegel. Härunder kom ett blåsvart svämlager.

Fig 9.
Översikt över tomterna A-C. Skede 1. Mot öster.

Neg. nr. B 10284

Survey of sites A-C. Phase 1. Facing east.

Fig 10.

Neg. nr. B 10285

Hus A:I. Skede 1. Södra delen av tomten. Mot sydöst.

Building A:1. Phase 1. Southern part of the site. Facing south-east.

Byggnadsskede 2

I södra delen av tomten fanns en grundmur av sten till ett hus vars längd och bredd inte kunde avgöras på grund av grävningsskador. De framgrävda murarna, en i öst-västlig riktning och en i syd-nordlig riktning, bildade ett hörn. Under den öst-västliga muren låg en rustbädd av längsgående stockar omväxlande med sten. Plankgolven öster och väster om den nord-sydliga muren hade olika karaktär. Denna mur kan därför vara äldst. Senare har den öst-västgående muren tillkommit, den var av allt att döma nedgrävd genom plankgolvet. (Fig 13, 14)

TOMT B

Byggnadsskede 1 Hus 1

Rum 1

Husets bredd var ca 5,5 m och den bevarade längden ca 11,5 m. Rummets södra del var avgrävd vid källarschaktningar. Här fanns nu en mur av gråsten (se skede 4).

Golvets bjälklag låg på ett ca 0,15-0,2 m tjockt lager av fin sjösand. Under sandlagret fanns ett påfört lerlager som låg ovanpå den gamla markytan. Bjälklagets bräder låg direkt mot den omgivande bottensyl-

len. Golvbeläggningen bestod av plankor (av gran eller fur), som låg på ett bjälklag av tvärgående bräder i öst-västlig riktning (ca 0,09-0,12 m breda). (Fig 15)

Rum 2

Rum med golvbeläggning av grå sand. I östra syllen fanns en tröskel. (Fig 17)

Rummet begränsades av syllstockar, som i hörnen var förbundna med knutar. I rummets syd-västra hörn var en eldstad belägen. Den var lagd av gråsten i sand och lera och hade en utbyggd halvcirkelformad härd som var murad i tegel på en håll av gråsten. Stenhällen låg i golvnivå, under denna fanns ytterligare tre skift tegel. (Fig 16)

Rum 3

Rum 3 kan i detta skede betraktas som en fristående byggnad. Rummet begränsades av syllstockar. Golvbeläggningen bestod av nord-syd gående plankor och fanns endast i rummets norra del. Under detta låg regler i väst-östlig riktning. I övrigt låg glest med stockstumpar. Diagonalt över rummet i nordväst-sydöstlig riktning, låg en ränna bestående av en plank, mot vars långsidor lister var fästade. Rännan slutade i sydöstra änden, mot tre nedslagna pålar. Utefter södra långsidan fanns också en liknande ränna. Funktionen av dessa rännor är okänd. De låg i det koncentrerade träflislager som fanns under plankgolvet och som täckte hela golvet yta. (Fig 18)

Fig 11.

Neg. nr. B 10286

Tomt A norra delen. Lådliknande konstruktion av okänd användning (norr om Binge 2). Mot öster.

Site A, northern part. Box-like construction of unknown function (north of Bin 2). Facing east.

Byggnadsskede 2

Rum 1

Ovanpå underliggande golv låg ännu ett plankgolv i samma riktning och av samma utseende som föregående. Golvet låg på tvärgående regler och var fästade i dessa med järnspikar. Det avgränsades på tre sidor av stockar. På utsidan av västra väggen fanns kantställda längsgående plankor. Dessa kan vara rester av en väggbeklädnad eller av en rännal som löpt mellan de två tätt intill varandra stående husen. Den stensatta gränden utmed östra sidan av huset slutar vid byggnadens nordöstra hörn. (Fig 19)

Rum 2

Rester av ett väst-östligt plankgolv som legat på regler av rundvirke i nord-sydlig riktning. Reglarna låg i ett ca 0,03 - 0,04 m tjockt lager av svallad flinta och grovt grus (sjögrus). Rummets östra syll låg ca 0,5 m längre österut än väggen i rum 1. Rummet var delvis byggt över gränden i skede 1.

Rum 3

Oregelbundet lagt golv av tunnstavar och plankor. Rummets östra syll låg ca 1 m längre österut än motsvarande vägg i rum 2. Avgränsningen mot öster var otydlig då golvbeläggningen låg över den tidigare gränden. Grändens område hade här tagits i anspråk för byggnation. Ovanpå golvet fanns, i ett parti nära östra sidan, pålar tätt nedslagna. Dessa hade utgjort stabilisering för en ovanpåliggande stenmur i ett senare byggnadsskede. Golvet låg på ett ca 0,03 - 0,04 m tjockt lager av grå sand. Under detta låg ett gödsellager med mycket träflis. (Fig 20)

Rum 4

Rum 4 begränsades i öster och väster av rundvirkessyllar vilka fortsatte in i norra schaktväggen. I västra halvan fanns nord-sydgående stockar som kan ha utgjort underlag till ett golv. Fyllningen i rummet utgjordes av ett lager med gödsel och träflis. Rummet låg något högre än rum 3.

Fig 12.

Neg. nr. B 10287

Tomt A norra delen. Binge 2 vars östra vägg utgjordes av en kasserad dörr. Mot nordöst resp sydöst.

Site A, northern part. Bin 2, the eastern wall of which consisted of a discarded door. Facing north-east and south-east.

Byggnadsskede 3

Rumsuppdelningen följer i stort de två tidigare skedena, men tomten hade förskjutits åt öster så att den stensatta gränden hade bebyggts. Den tidigare tomtbredden hade dock behållits. Huset hade ingen klar begränsning åt väster men ett ca 1 m brett parti med tätt nedslagna pålar, starkt förmultnade i topparna, utmed tomtens västra sida, hade troligen utgjort rustbädd till en mur. Längs östra sidan löpte en stenmur utan rustbädd. Golvytan i samtliga rum var täckt av ett centimetertjockt lager sot och plankgolven var förkolnade vid 1669 års brand. (Fig 21)

Rum 1

Stengolv av plana stenar. Stenläggning saknas i nord-östra hörnet. I syd-västra hörnet bestod golvbeläggningen av nord-sydgående plankor. Rummet avgränsades mot norr av en förkolnad stock (syll). Golvet låg på ett lager fin sand som i sin tur låg ovanpå ett träflislager.

Rum 2 och 3

Golvets beläggning bestod av stora plana stenar, omväxlande med små kullerstenar. Längs norra väggen löpte ett ca 0,8 m brett stråk med kullersten. Östra halvans beläggning var bortplockad. Härunder kom ett parti med tätt nedslagna stolpar. Förmodligen underlag för en tyngre anläggning, kanske en eldstad. Rummet begränsades mot norr av en i södra änden avbruten stock. Golvet låg på ett lager med fin sand ovanpå ett träflislager liknande det i föregående rum.

Rum 4

Förkolnat plankgolv i väst-östlig riktning på ett bjälklag av stockar och bakar, (1669 år brand). I söder begränsades rummet av en syllstock av rundvirke. Under golvet kom lager av sand och träflis fram. (Fig 22, 27)

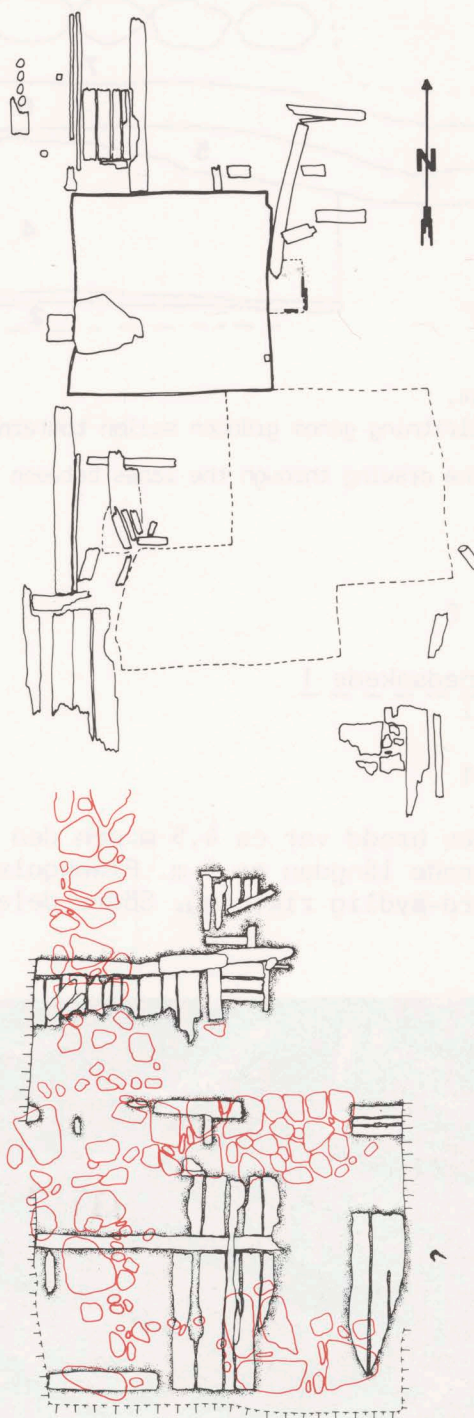

Fig 13.

Planritning över tomt A. I söder ett fragmentariskt plankgolv till Hus I, skede 1, samt en stengrund till Hus II, skede 2. I norra delen syns spridda bebyggelselämningar samt Binge 2. Skala 1:100.

Plan of site A. To the south can be seen a fragmented plank floor to Building I, phase 1 and a stone foundation to Building II, phase 2. In the northern part there are scattered building remains and Bin 2. Scale 1:100.

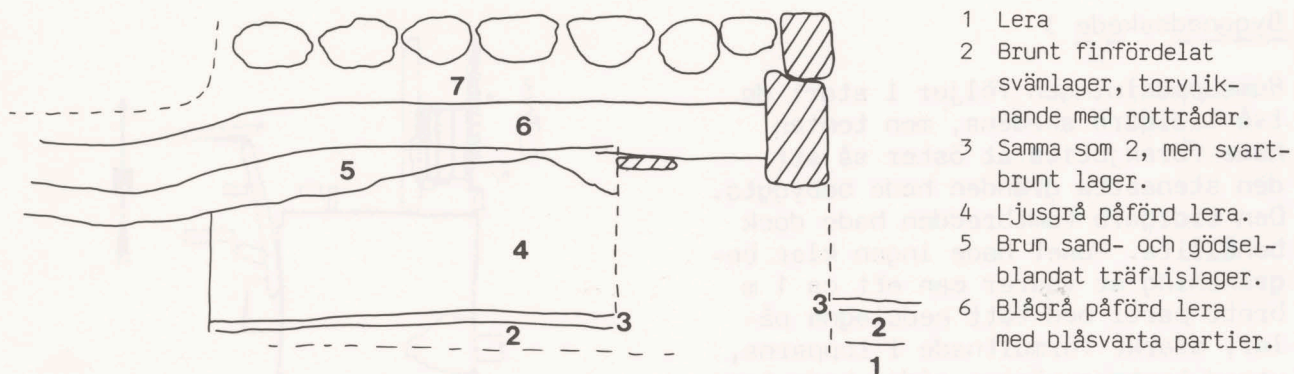

Fig 14.

Profilritning genom gränden mellan tomterna A och B. Mot söder. Skala 1:20.

Outline drawing through the lanes between sites A and B. Facing south. Scale 1:20.

TOMT C

Byggnadsskede 1
Hus I

Rum 1

Husets bredd var ca 4,5 m och den bevarade längden ca 9 m. Plankgolv i nord-sydlig riktning. Södra delen

var skadad genom nedschaktningar. Under golvet fanns rester av smala regler av rundvirke. Golvet låg på ett lager av gul sand. Rummets norra vägg var förbunden med knutar i östra och västra syllstockarna. I norra syllstocken, ungefär på mitten, syntes rester av en tröskel till en smal dörr.

Fig 15.

Neg. nr. B 10288

Hus B:I: 1-2, skede 1. Plankgolv. Ovanpå golvet i rum 1 syns regler till golv i skede 2. Mot nord-öst.

Building B:I 1-2, phase 1. Plank flooring. Above the floor in room 1 can be seen supporting beams for the floor in phase 2. Facing north-east.

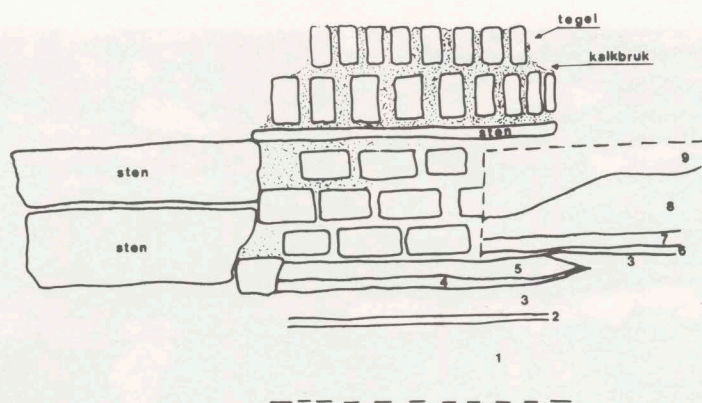

Fig 16.

Profilritning av härd. Hus B:I:2, skede 1-2. Mot väster. Skala 1:20.

Outline drawing of hearth. Building B:I:2, phase 1-2. Facing west. Skale 1:20.

Fig 17.

Neg. nr. 10289

Hus B:I:2, skede 1. Tröskel i östra väggen. Mot väster.

Building B:I:2, phase 1. Threshold in east wall. Facing west.

Rum 2

Underlag till golv bestående av glest liggande bakar i nord-sydlig riktning, vilka låg med den kupade sidan upp. De låg på ett lager av fin grå sand. Under detta kom ett ca 0,2 m tjockt lager med gödsel och träflis och därunder mörkgrå sand. Nära syd-östra hörnet fanns en dörröppning med tröskel och avsågade dörrposter. (Fig 23)

- 1 Grå fet lera.
- 2 Svartfärgat träflislager.
- 3 Grå fet lera.
- 4 Brunsvart, fett gödselblandat svämlager.
- 5 Gråbrun sand med någon avfallsinblandning.
- 6 Grå fin sand.
- 7 Brunt sandblandat avfallslager.
- 8 Mörkgrå fin sand.
- 9 Beige fin sand.

Rum 3

Rummets syll var i söder förbunden med knutar till rum 2. Södra stockväggen låg i 2 stockvarv. (Fig 24) Golvnivån var djupare än i rum 1-2, och bestod av i öst-väst liggande plankor och stockar, troligen av sekundärt virke. Västra delen var skadad genom grundschaktningar. Rummet begränsades mot norr av en kraftig stock. Norr om rum 3 fanns en liten bing (Binge 3) 1 m x 1,2 m, täckt av bräder som låg i nord-sydlig riktning. Omedelbart väster om nordvästra hörnet fanns även där en bing (Binge 4) 2 m x 2 m stor, och vars västra vägg utgjordes av grundmuren till en byggnad i skede 3. (Fig 25)

Fig 18.

Neg. nr. B 10290

Hus B:I, skede 1. I förgrunden syns rum 3 med ränna, diagonalt placerad i rummet. Mot väster.

Building B:I, phase 1. In the foreground is room 3 with channels diagonally placed in the room. Facing west.

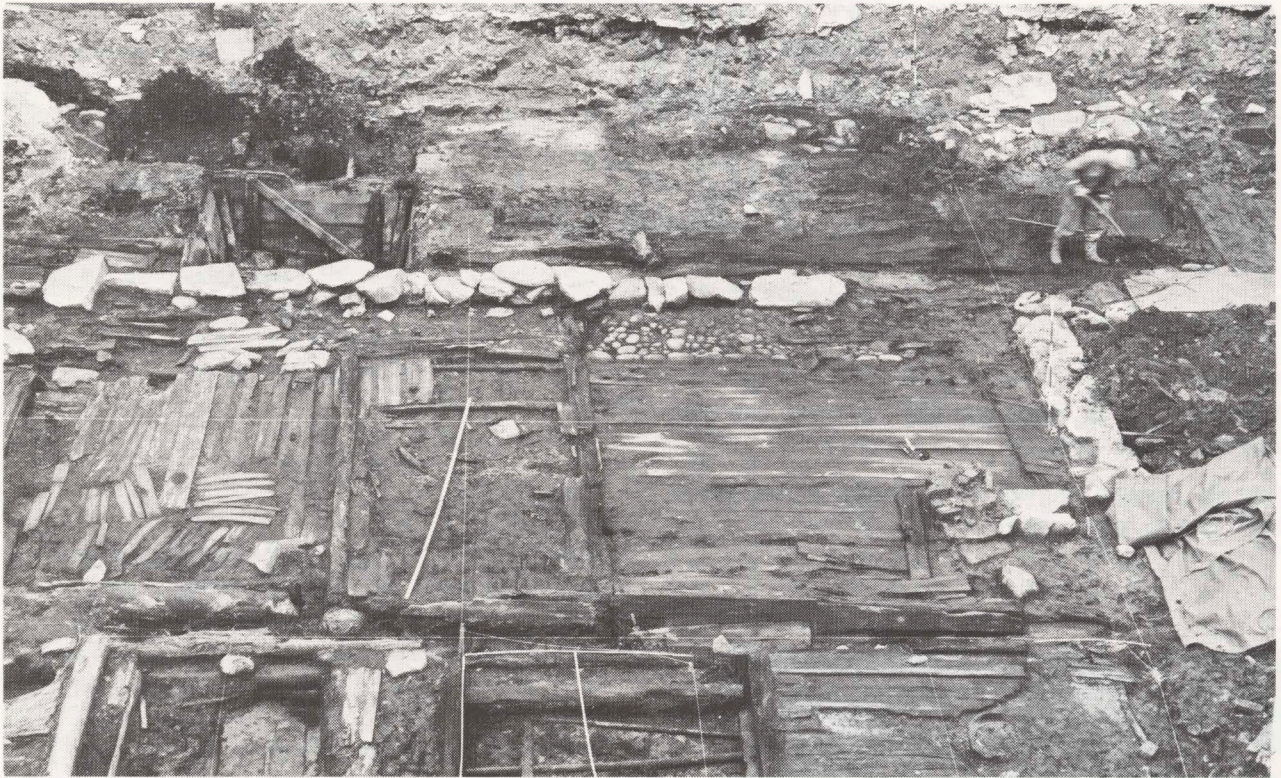

Fig 19.
Översikt över Hus B:I, skede 2. Mot öster.
View of Building B:I, phase 2. Facing east.

Neg. nr. B 10291

Fig 20.
Pålning till stenmur mellan tomterna B och C. Mot nordöst.
Piling for stone wall between sites B and C. Facing north-east..

Neg. nr. B 10292

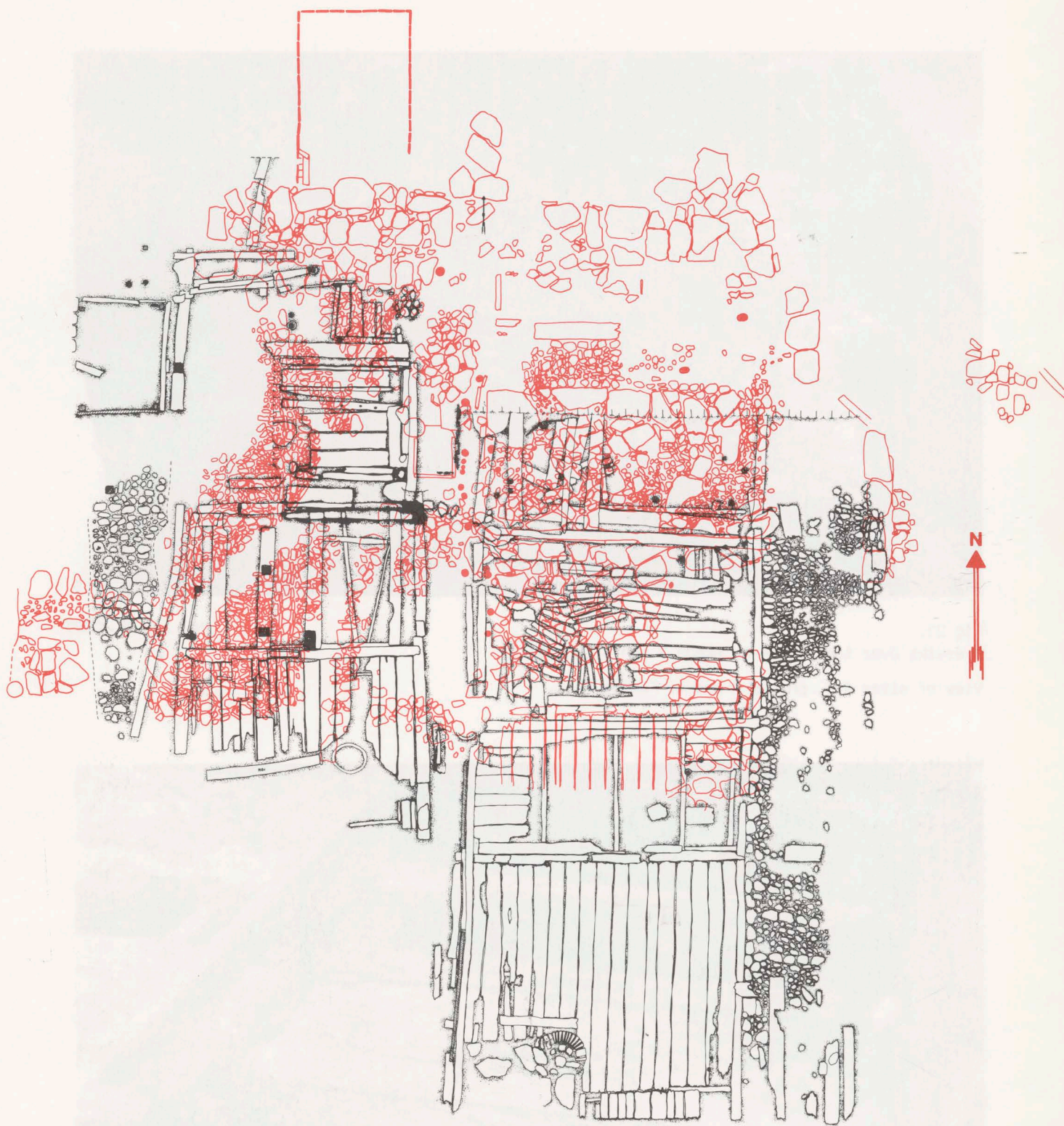

Fig 22 och 27.

Planritning över Tomt B. Underst syns Hus I, skede 1, liggande på syllar och försett med plankgolv. Mellan tomterna A och B löper en kullerstensbelagd gränd. Skede 3 har stengolv indelat i partier med beläggning av kullersten respektive plana stenar. Planritning över Hus C:I, skede 1 och 2. Huset ligger på syllar och tomtstenar och delvis försett med plankgolv. Skede 3 utgörs av kullerstensbelagd gård eller golv. Skala 1:100.

Plan of Site B. At the bottom can be seen Building I, phase 1, lying on beams supporting a plank floor. Between Sites A and B runs a cobble-stoned lane. Phase 3 has a stone floor, divided into sections with surfacing of cobble-stones, respectively flagstones. Plan of Building C:I, phases 1 and 2. The building lies on beams and boundary-stones and is partly provided with a plank floor. Phase 3 consists of a cobble-stoned yard or floor. Scale 1:100.

Fig 21.
Översikt över tomterna A-C, skede 3 och 4. Mot öster.
View of sites A-C, phases 3 and 4. Facing east.

Neg. nr B 10293

Fig 23.
Hus C:I:2, skede 1. Nederst till höger syns en dörröppning. Mot norr.
Building C:I:2, phase 1. Furtherst down to the right is a door opening. Facing north.

Neg. nr. B 10294

Utefter västra väggen i rum 1-3 löpte fram till Binge 4 en kullerstensbelagd gränd vilken slutade mot bingen. Den grävda gränden var delvis skadad av sentida ledningsschakt. Ovanpå bottenplan-kan i bingen låg ett torvlager och där-över ett gödsel/flislager.

Byggnadsskede 2

Hela tomtytan var täckt av ett kullerstensbelagt golv, eventuellt gårdsplan, med markerade rännalar i nord-sydlig och nordöstlig - sydvästlig riktning. Stenläggningen var bitvis skadad genom ledningsgrävningar.

Byggnadsskede 3

Hit räknas grunden i södra delen vilken vid anläggande spolierade delar av rum 1 i skede 1-2. Denna gråstensmur är troligen grund till den byggnad som finns på kartor före 1790. Detta är troligen också förhållandet med den väst-östliga muren i norra delen av tomterna B och C. Den var nedgrävd genom brandlagret, men vilade inte på någon

rustbädd. Till detta byggnadsskede har också hört den väst-öst gående mur vars rustbädd påträffades ungefär mitt i rum 2 (skede 3). Rustbädden var av typ glest liggande stockar med stenfyllning i mellanrummen mellan stockarna. (Fig 37)

I norra delen av tomten var en avfallsbinge nedgrävd, Binge 1. Dess södra vägg var belägen under husgrunden i skede 3 och kan därför antas höra till skede 2. Bingen var ca 3,9 m lång och 2 m bred samt ca 2 m djup. Den hade väggar av stående plankor i lockpanelteknik. Vägarna sluttade utåt och var på insidan förstärkta med smala bommar ca 0,85 m under överkanten. På en av plankorna fanns ett bomärkesliknande tecken inskuret. I överdelen syntes rester av ett inrasat förkolnat lock av plankor. Fyllningen utgjordes av gödsel och hushållsavfall: djurben, keramik, kritpipor, glas och diverse träföremål. Föremålen dateras till 1700-talets första hälft, brandspåren bör därför härröra från 1746 års brand. (Fig 26, 27 och 28)

Fig 24.

Neg. nr. B 10295

Hus C, skede 1. Norra delen av östra väggen med tre stockvarv. Mot väster.

Building C, phase 1. Northern part of east wall with three layers of timber. Facing west.

Fig 25.
Hus C:I, norra delen, skede 2 och 3. Binge 3 samt rustbädd. Mot norr.

Neg. nr. B 10296

Building C:I, northern part, phases 2 and 3. Bin 3 and wall buttress. Facing north.

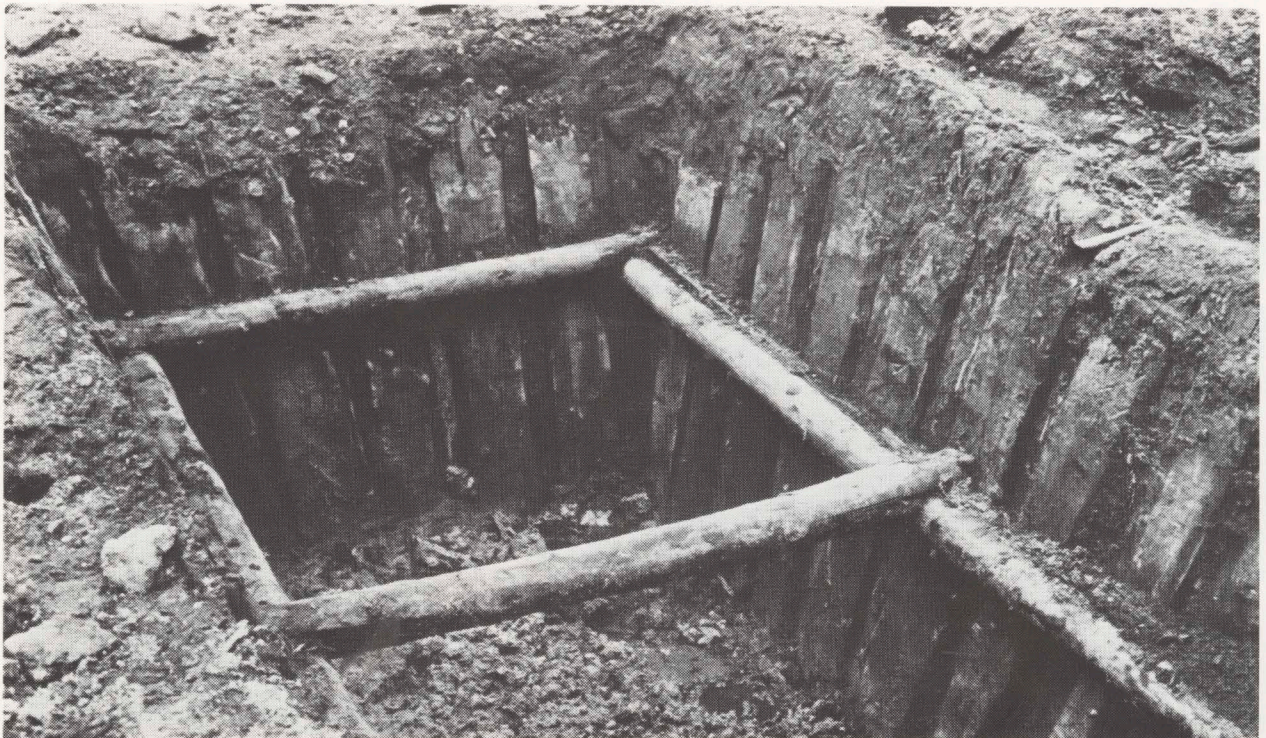

Fig 26.
Tomt C, skede 3. Binge 1, belägen på norra delen av tomten. Mot söder.

Neg. nr. B 10297

Site C, phase 3. Bin 1, positioned to the northern part of the site. Facing south.

HUSEN MOT TORGGATAN

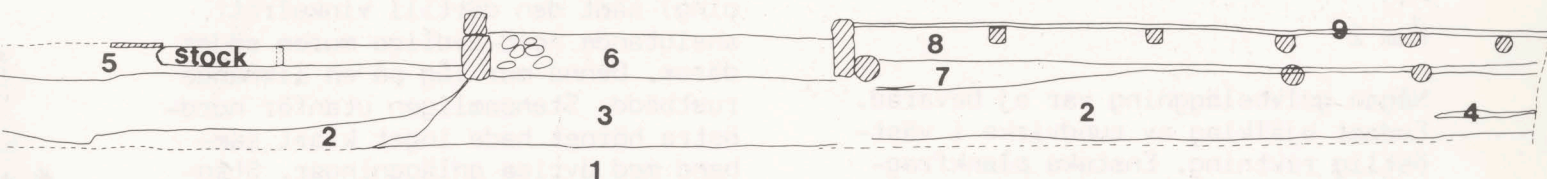
TOMT D

En stor del av lämningarna på denna tomt hade spolierats vid källarschaktningar.

Fig 28.

Profilritning genom tomterna C och B. Mot norr.
Skala 1:50.

Outline view through sites C and B. Facing north.
Scale 1:50.

- 1 Svartbrunt svämlager
- 2 Mörkbrunt fett avfalls-
lager med riklig inblandning
av träflis.
- 3 Grå påförd lera
- 4 Svartbrunt torvliknande
svämlager.

Byggnadsskede 1 a

HUS I

Husens bredd var ca 4,5 m och den bevarade längden ca 5,5 m. Byggnaden hade varit knuttimrad. Syllarna var helt eller delvis bevarade på tre sidor, västra delen var bortschaktad. Stenar fanns sporadiskt bevarade under delar av syllen. I partiet söder om huset låg längsgående plankor som kan ha utgjort broläggning i en passage mellan två hus. (Fig 29)

- 5 Brunt starkt träflis-
blandat lager.
- 6 Lager med svallad flinta.
- 7 Brunsvart träflisblandat
avfallslager.
- 8 Gråvit finkornig sjösand.
- 9 Trägelv.

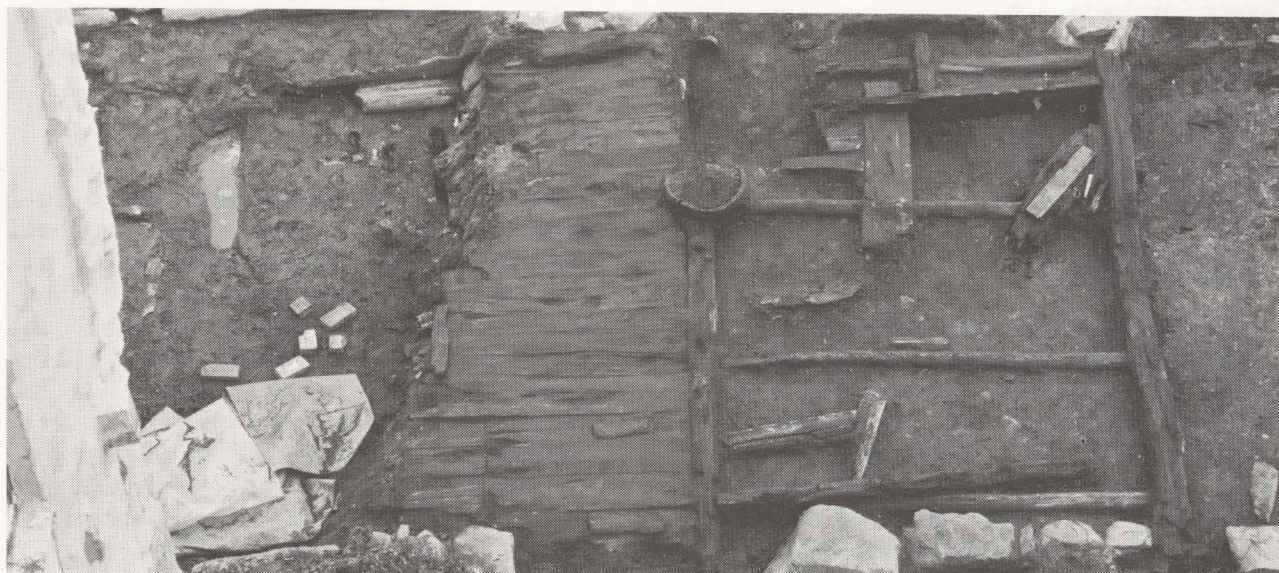

Fig 29.

Hus D:I:1-2, skede 1. Mot norr.

Building D:I:1-2, phase 1. Facing north.

Neg. nr B 10298

Rum 1

Plankgolven i väst-östlig riktning på en bjälklag av tvärgående virke med kvadratisk tvärsnitt. Plankorna har varit fästade med järnspikar i underliggande virke. Golvet låg direkt på ett lager påförd fet lera. Lagertjockleken varierade mellan 0,2 - 0,3 m i norr och 0,1 m i söder. Under detta lager låg den ursprungliga markytan. (+11 m). Syllen till mellanväggen mellan rum 1 och 2 var av rundvirke. Syllen var avgrävd i norra delen. Ungefär i mittpartiet fanns två rektangulära hål uthuggna i syllens översida med ca 0,8 m mellanrum. Troligen har en dörröppning varit placerad här.

Rum 2

Någon golvbeläggning var ej bevarad. Endast bjälklag av rundvirke i väst-östlig riktning. Enstaka plankfragment fanns. Bjälklaget, som låg något högre än golvet i rum 1, låg på ett 0,05 - 0,1 m tjockt lager av sand. Mellan reglarna var det uppfyllt med ett gråbrunt lerblandat lager med mycket träflis. Mot öster fanns en fortsättning på nordväggen som kan vara rester av byggnadens förlängning åt norr.

Byggnadsskede 1 b

I rum 1 hade ett nytt plankgolv lagts ovanpå det första golvet och i samma riktning som detta. Som underlag låg tvärgående plankbitar i ett nästan fyndtomt sandlager.

Byggnadsskede 2

Huset hade samma utsträckning som underliggande byggnad. Någon klar avgränsning mellan rum 1 och 2 kunde inte iakttagas, då detta parti var skadat. Södra sidan hade en närmast obruten rad tomtstenar, medan endast några stenar återstod vid norra sidan. Byggnadens utsträckning mot väster och öster kunde inte fastställas. Golvbeläggningen var till största delen förkolnad (1669 års brand), och utgjordes av plankor,

i västra halvan liggande i väst-östlig riktning på ett bjälklag av tvärgående rundvirke. I västra delen var virket fragmentariskt och låg oordnat. Golvbeläggningen var skadad genom nedgrävningar, främst för en rustbädd i nord-östlig riktning, belägen i mittpartiet. Golvet låg på ett lager gul sand ca 0,05 m tjockt. Därunder kom ett lager träflis. Söder om huset låg brända plankor och fragment av en stenläggning som kan vara rester av en broläggning i en gränd.

Byggnadsskede 3

Hit hör rustbädden i mittpartiet av hus I (liggande i öst-västlig riktning) samt den därtill vinkelrätt anslutande nord-sydliga muren söder därom. Denna mur låg på en liknande rustbädd. Stensamligen utanför nord-östra hörnet hade inget klart samband med övriga anläggningar. Stenarna låg på en rustbädd av tätt nedslagna pålar. (Fig 30, 31)

TOMT E

Byggnadsskede 1

Av bebyggelselämningar från detta skede fanns inte mycket kvar. Lämningarna hade förmodligen spolierats vid nybyggnationer på platsen.

HUS I

Lämningarna var så skadade att byggnadens omfattning inte kunde avgöras. Längst i väster fanns dock rester av ett plankgolv i öst-västlig riktning som i östra delen låg på blålera och var täckt av ett gödsel- och träflislager. I anlutning till plankorna låg stockar som kunde vara rester av ett bjälklag. I väster låg också plankor i nord-östlig riktning, som troligen tillhört samma golv. Här genombröts golvet av en mindre avfallsbinge, ca 1 x 0,8 m, Binge 5. Bingen var djup och fylld med ett svart lager med gödsel och träflis, växtdelar samt mycket läderspill.

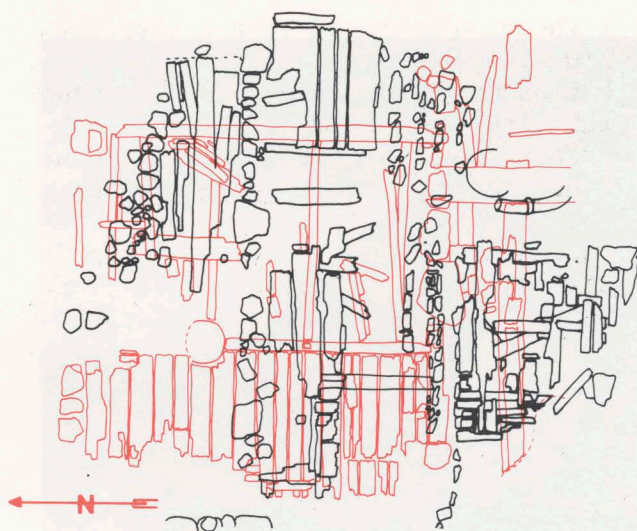

Fig 30.

Tomt D. I skede 1 syns Hus I liggande på syllar och tomtstenar samt försett med plankgolv. I skede 2 låg ett förkolnat plankgolv ovanpå föregående golv. Skede 3 representeras av en stengrund. Skala 1:100.

Site D. In phase 1 can be seen Building I lying on beams and boundary-stones and with plank flooring. In phase 2 there is a carbonized plank floor above the previous floor. Phase 3 is represented by a stone foundation. Scale 1:100.

Byggnadsskede 1 a

HUS II

Husets längd var 4 m och bredden 4,4 m. Huset låg längst i öster på tomten. Det hade uppenbarligen bestått av endast ett rum. (Fig 32) Södra väggen markerades av en obruten rad tomtstenar. Hörnen markerades också av stenar. Syd-västra hörnets sten var förskjuten något åt söder. I väster begränsades byggnaden av en kantställd bräda, nu något förskjuten mot söder. I norr och öster låg grundstenar mellan hörnstenarna. På golvytan låg plankor och kluvor utan uppenbar ordning. Golvytan bestod av brunt sandblandat finfördelat avfalls lager med gödsel, träflis och större träbitar. Lagret låg på ett ca 0,2 m tjockt lager av påförd lera. Därunder kom ursprunglig markyta. I avfalls lagret, nära underliggande lerlager påträffades 16 mynt från 1624-1631.

- 1 Grå fet lera.
- 2 Brunsvart svämlager.
- 3 Grå fet påförd lera.
- 4 Brungrå sand med inblandning av finfördelat träflis.

- 5 Brunt lerblandat lager med rottrådar och träflis.
- 6 Grå fet påförd lera.
- 7 Grå lera med mycket murbruk och tegel.

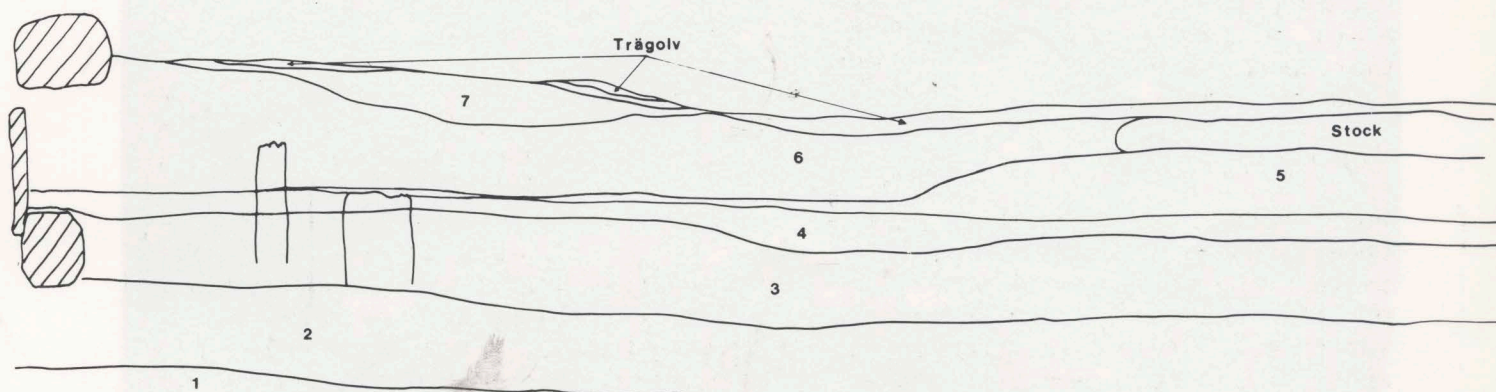

Fig 31.

Profilritning genom Tomt D. Mot öster. Skala 1:20.

Plan drawing through Site D. Facing east. Scale 1:20.

Fig 32.

Hus E:II, skede 1 a. Mot söder.

Neg. nr. B 10299

Building E:II, phase 1 a. Facing south.

Fig 33.

Översikt av Hus E:II och III (trägolvet samt delar av Hus E:IV är borttagna) Mot norr.

Neg. nr. B 10 300

View of Buildings E:II and III (the timber floor and parts of Building E:IV have been removed).
Facing north.

Byggnadsskede 1 b

Trägolvet av plankor liggande i syd-nordlig riktning på ett bjälklag i väst-östlig riktning av smala plankor, delvis bortbrutna. I söder begränsades golvet av en syllstock. Golvet låg på liknande sand- och gödselblandat avfallslager som virket i Byggnadsskede 1 a. Östra halvan av golvet hade tagits bort vid anläggandet av en nord-sydlig mur till Hus III.

I gränsen mellan rum 1 och 2 fanns två parallella kantställda plankor, placerade med ca 0,30 m mellanrum.

I västra delen var en bing nedgrävd, Bing 6. Bingen var byggd av liggande plankor som var fastspikade på hörnstolpar. Bingen var fylld med avfall; här hittades bl a ett kopparmynt, 1/4 öre, Kristina 1643. (Fig 33).

Byggnadsskede 2

HUS III

Huset hade haft en längd av ca 17 m och hade varit 6 m brett. Ett hus vars utsträckning åt öster troligen sammanfallit med Hus II. Det har varit något breddat åt söder och där fanns rester av en syll av ek (återanvänt virke) liggande på enstaka tomtstenar. Övriga syllar hade förstörts vid anläggandet av den kraftiga grundmuren i Hus IV, skede 3. Golvet som var bränt låg på ett ca 0,3 m tjockt påfört lerlager i rum 2. I rum 1 var lerlagret under det brända golvet obränt. På hela tomt E förekom under stenbyggnaden i skede 3 och 4 rester av bränt trägolv som inte kan höra samman med stenhuset då det brända golvet är avgrävt intill mursidorna. Ett tydligt bränt trägolv förekom i partiet närmast Torggatan och be-

Fig 34.
Översikt över Hus IV, skede 3. Mot väster.
View of Building IV, phase 3. Facing west.

Neg. nr. B 10301

stod av syd-nord liggande plankor på regler. Ovanpå golvet låg en list i väst-östlig riktning. Rester av bränt trä fanns också i mittpartiet i rum 2. Det förkolnade plankgolvet närmast Torggatan hade golvplankor i nord-sydlig riktning på ett bjälklag av smala regler. Ovanpå golvet låg ett kraftigt lager med förkolnat trä, som kunde vara rester av ett nedrasat tak. Häröver låg beigebrun lera omväxlande med delvis brandskadat tegel-skrot. Öster om detta golv fanns rester av ännu ett bränt golv, plankorna låg här i väst-östlig riktning. Golvet var till största delen förstört av stenpackningen i rum 2, Hus IV. De brända golven är från 1669 års brand.

Byggnadsskede 3 och 4

HUS IV a och b

En kraftig stengrund på en rustbädd av fyrkanthugget timmer hade lagts över Hus I. Rustbädden hade grävts ner i marken endast ca 0,2 m. På rustbädden låg en kallmur av övervägande stora stenar. Murens utsida var jämn. Huset har troligen ursprungligen bestått av två rum. (Fig 34)

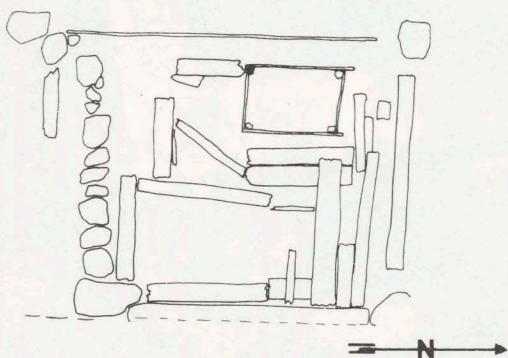

Fig 35 a.

Planritning över Tomt E. I skede 1 syns Hus II som är en byggnad på syllstockar och tomtstenar med golv av glest lagda plankor. Skala 1:100.

Plan of Site E. In phase 1 can be seen Building II which is a construction on supporting beams and boundary-stones with flooring of loosely laid planks. Scale 1:100.

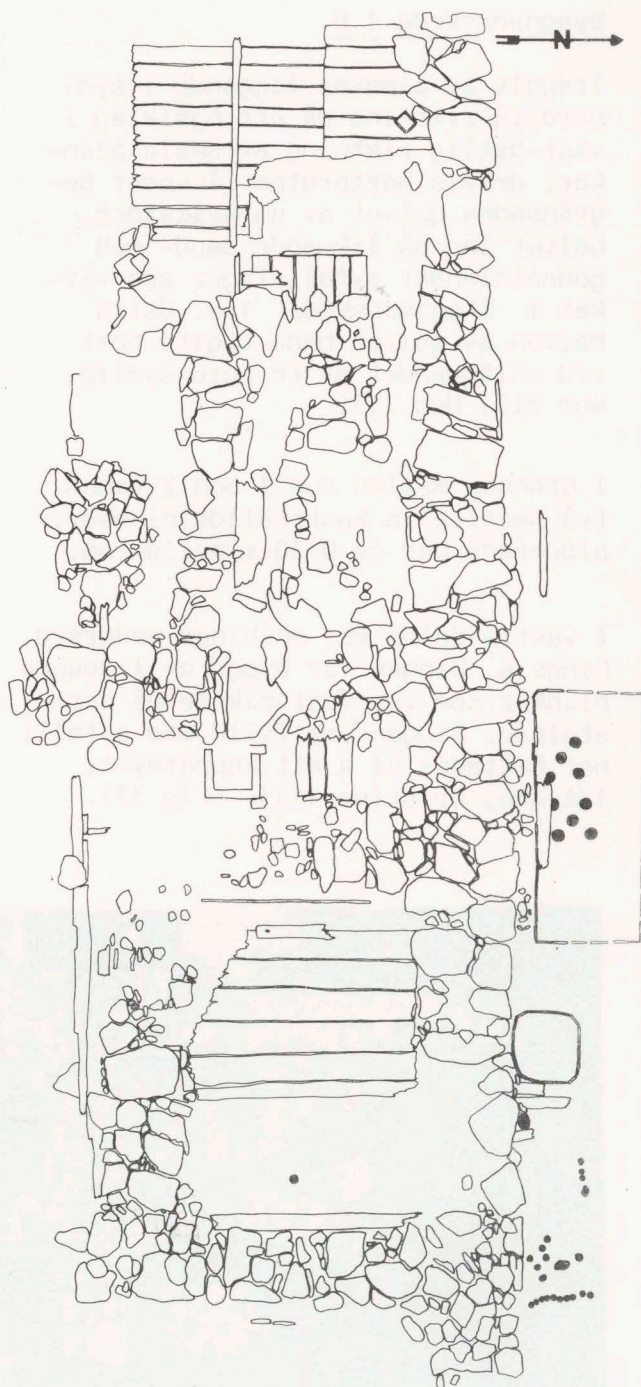

Fig 35 b.

I skede 2 syns Hus III som utgörs av en långsträckt byggnad med förkolat plankgolv. I skede 3 och 4 syns Hus IV som är en långsträckt stengrund, byggd i två etapper. Skala 1:100.

In phase 2 can be seen Building III which consists of an elongated construction with a carbonized plank floor. In phases 3 and 4 can be seen Building IV which is an elongated stone foundation, built in two stages. Scale 1:100.

I rum 2 fanns en kraftig stenpackning. Rum 1 saknade spår av golvbeläggning. I nord-västra hörnet av rum 2 fanns fundament till en hård murad i gul sandig lera. Någon syd-mur påträffades inte då den var bortschaktad. Tydligt hade två tomter sammanslagits och huset byggts över båda tomterna åt söder.

I en andra byggnadsetapp har huset förlängts åt öster. En mellanvägg har då satts upp ca 1 m öster om den gamla östväggen. Härvid fick huset åtminstone 3 rum. Ett fjärde rum har troligen funnits österut. Nordmurens förlängning i schaktväggen ger en antydning om detta. I rum 2 fanns en rustbädd till en smal mur som troligen utgjort en mellanvägg i något skede.

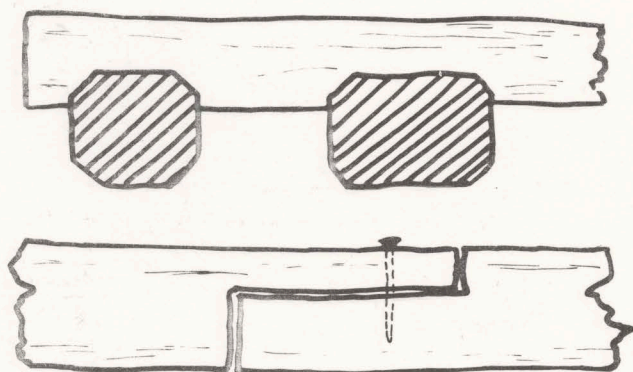

Fig 36 a.
Detaljritning av rustbäddar till stengrunder.
Hus IV. Skala 1:100.

Detailed drawing of wall buttress for stone foundations. Building IV. Scale 1:100.

På norra sidan om huset fanns två bingar. Den västra, Binge 7, var av rektangulär form och hade väggar av tätt nedslagna plankor. Kraftiga pålar var nedslagna i bingen, de hade troligen utgjort stabilisering av marken efter det att bingen hade slutat användas. Den östra bingen, Binge 8, var mindre och av kvadratisk form, denna hade också väggar av tätt nedslagna plankor.

Av fynden i bingarna att döma tillhör de 1600-talets senare hälft, men den större kan möjligen vara tillkommen före Hus IV. Öster om bingarna var pålar nedslagna, några i en formation som eventuellt kan tolkas som en binge, Binge 9.

Husets längd var i skede 3 ca 10 m, bredden gick ej att exakt avgöra då södra väggen var bortgrävd, men den har åtminstone varit 7-8 m. I skede 4 har huset förlängts till ca 18 m. Detta partis bredd var 6 m. (Fig 35a, 35b, 36a, 36b, 37, 38)

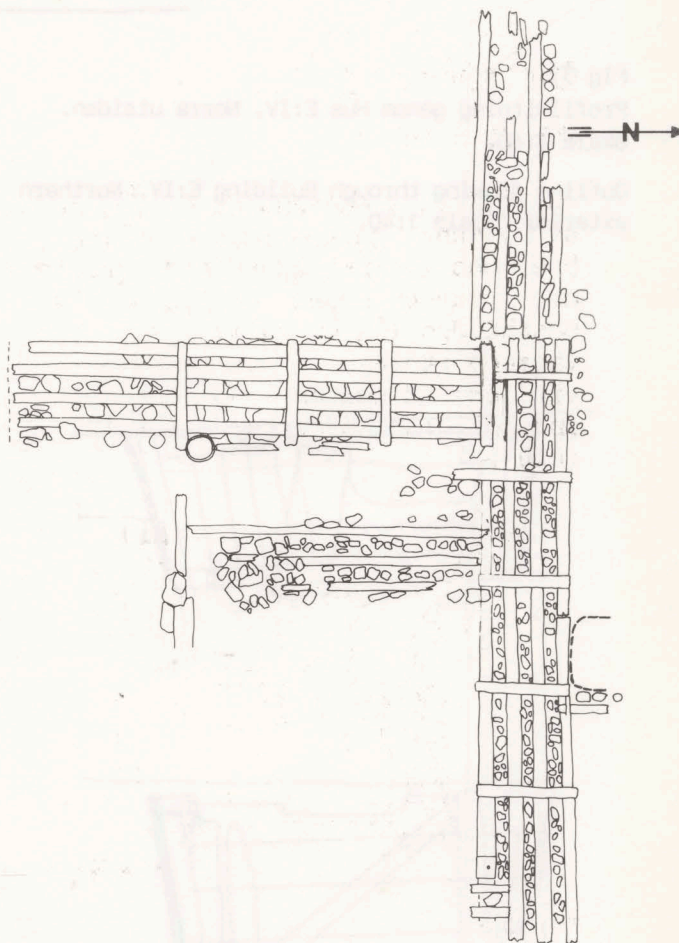

Fig 36 b.
Rustbädd under stengrunden till Hus IV, skede 3 och 4. (Se fig 35). Skala 1:100.

Wall buttress under the stone foundation to Building IV, phase 3 and 4. Scale 1:100.

- 1 Lera.
- 2 Gråsvart svämlager med mycket rötter.
- 3 Grå fet lera.
- 4 Träflis och tegelskrot.
- 5 Lager med gödsel och rikligt med träflis.
- 6 Gråbrunt sandblandat och finfördelat avfallslager med enstaka kolfragment.
- 7 Ljus gråbeige lera.
- 8 Vitbeige-beigebrun fin sand.
- 9 Beige svämsand blandad med träflis och enstaka kolfragment.
- 10 Brunt sandblandat avfallslager med träflis, enstaka kolfragment förekommer.
- 11 Gråbrun finkornig sand, blandad med lite mulnat trä.
- 12 Sotlager.
- 13 Gråbrunt sandblandat lager med mycket taktegelfragment. Kolfragment förekommer.

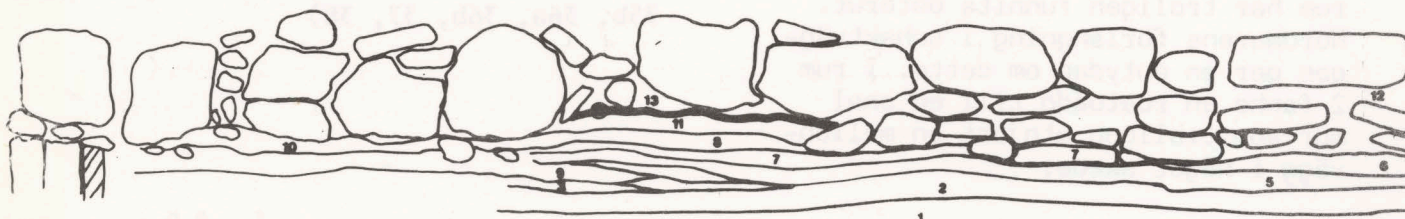

Fig 37.

Profilritning genom Hus E:IV. Norra utsidan.
skala 1:40.

Outline drawing through Building E:IV. Northern
exterior. Scale 1:40.

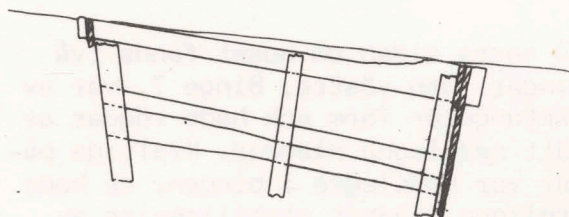
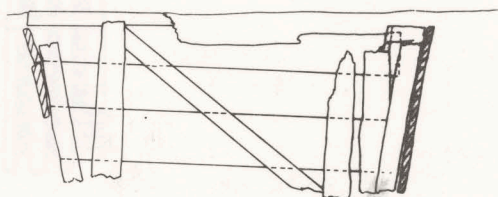
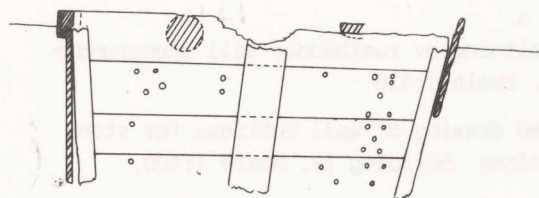
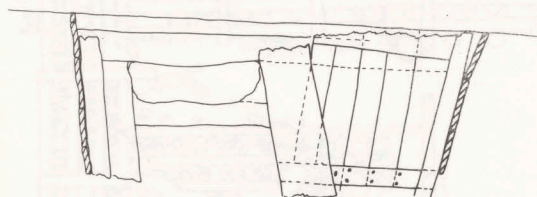

Fig 38.

Konstruktionsritning av Binge 2 belägen i norra
delen av Tomt A. Skala 1:50.

Constructional drawing of Bin 2, positioned to
the northern part of Site A. Scale 1:50.

FYNDMATERIALET

Fynden härstammar huvudsakligen från 1600-tals lager. Ett undantag är det stora materialet i Binge 1, vilket kan dateras till 1700-talets första hälft, med bl a rödgodsfat med årtalet 1714, kritpipor från Fredrik I:s tid. Keramikmaterialet dominerar. Hit föres rödgods, svartgods, fajans, stengods och porslin. En stor grupp är också kritpipor. Övriga föremål är främst trä, läder och järn.

Enstaka föremål av bly, tenn och koppar förekommer. Dessutom tillvaratogs ca 400 kg djurben vilka ännu inte har undersökts osteologiskt.

En stor del av fynden hittades i avfallsbingarna. Övriga fynd gjordes i lagren mellan olika golv samt utanför husen. För datering har de många mynten varit ovärderliga. Andra viktiga fyndgrupper för datering av olika byggnadsskeden är också fajans, stengods och framförallt kritpipor som hade en mycket begränsad användningstid.

(Not 1 engelsk översättning av figtext).

BLYGLASERAT LERGODS

Blyglaserat lergods är den största fyndgruppen, ca 4.900 skärvor påträffades. Godsets färg varierar från nästan vitt till rödbrunt.

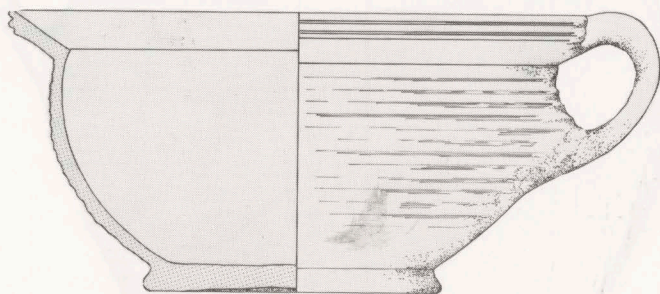

Fig 39.
Nattkärl av rödbränt lergods. Invändigt brungrön glasyr. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

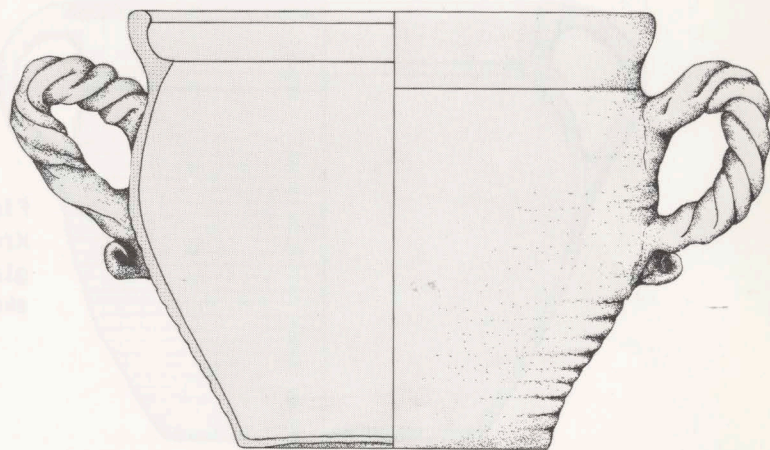

Fig 40.

Kruka av ljust lergods. Invändigt ljust rödgul glasyr, utvändigt vitgrön glasyr. 1700-talets första hälft. Binge 1, Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

Kärlden är företrädesvis invändigt glaserade, men utvändigt glasyr förekommer på vissa käriltyper. Glasyren är blyglasyr och förekommer som klar glasyr samt färgad i grönt, brunt och gult. Kärllformerna utgörs av:

a. Trebensgrytor med rörformat handtag, även med band- och trindhänkel.

b. LERFAT med dekor av olika slag. Vanligast är piplerdekor, dessutom förekommer s k sgraffito-teknik; d v s kärlet har överdragits med ett piplerskikt i vilket mönstret ristats.

c. Förvaringskärl, krukor, ibland med utvändigt glasyr och med påkostad utformning.

d. Skålar, bl a trebensskålar, ibland med hänklar som dekorativ utformning.

Om kärlden har varit av utländsk eller inhämsk tillverkning är svårt att avgöra då kärllformer och dekorelement är ganska likartade. Dekorer och former förändras långsamt, och därför är denna föremålsgrupp inte så användbar vid datering av så relativt korta tidsperioder som det i denna undersökning är fråga om. Ett undantag är givetvis de lergodsföremål som är försedda med årtal. (Fig 39-62)

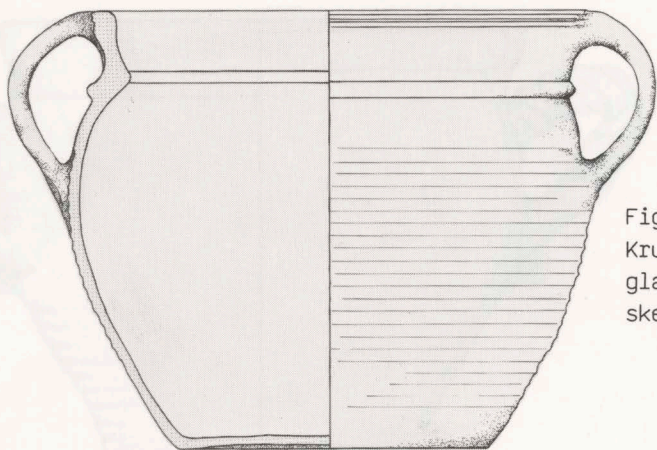

Fig 41.

Kruka av rödbränt lergods. Invändigt ljus brunröd glasyr. 1700-talets första hälft. Binge 1, Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

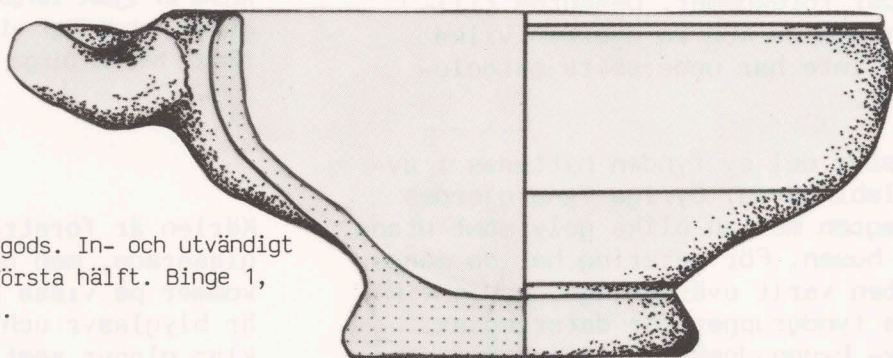

Fig 42.

Liten skål av rödbränt lergods. In- och utvändigt brun glasyr. 1700-talets första hälft. Binge 1, Tomt C, skede 3. Skala 1:1.

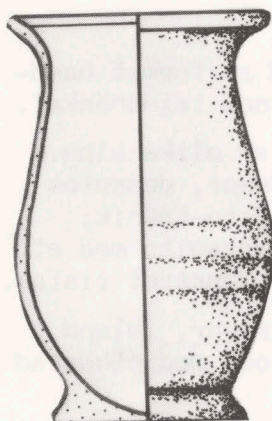

Fig 43.

Salvekruka av rödbränt lergods. In- och delvis utvändigt brun glasyr. 1700-talets första hälft. Binge 1, Tomt C, skede 3. Skala 1:1.

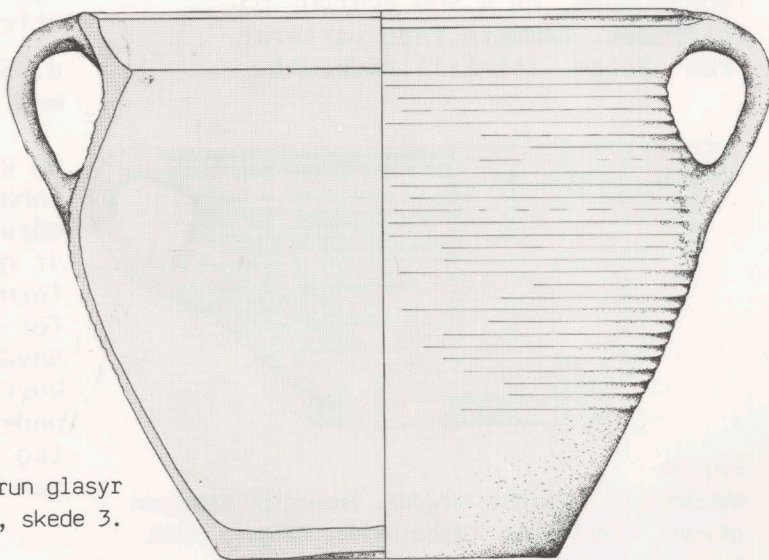

Fig 44.

Kruka av rödbränt lergods. Invändigt gulbrun glasyr. 1700-talets första hälft. Binge 1, Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

Fig 45.

Skål av rödbränt lergods. Invändigt grönvit glasyr, utvändigt våglinjedekor. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

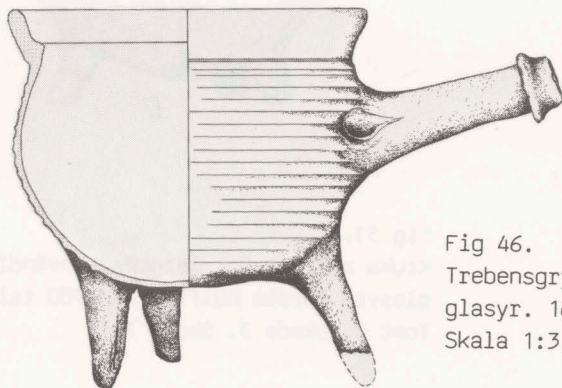
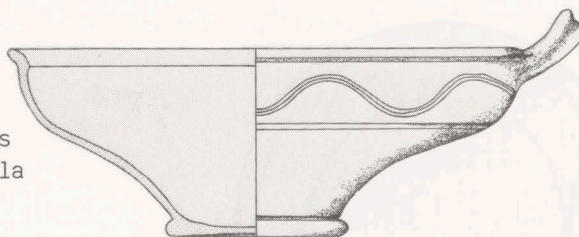

Fig 46.

Trebensgryta av rödbränt lergods. Invändigt grön glasyr. 1600-talets mitt. Hus E:III, skede 2. Skala 1:3.

Fig 47.

Kruka av rödbränt lergods. Försedd med ett vertikalt och ett horisontalt placerat handtag. In- och utvändigt grön glasyr. 1600-talets första hälft. Mellan Tomt C och D. Skala 1:2.

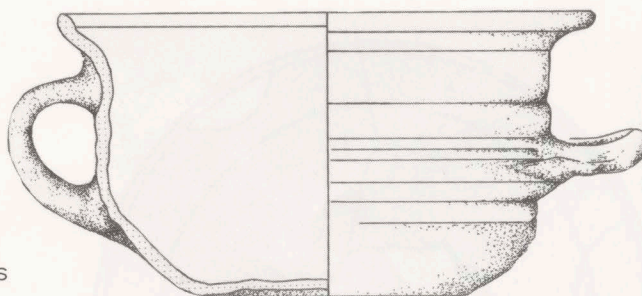

Fig 48.

Salvekrus av rödbränt lergods. In- och utvändigt rödgul glasyr. 1700-talets första hälft. Hus C:1; skede 3. Skala 1:1.

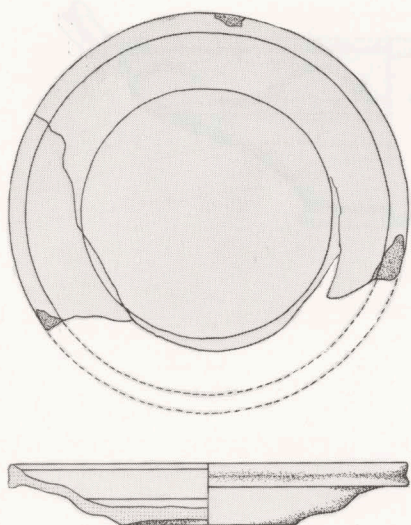

Fig 49
Litet fat av rödbränt lergods. På översidan
grön glasyr med bruna prickar. 1700-talets
första hälft. Binge 1, Tomt C, skede 3.
Skala 1:3.

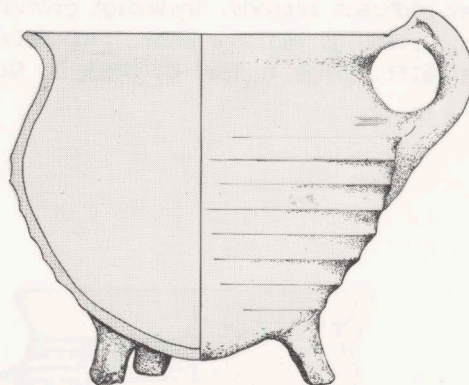

Fig 51.
Kruka av rödbränt lergods. Invändigt mörkgul
glasyr. Första hälften av 1700-talet. Binge 1.
Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

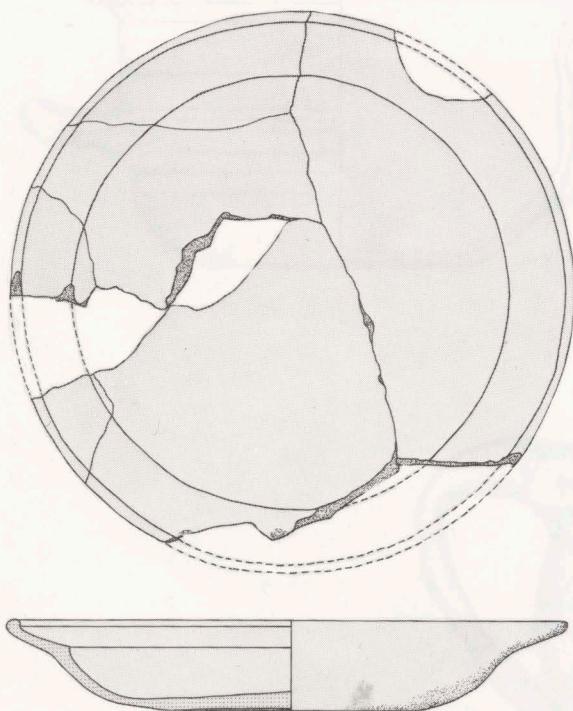

Fig 50.
Tallrik av rödbränt lergods. Översidan grön-
glaserad. 1700-talets första hälft. Binge 1,
Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

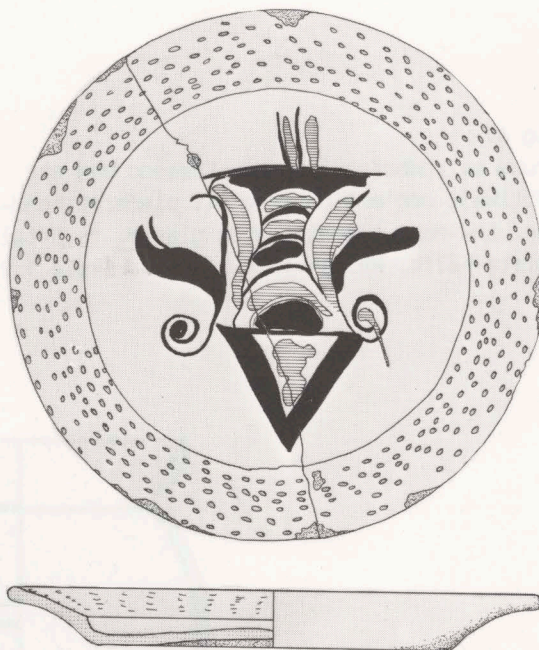

Fig 52.
Tallrik av rödbränt lergods. Vitgul glasyr
med dekor i brunt och grönt. 1700-talets
första hälft. Binge 1, Tomt C, skede 3.
Skala 1:3.

Fig 53.
Tallrik av rödbränt lergods. Vitgul glasyr med
dekor i brunt och grönt. 1700-talets första hälft.
Binge 1, Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

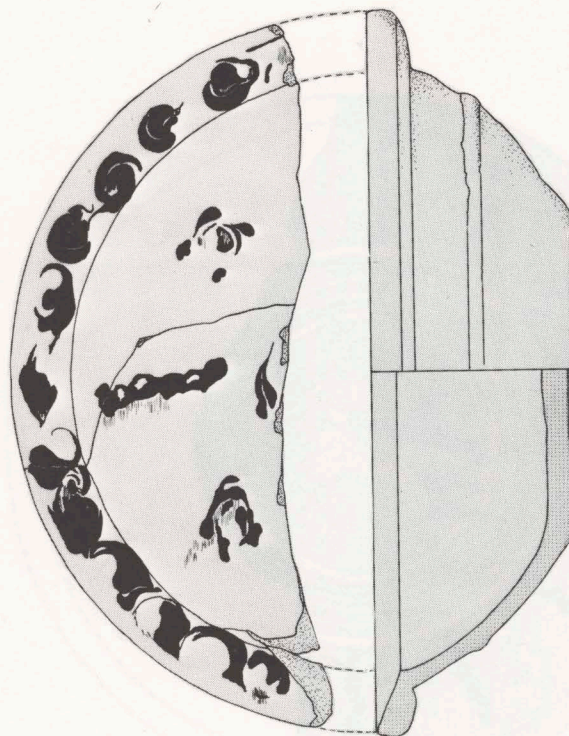

Fig 54.
Fat av rödbränt lergods. Gul glasyr med dekor
i rödbrunt. 1700-talets första hälft. Binge 1,
Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

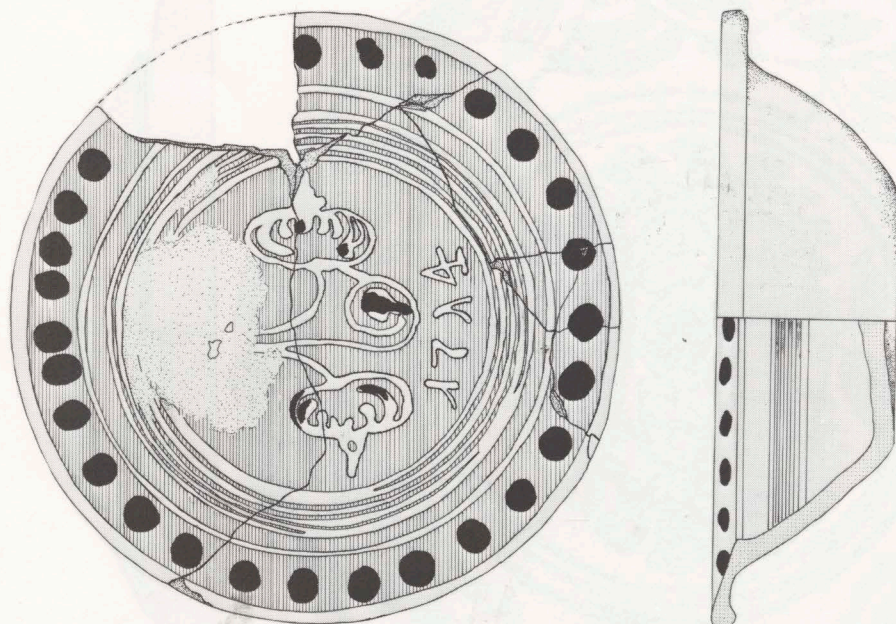

Fig 55.
Fat av rödbränt lergods. Brun glasyr med dekor i gult och grönt. Försedd med årtälet 1714. Binge 1, Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

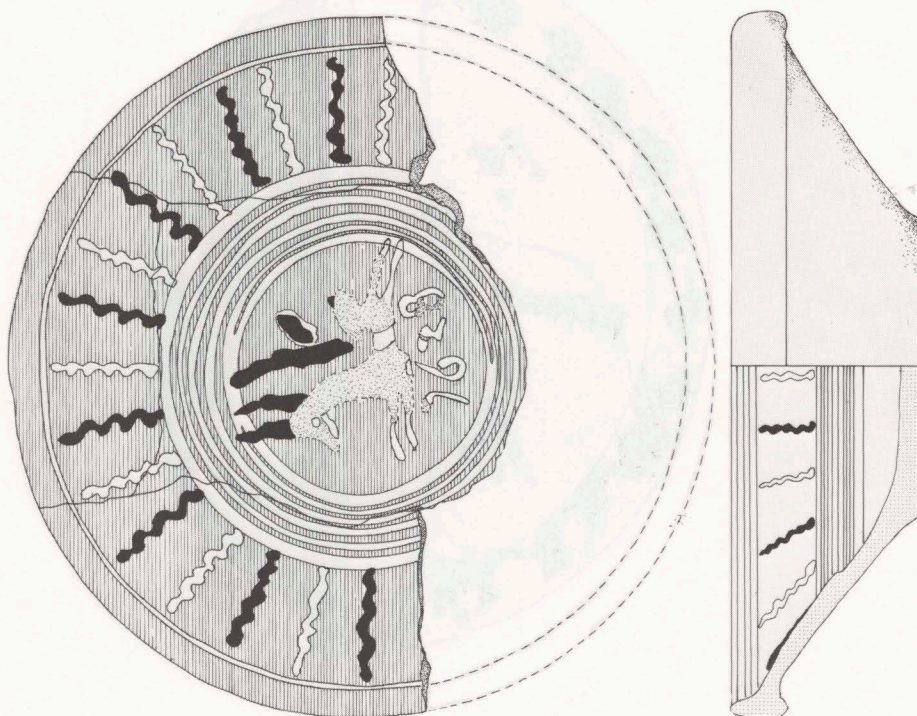

Fig 56.
Fat av rödbränt lergods. Rödbrun glasyr med dekor i gult och grönt försedd med årtälet 1628. Hus B:I:3. Skede 1. Skala 1:3.

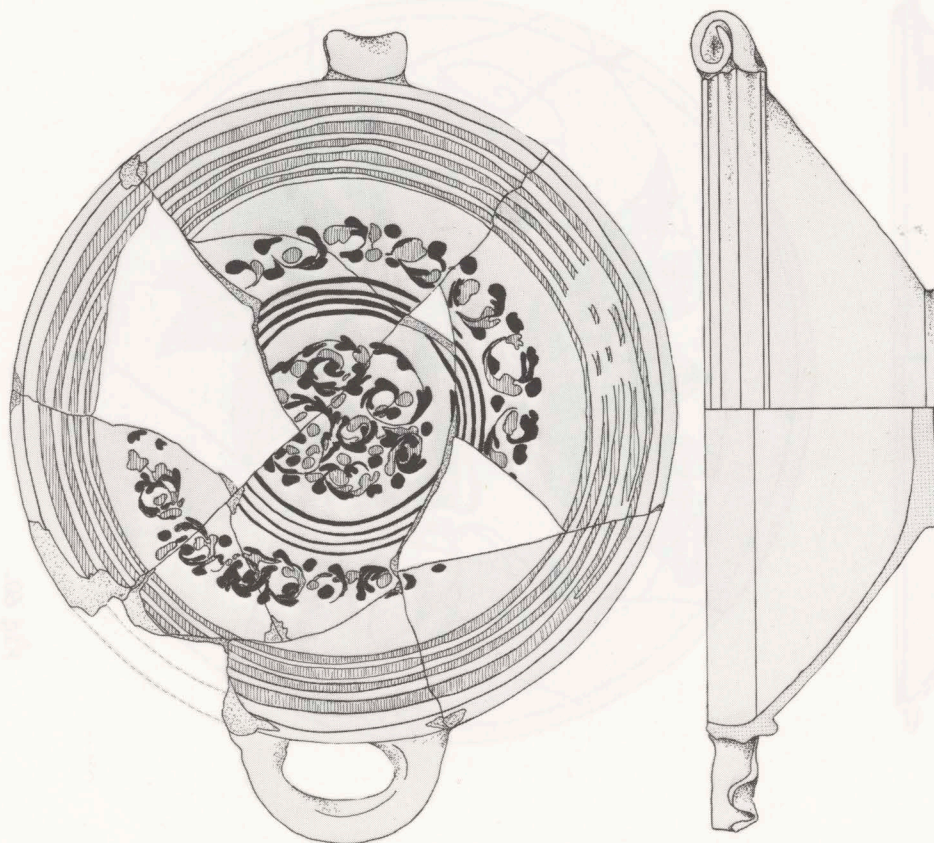

Fig 58.
Fat av rödbränt lergods. Vitgul glasyr med dekor i
brunt och grönt. Mitten av 1600-talet. Binge 2,
Tomt A, skede 1. Skala 1:3.

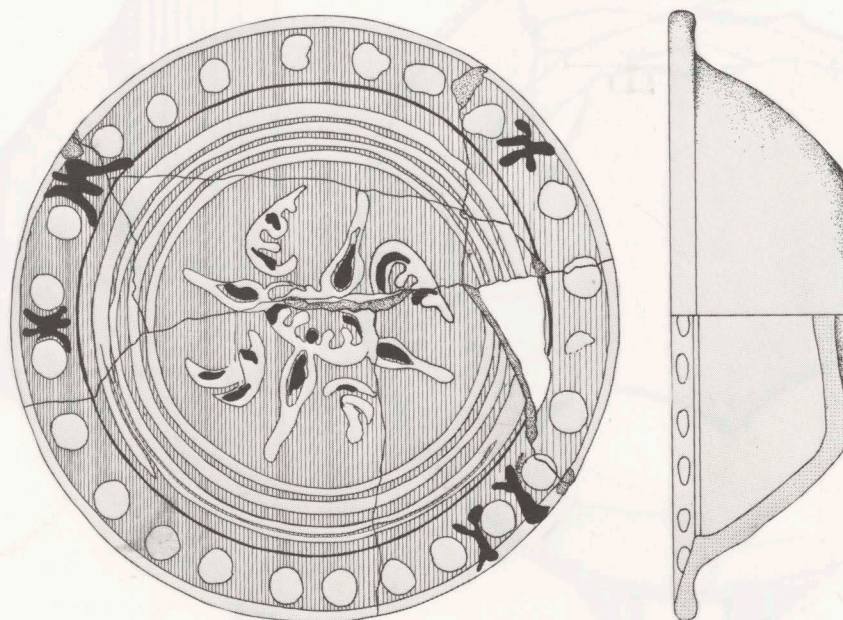

Fig 57.
Fat av rödbränt lergods. Brun glasyr med dekor i
gult och grönt. 1700-talets första hälft. Binge 1,
Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

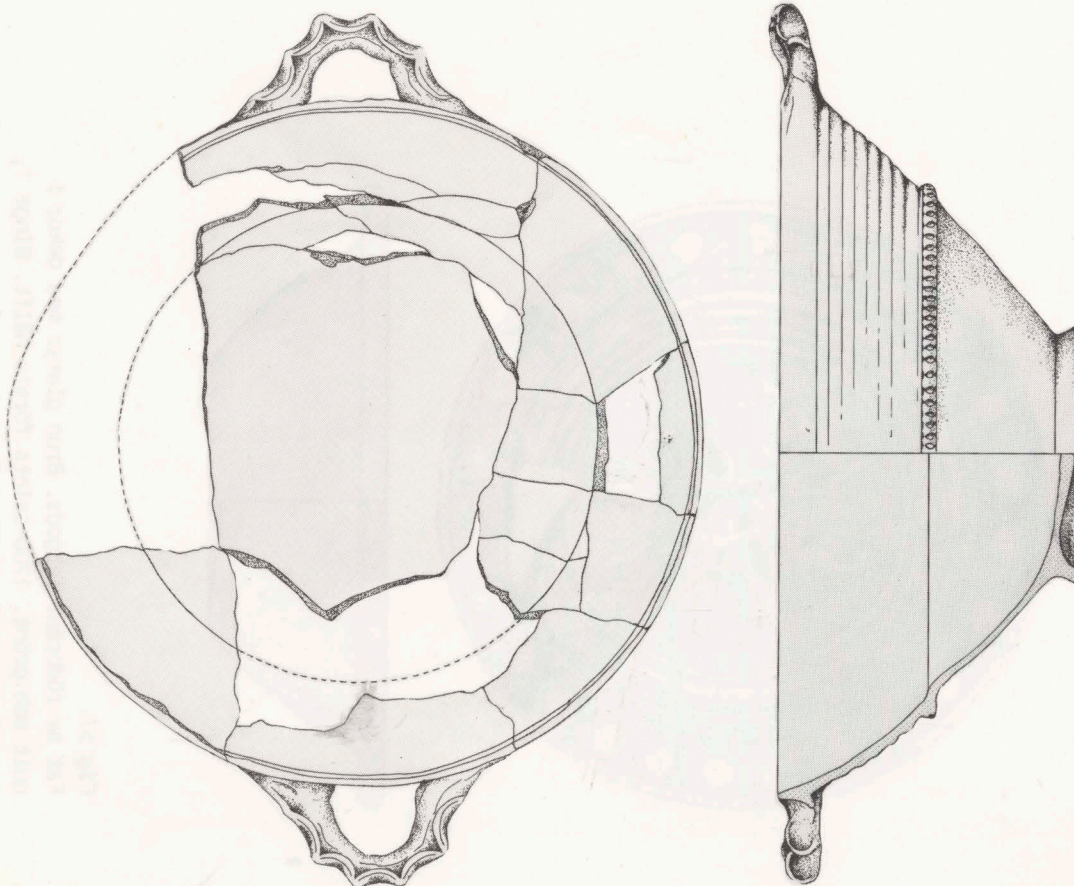

Fig 59.
Skål av vitbränt lergods. In- och utvändigt gul-
grön glasyr. Mitten av 1600-talet. Binge 2. Tomt
A, skede 1. Skala 1:3.

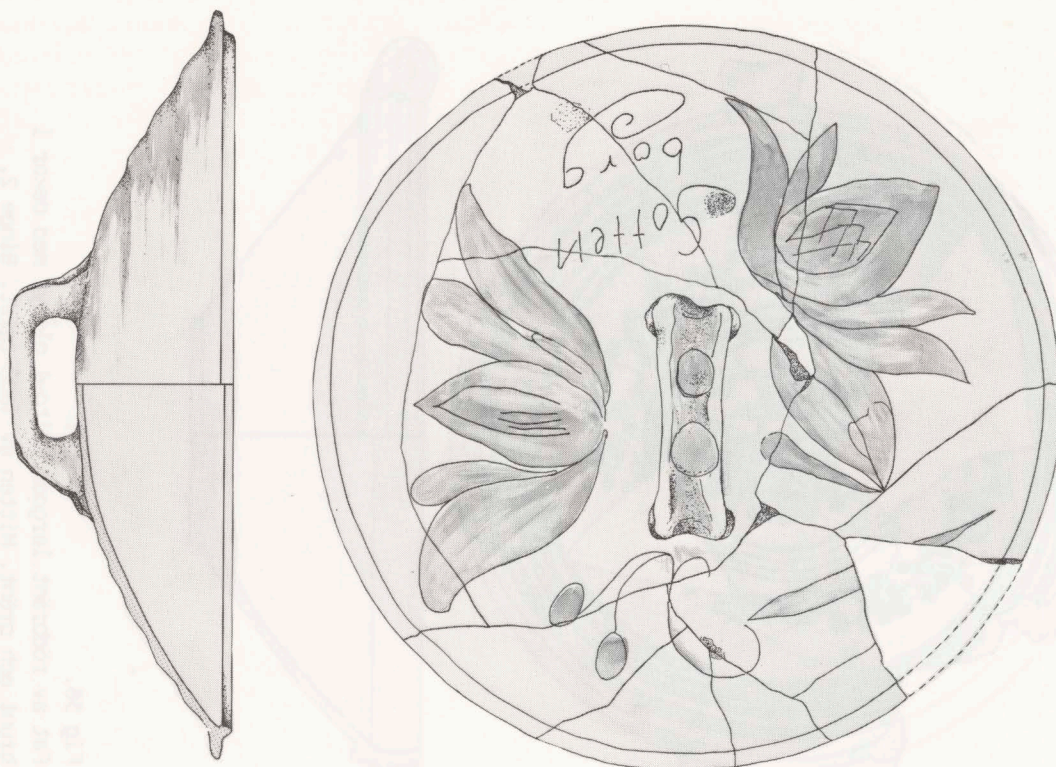

Fig 60.
Lock till skål eller fat av rödbränt lergods.
Gul glasyr med dekor i brunt och grönt, För-
sedd med text: Gottenborg. 1700-talets första
hälfte. Binge 1, Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

Fig 61.
Fat av rödbränt lergods. Gul glasyr med
dekor i grönt och brunt. 1600-1700-tal.
Omrört lager från Tomt A och B. Skala 1:3.

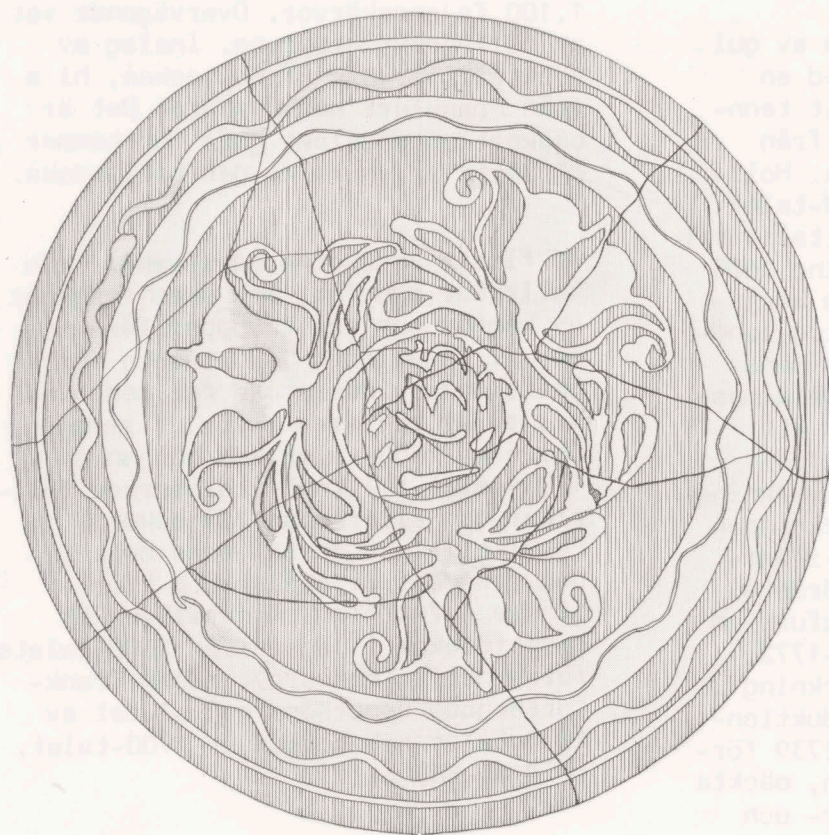

Fig 62.
Fat av rödbränt lergods. Brun glasyr med dekor
i grönt och gult. Försett med årtalet 1735.
Binge 1, Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

FAJANS

Fajans är ett poröst lergods av gul till röd färg, överdraget med en täckande glasyr, vanligen vit tenn-glasyr. Benämningen härleddes från den italienska staden Faenza. Holländarna tog i slutet av 1500-talet upp fajanstillverkning med italienskt påverkade mönster. När omkring 1600 mängder av kinesiskt porslin började importeras till Holland tog landets krukmakare upp kinesiska mönster jämsides med inhemska. De kinesiska mönstren kom efter hand att dominera. Staden Delft blev från 1640-talet huvudort för tillverkningen. Den äldsta fajanstillverkningen i Tyskland började troligen i Hamburg på 1620-talet och upphörde på 1670-talet. Fabriken i Frankfurt am Main existerade mellan 1662-1772. 1726 startade svensk tillverkning i Rörstrand. Den inhemska produktionen skyddades av tullar och 1739 förbjöds införsel av "Porcelain, oäckta eller Delfts samt grofwa ler- och stenkärl undantagandes Wallenburgerkrukor".

Vid undersökningen tillvaratogs ca 1.100 fajansskärvor. Övervägande var av holländskt ursprung. Inslag av tysk tillverkning fanns också, bl a från Frankfurt och Hamburg. Det är osäkert om engelskt gods förekommer då detta är snarlikt det holländska.

De flesta skärvorna härstammar från tallrikar och fat, men även fragment av kannor och små tekoppar förekommer. I lager från 1600-talets förra hälft dominerade stora fat med blåvit eller polykrom dekor. I senare delen av 1600-talet och början av 1700-talet tillkom vitglaserade tallrikar med eller utan blå dekor. Parallellt med dessa fanns hela tiden fragment av skålar och krus i mindre omfattning. Tysktillverkat gods förekom i lager från 1600-talets förra hälft (Hamburg), medan Frankfurtergods uppträdde mot slutet av 1600-talet och början av 1700-talet. (Fig 63-86)

Fig 63.
Fragment av tallrik. Vit glasyr med blå dekor. Holländsk tillverkning. Mitten av 1600-talet. Hus D:I, skede 2. Skala 1:3.

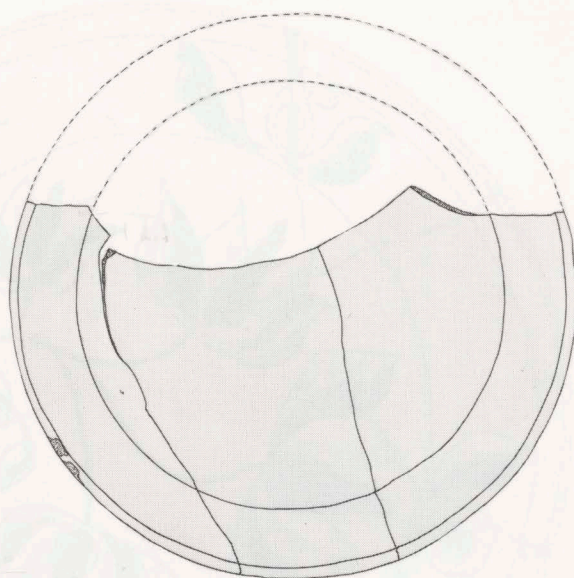

Fig 64.
Tallrik. Vit glasyr. Holländsk tillverkning. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

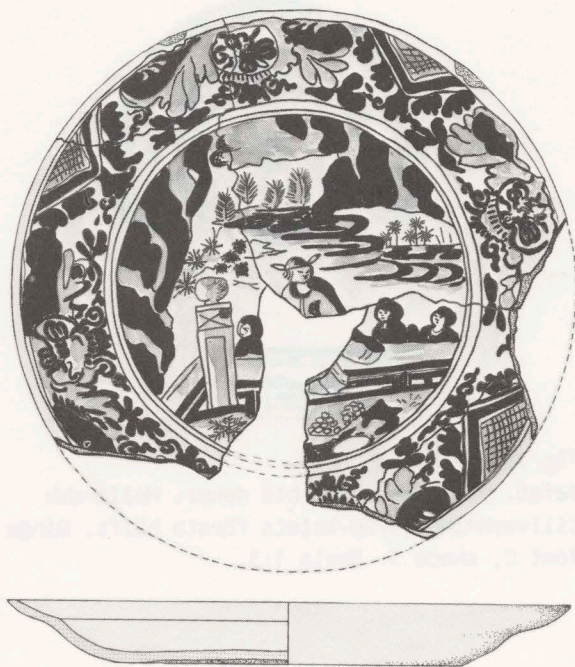

Fig 65.
Tallrik med kinainspirerat motiv. Vit glasyr med blå dekor. Holländsk tillverkning. Slutet av 1600-talet - början av 1700-talet. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

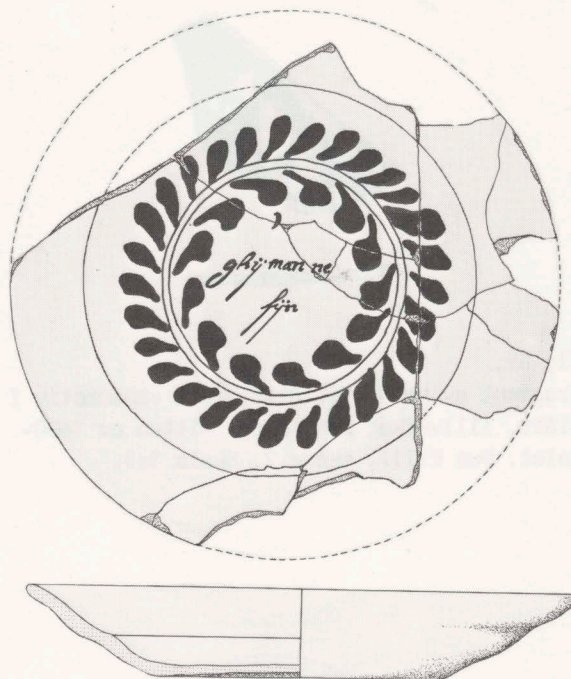

Fig 67.
Tallrik. Vit glasyr med blå dekor. Holländsk tillverkning. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

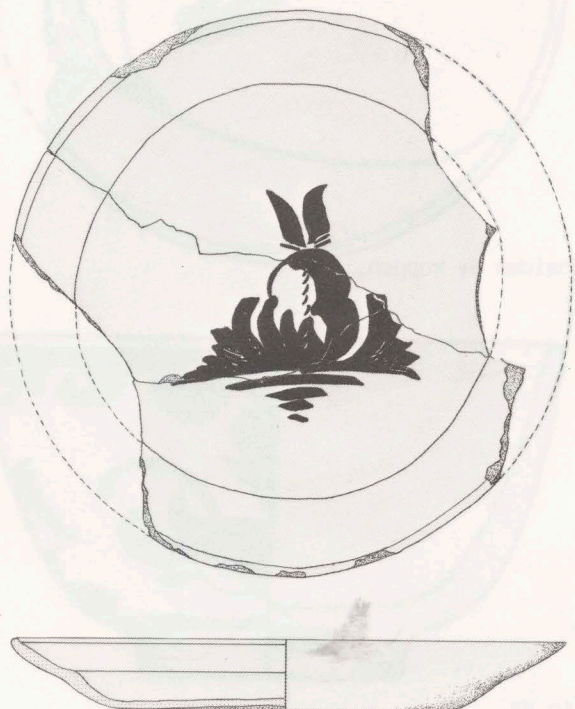

Fig 66.
Tallrik. Vit glasyr med blåsvart dekor. Holländsk tillverkning. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

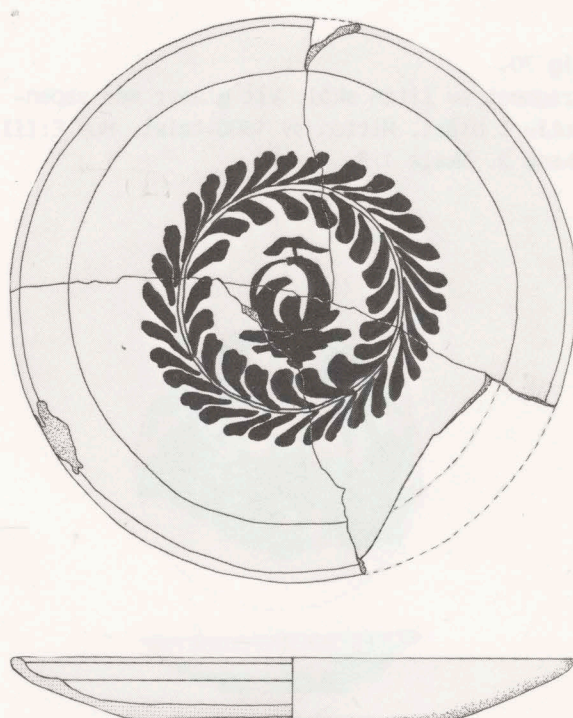

Fig 68.
Tallrik. Vit glasyr med blå dekor. Holländsk tillverkning. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

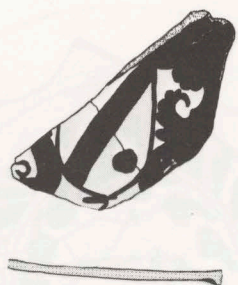

Fig 69.
Fragment av krus. Vit glasyr med vapenmotiv i blått. Tillverkat i Hamburg. Mitten av 1600-talet. Hus E:III, skede 2. Skala 1:3.

Fig 72.
Tefat. Vit glasyr med blå dekor. Holländsk tillverkning. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

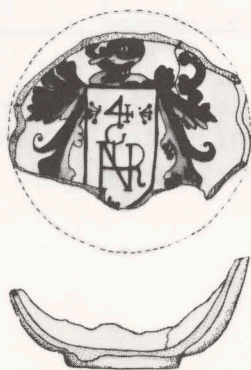
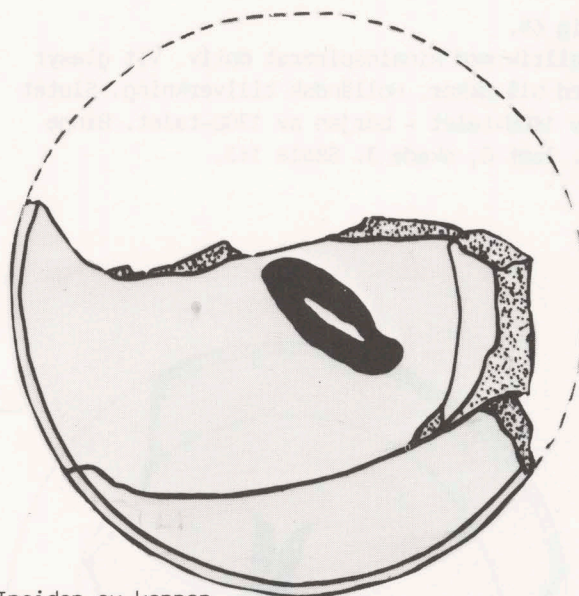

Fig 70.
Fragment av liten skål. Vit glasyr med vapenmotiv i blått. Mitten av 1600-talet. Hus E:III, skede 2. Skala 1:3.

Insidan av koppen.

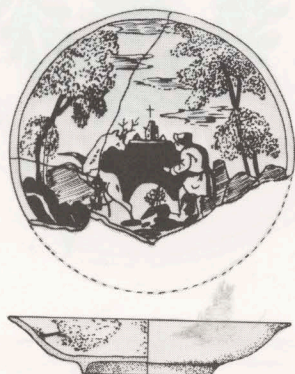

Fig 71.
Tefat. Vit glasyr med blå dekor. Holländsk tillverkning. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

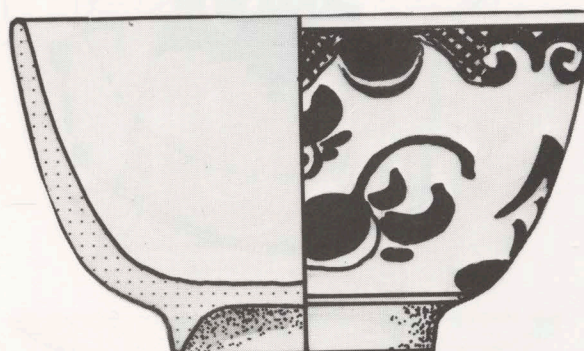

Fig 73.
Liten kopp med kinesiskt motiv. Vit glasyr med blå dekor. Holländsk tillverkning. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:1.

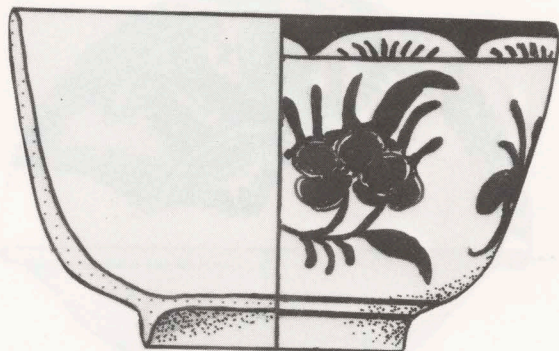

Fig 74.
Kopp. Vit glasyr med blå dekor. Holländsk till-
verkning. 1700-talets första hälft. Binge 1.
Tomt C, skede 3. Skala 1:1.
(Till höger insidan av koppen).

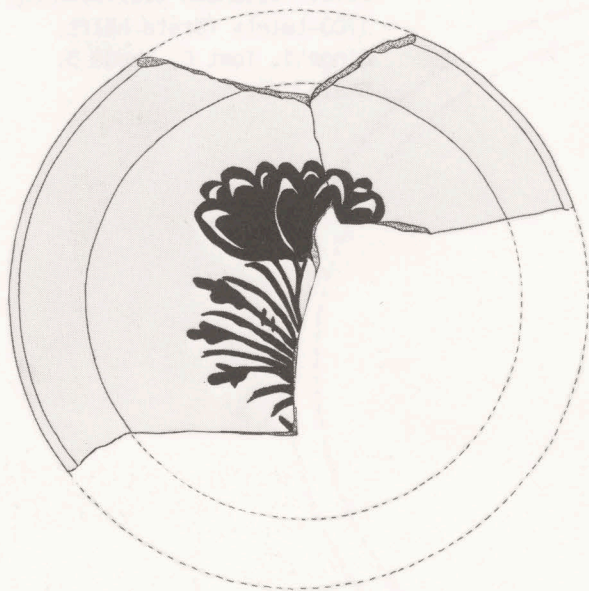
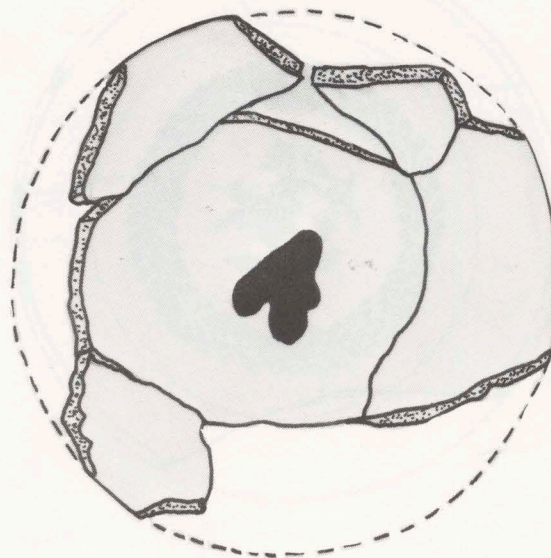

Fig 75.
Tallrik. Vit glasyr med blå dekor. Holländsk
tillverkning. 1700-talets första hälft. Binge 1.
tomt C, skede 3. Skala 1:3.

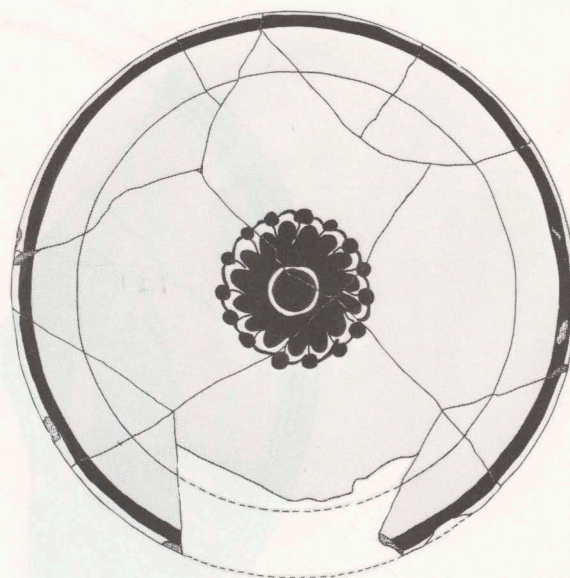

Fig 76.
Tallrik. Vit glasyr med blå dekor. Holländsk
tillverkning. 1700-talets första hälft. Binge 1.
Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

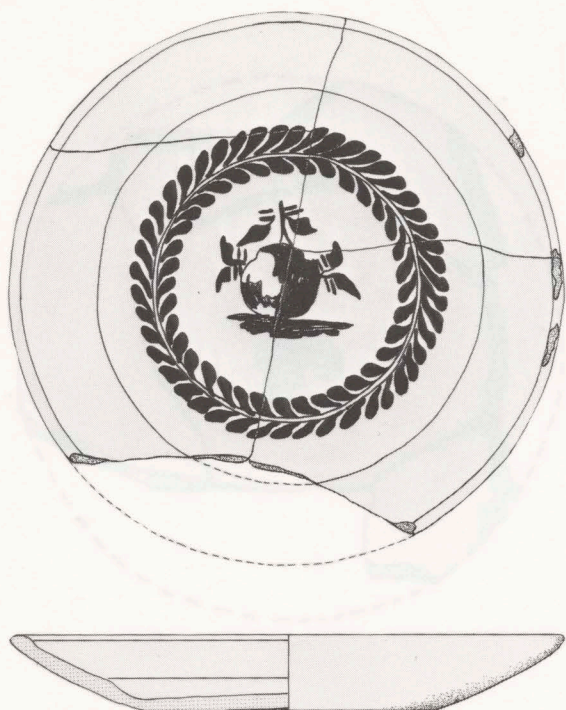

Fig 77.
Tallrik. Vit glasyr med blå dekor. Holländsk
tillverkning. 1700-talets första hälft. Binge 1.
Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

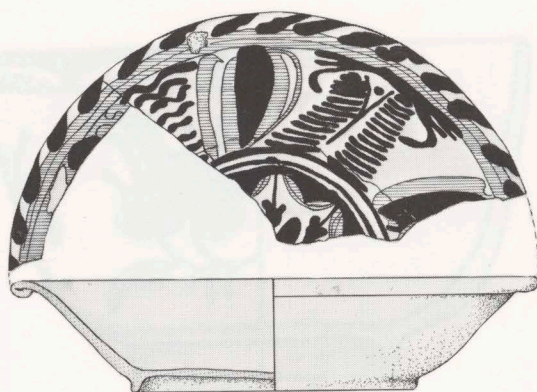

Fig 78.
Fat. Vit glasyr med blå dekor. Holländsk
tillverkning. 1700-talets första hälft.
Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:3.

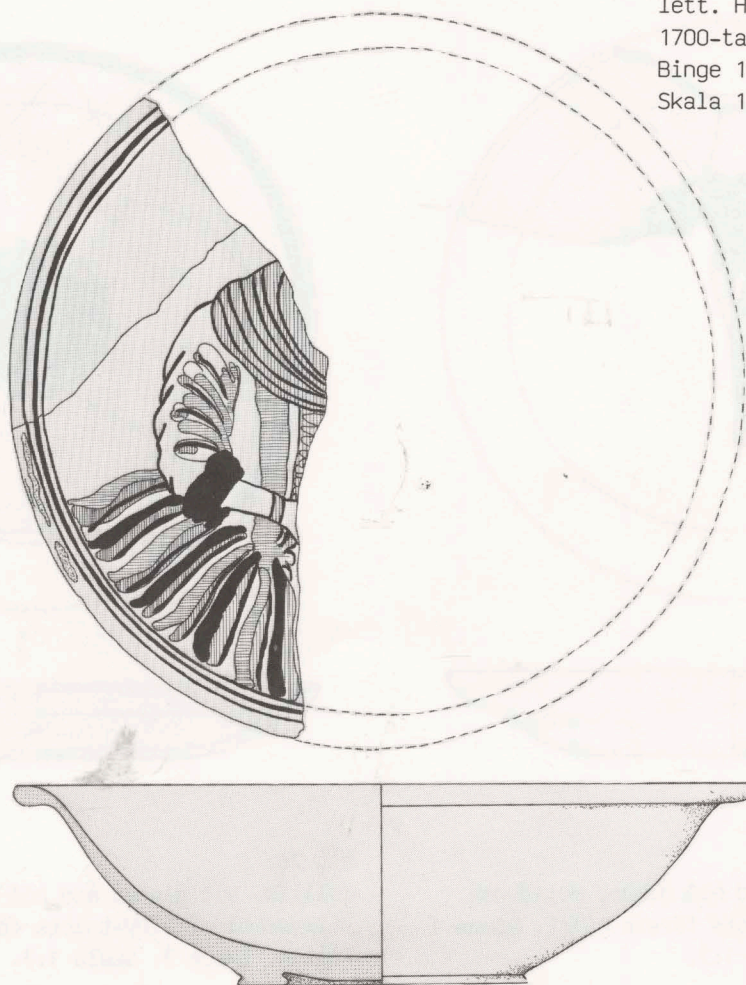

Fig 79.
Fragment av fat med kvinno-
figur. Vit glasyr med dekor
i gult, blått och manganvio-
lett. Holländsk tillverkning.
1700-talets första hälft.
Binge 1. Tomt C, skede 3.
Skala 1:3.

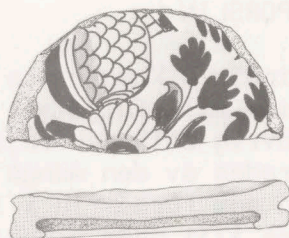

Fig 80.

Fragment av fat. Vit glasyr med blå dekor.
Holländsk tillverkning. 1600-talets första
hälft. Väster om Hus C:I:1, skede 1.
Skala 1:3.

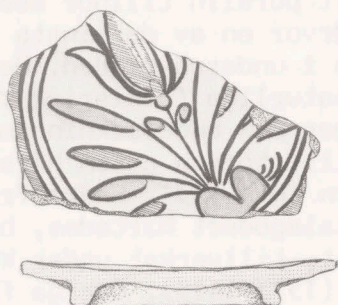

Fig 81.

Fragment av fat. Vit glasyr med dekor i blått,
grönt och brunt. Holländsk tillverkning. 1600-
talets första hälft. Hus B:I:2, skede 1.
Skala 1:3.

Fig 82.

Fat. Vit glasyr med dekor i gult, blått och
manganviolett. Holländsk tillverkning. 1700-
talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3.
Skala 1:3.

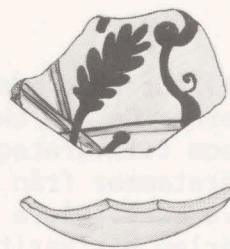

Fig 83.

Fragment av krus. Vit glasyr med blå dekor.
Tillverkat i Hamburg. 1600-talets första
hälft. Hus A:I, skede 1. skala 1:3.

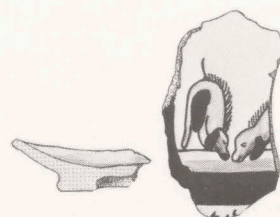

Fig 84.

Fragment av fat. Vi glasyr med blå dekor.
Holländsk tillverkning. slutet av 1600-talet
- början av 1700-talet. Hus D:I, skede 2-3.
Skala 1:3.

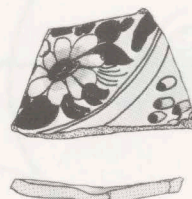

Fig 85.

Fragment av fat. Vit glasyr med blå dekor.
Holländsk tillverkning. Omkring 1700-talet
eller senare. Hus E:IV, skede 4. Skala 1:3.

Fig 86.

Fragment av fat. Vit glasyr med blå dekor.
Mitten av 1600-talet. Hus B:I, skede 2. Skala
1:3.

SVARTGODS

Svartgodset tillhör en av de minsta föremålsgrupperna. De 128 skärvor av svartgods som tillvaratogs vid grävningen, härstammar från relativt stora och grova kärl. Några har glättad utsida. Kärlden har varit av skjdepottetyp, ett odrejat gods som anses vara en utveckling av medeltidens svartbrända keramik. Ursprunget är danskt. Käriltyperna utgörs av krukor och grytor och materialet förekommer främst i de tidigaste bebyggelsefaserna och hör därmed utslutande till 1600-talslagren.

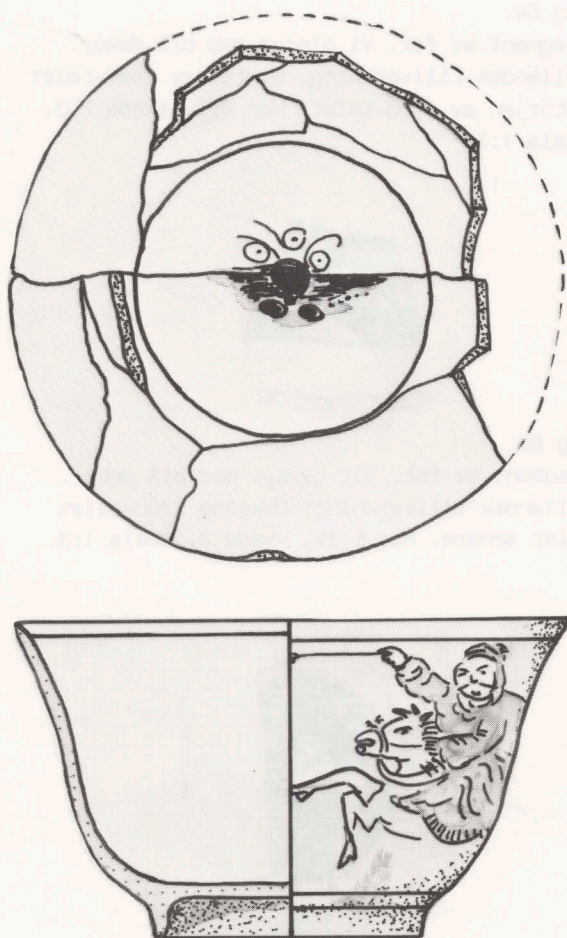

Fig 87.
Liten kopp. Dekorerad med ryttarmotiv i blått, brunt och guld. 1700-talets första hälft.
Binge 1. tomt C, skede 3. Skala 1:1.

OSTINDISKT PORSLIN

Svenska Ostindiska Kompaniets bildande 1731 fick till följd att holländsk och övrig utländsk fajans bortkonkurerades av den mängd kinesiskt porslin som fördes in i landet. Men även före 1731 hade kinesiskt porslin i mindre omfattning nått Göteborg via holländarna som redan 1602 startat handel med Kina. Dessa föremål var säkert dyrbarheter för sina ägare.

Ostindiskt porslin tillhör med sina ca 90 skärvor en av de minsta fyndgrupperna i undersökningen. Detta har sin naturliga förklaring då de kulturlager som undersökningen omfattar till största delen härstammar från tiden före 1731. Några fragment av 1600-talsgodset hittades, bl a av ett fat, tillverkat under Wan-Li-perioden (1573-1619). Övriga fragment utgjordes av tefat och tekoppar från årtiondena kring 1700-talets mitt, samt även fragment av större fat. (Fig 87-91).

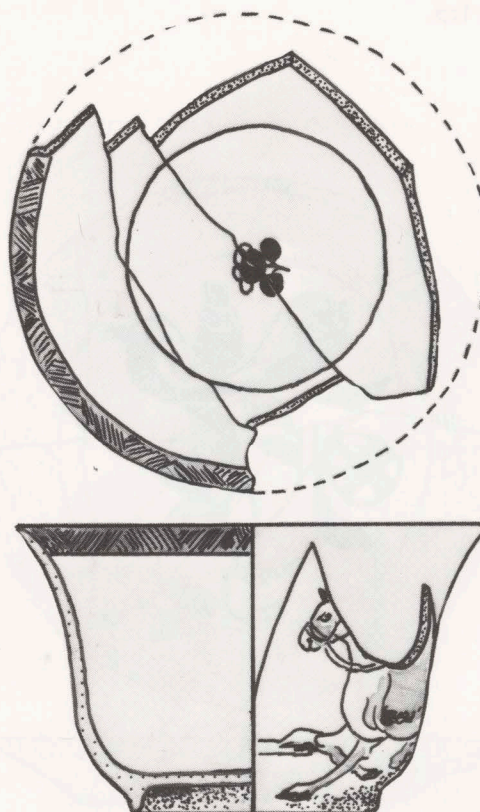

Fig 88.
Liten kopp. Dekorerad med ryttarmotiv i blått.
1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:1.

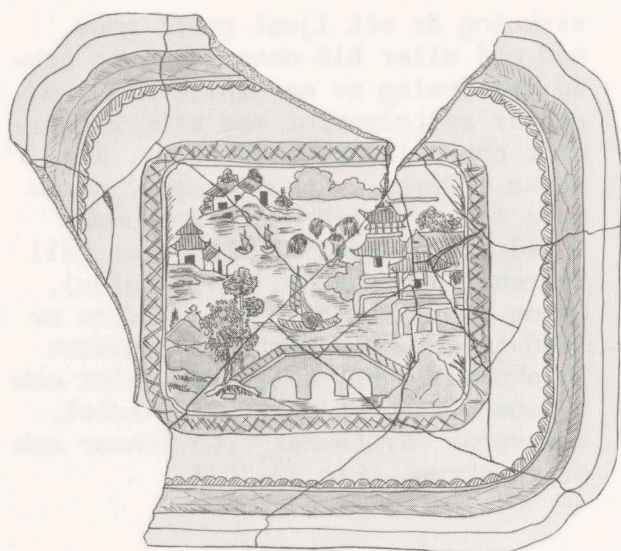

Fig 89.

Fat med rektangulär form och med blå dekor. 1700-talet. Väster om Hus C:I:1, omrört lager. Skala 1:3.

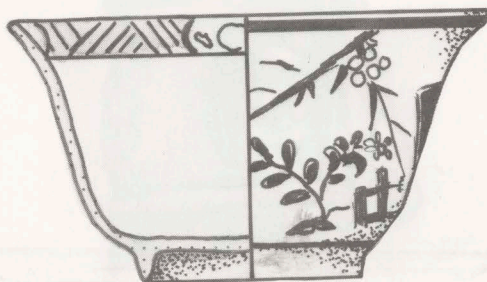
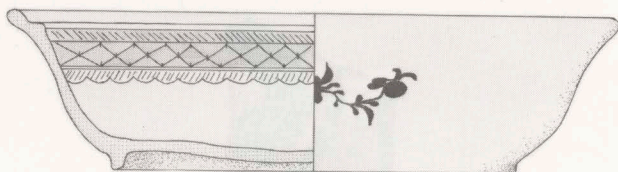

Fig 90.

Kopp med dekor i blått, brunt och guld. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:1.

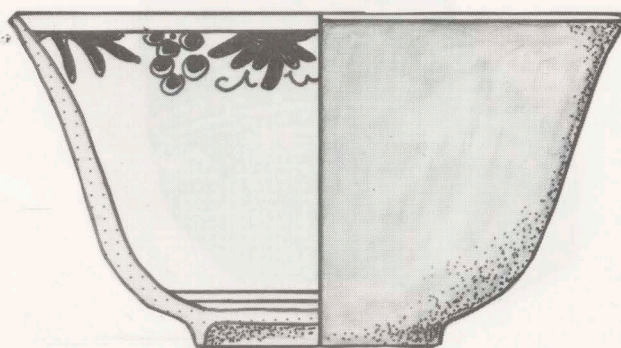
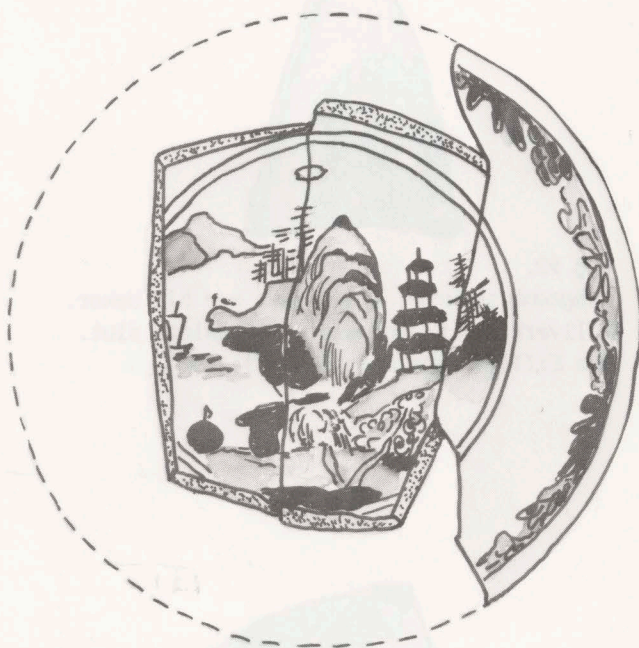

Fig 91.

Kopp. Invändigt vit glasyr med blå dekor. Utvändigt brunglaserad. S k "kapuciner"-porslin. 1700-talets mitt. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:1.

STENGODS

Stengods är en hårdbränd sintrad vara (ca 1.200^o C), vars färg varierar mellan vitt och mörkt grått. Nästan allt gods är tillverkat i Rhenområdet eller Nord-Tyskland och tillverkningen går tillbaka till 1100-talet.

Stengodset tillhör en av de minsta föremålsgrupperna vid undersökningen. Ca 80 skärvor påträffades. De flesta är tillverkade i Westerwald i Rhendalen. Typiskt för denna till-

verkning är ett ljust grått gods med grå eller blå dekor, ibland också med inslag av manganviolett. Godset är saltglaserat med stämpelornament och pålagda bildplattor. Enstaka skärvor av brunglaserat stengods med reliefmönster förekommer också. Detta gods kan hänföras till Raeren (i Rhendalen, nuv Belgien). Denna typ tillhör första hälften av 1600-talet medan Westerwald-godset förekommer under hela 1600-talet och i lager från början av 1700-talet. Skärvorna härstammar från kannor och dryckeskrus. (Fig 92-101)

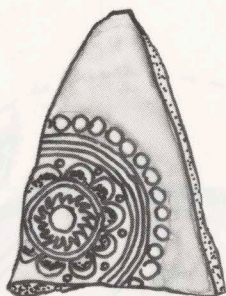

Fig 92.

Fragment av krus. Grå glasyr med blå dekor. Tillverkat i Westerwald. 1600-talets slut. Hus E:III, skede 2-3. Skala 1:1.

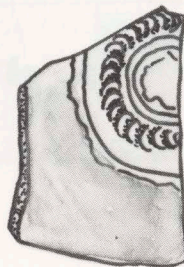

Fig 93.

Fragment av krus. Grå glasyr med blå dekor. Tillverkat i Westerwald. 1600-talets senare hälft. Hus B:I, skede 3. Skala 1:1.

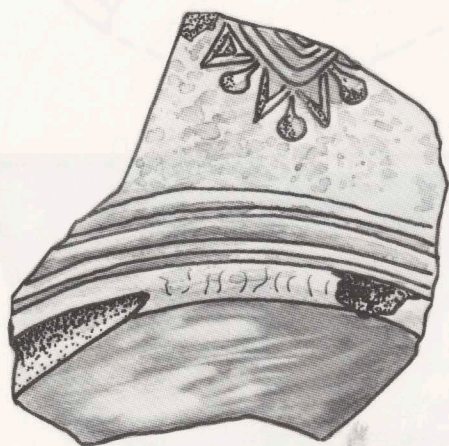

Fig 94.

Fragment av krus. Grå glasyr med blå dekor. Tillverkat i Westerwald. Mitten av 1600-talet. Hus E:I:3, skede 2-3. Skala 1:1.

Fig 95.

Fragment av krus. Gulvit glasyr med blå dekor. Tillverkat i Westerwald. 1600-talets första hälft. Hus E:III, skede 2. Skala 1:1.

Fig 96.

Fragment av stengodskrus. Vitglaserat med blå dekor. Dekorerat med motiv ur "Judithgeschichte". Tillverkat i Westerwald-Grenzau. 1600-talets början. Väster om Hus C:I:1, skede 1. Skala 1:1.

Fig 97.

Fragment av stengodskrus. Ljusgrå glasyr med blå dekor. Tillverkat i Westerwald. Mitten av 1600-talet. Hus D:I, skede 2. Skala 1:1.

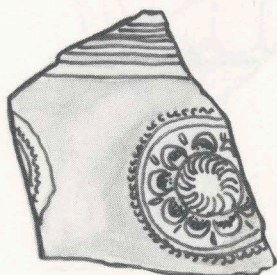

Fig 98.

Fragment av stengodskrus. Ljusgrå glasyr med blå dekor. Tillverkat i Westerwald. Sista hälften av 1600-talet. Hus D:I, skede 2-3. Skala 1:1.

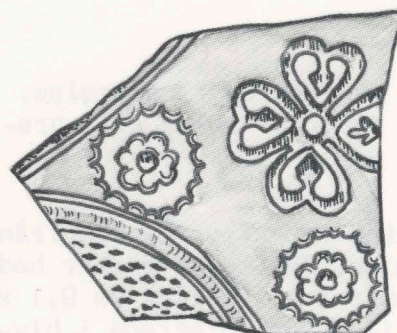

Fig 99.

Fragment av stengodskärl. Blåmålat med grå reliefdekor. Tillverkat i Westerwald. Sista hälften av 1600-talet. Hus C:I, skede 2-3. Skala 1:1.

Fig 100.

Fragment av stengodskrus. Brun glasyr. Dekorerad med s k bonddansmotiv. Slutet av 1500-talet - början av 1600-talet. Binge 2. Tomt A, skede 1. Skala 1:1.

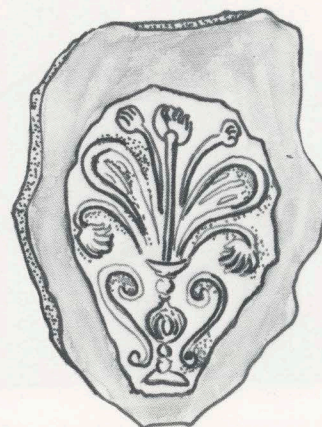

Fig 101.

Fragment av stengodskrus. Ljusgrå glasyr med blå dekor. Tillverkat i Westerwald. 1600-talets mitt. Hus E:VII, skede 2. Skala 1:1.

GLAS

Ca 1.250 skärvor av fönsterglas, buteljer och dricksglas tillvaratogs.

Huvudparten av skärvorna kom från fönsterglas. Dåtidens fönster hade många små rutor (storlek ca 0,1 x 0,1 m) vilka var infattade i blyspröjsar. Glasets färg var grönbrunt. Endast en bemålad skärva hittades. Den bar spår av ett geometriskt mönster i 1600-talsstil.

En del glasfragment härrörde från buteljer. De flesta kom från buteljer som ursprungligen innehållit vin eller brännvin. Öl förvarades i trä tunnor. Typerna varierade mellan 1600-talets fyrkantiga eller klotrunda med kort hals, och 1700-talsformer med cylindrisk nederdel och lång avsmalnande hals. Flaskorna saknade, med ett undantag, tillverkningsstämpel. Den stämpelförsedda buteljen var tillverkad på Skånska Glasbruken i Henrikstorp som existerade mellan 1692-1762. (Fig 102, 103)

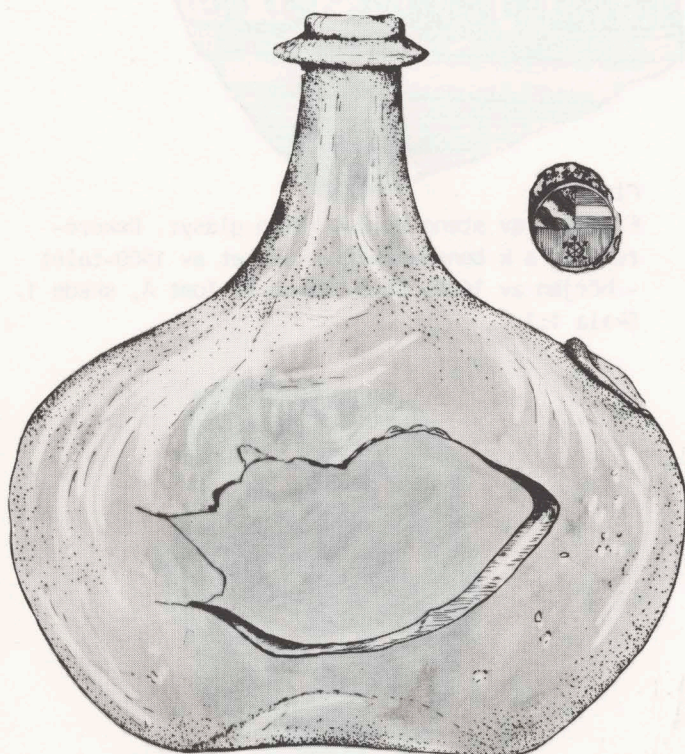

Fig 102.

Butelj. Brunt glas. Tillverkad av Skånska Glasbruken i Henrikstorp. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:2.

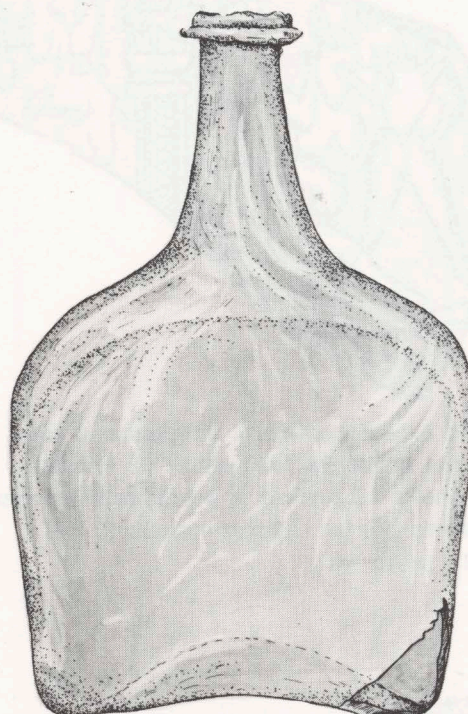

Fig 103.

Butelj. Brunt glas. Fyrkantig form. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:2.

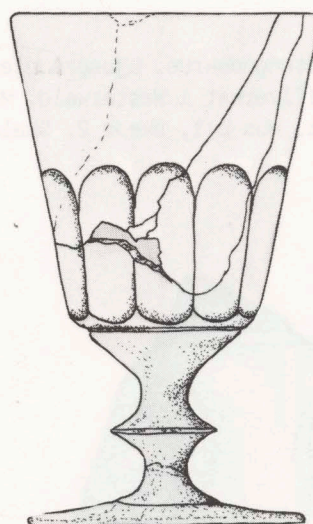

Fig 104.

Vinglas. Ofärgat. Mitten av 1600-talet. Tomt C norra delen, skede 1. Skala 1:2.

Till de äldsta typerna hör fragment av sk passglas. Passglaset, som var allmänt under 1600-talet, var ca 0,2-0,3 m högt och av sexkantig form. Ut-sidan var försedd med pålagda trådar som indelade glaset i mått (pass). De utvisade hur mycket man skulle dricka vid varje skål. Av remmare förekommer i materialet både 1600-tals och 1700-talstyper. De förra är relativt små och tillverkade av grönaktigt glas, de senare större och gjorda i ofärgat glas. Några olika former av vinglas på fot hittades också samt fragment av en bägare med graverad dekor. (Fig 104, 105)

Fig 105.
Glasbägare med graverad dekor. 1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3.
Skala 1:1.

KAKEL OCH KAKELFORMAR

Kakelugnen förekom huvudsakligen i Skandinavien och det tyskspråkiga Europa. De ugnar av sk "pottkakel" (Keramikkrukor) som utvecklades under 1400-1500-talen var föregångare till de kakelugnar som brukades under 1600-1700-talen. Kaklen i dessa var bladkakel, på baksidan försedda med en list för att lättare kunna muras in i ugnen. Listan kallades rump och kaklen därför rumpkakel.

Dekoren utgjordes av bildserier med t ex bibliska scener och allegorier. Vanliga var kakel i renässansstil med porträtt av furstliga personer, en typ som förekommer fram i 1600-talets första decennier. Under 1600-talet blev växtornamentik allmän. Grönglaserade kakel övervägde, men under 1600-talet började svartglaserade ugnar bli allmänna. Detta under inverkan av de järnugnar som började konkurrera ut kakelugnarna. Kaklet kom i början främst från Tyskland men efter hand importerades matriser, formar och en inhemsk tillverkning började.

Fig 106.
Kakel med växtornament. Svart glasyr. 1600-talets andra hälft. Norr om Tomt E, skede 3.
Skala 1:3.

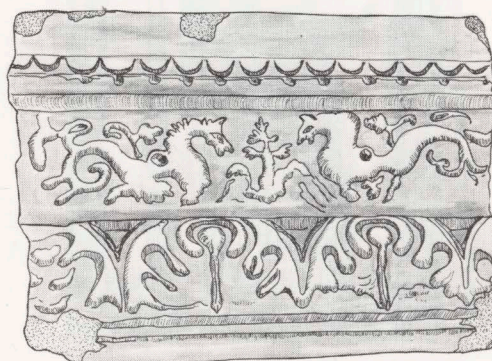

Fig 107.
Kakel, del av fris. Svart glasyr. Mitten av 1600-talet. Binge 2. Tomt A, skede 1.
Skala 1:3.

Av kakel påträffades 113 fragment som samtliga är rumpkakel. Typerna utgörs av grön- och brunglaserat kakel i renässansstil, samt svartglaserat kakel med växt- och djurornamentik. De förstnämnda förekom i de äldsta bebyggelseskedena. De övriga påträffades i lager från

både före och efter branden 1669. Fragment av kakelmattriser hittades också. De påträffades i Hus I i lager som hänförs till skede 1. Motivet är växtornament, allegoriska figurer och renässansfurstar. Det ena av dessa furstliga porträtt har texten: HINRK IN FRANK. (Fig 106-114)

Fig 108.
Kakel med växtornament. Svart glasyr. 1600-talets andra hälft. Norr om Tomt E, skede 3. Skala 1:3.

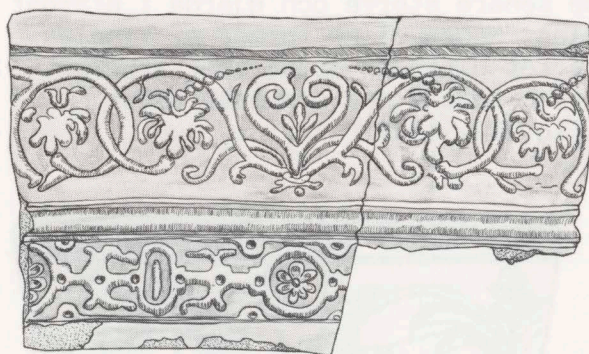

Fig 109.
Kakel. Del av fris med växt-och beslagsornament. Mitten av 1600-talet. Binge 2. Tomt A:I, skede 1. Skala 1:3.

Fig 110.
Kakelmattris med allegorisk figur. 1600-talets första hälft. Hus A:I, skede 1. Skala 1:3.

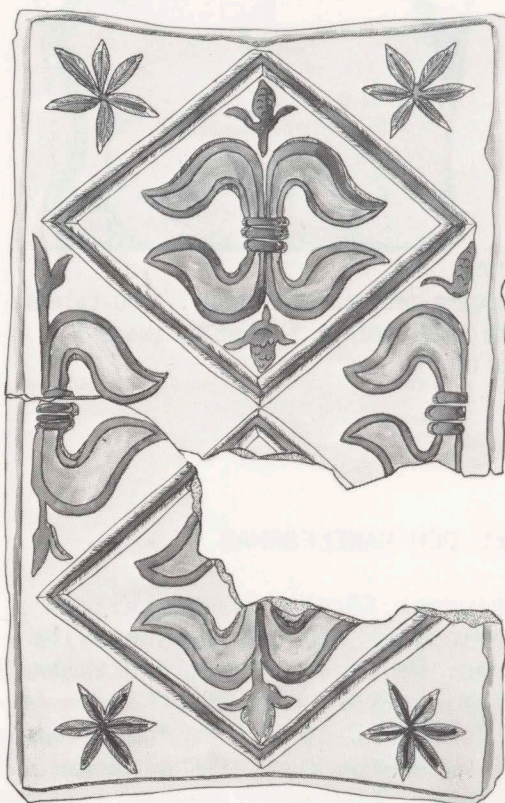

Fig 111.
Kakelmattris med växtornament. 1600-talets första hälft. Hus A:I, skede 1. Skala 1:3.

Fig 112.

Fragment av kakel med Adam och Eva. Svart glasyr. Mitten av 1600-talet. Binge 2. Tomt A, skede 1. Skala 1:3.

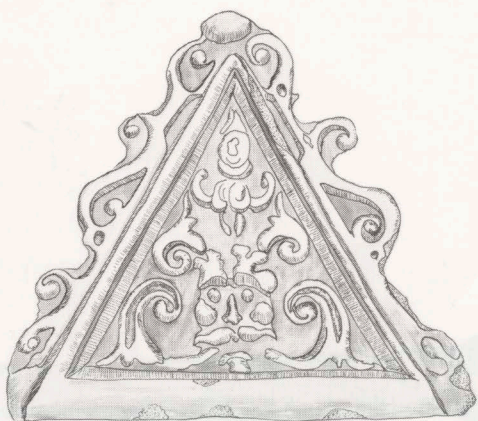

Fig 113.

Kakel. Krönkakel. Svart glasyr. 1600-talets mitt. Hus B:I:3, skede 2. Skala 1:3.

Fig 114.

Kakel. Ursprungligen troligen grön glasyr med evangelisten Matteus och hans attribut ängeln. Mitten av 1600-talet. Binge 2. Tomt A, skede 1. Skala 1:3.

KRITPIPOR

Bruket att röka tobak kom till Europa i slutet av 1500-talet med sjömän som kommit i kontakt med Nordamerikas indianer. Tobaksrökningen blev snabbt populär och tillverkning av pipor började i England. I samband med religionförföljelserna under Jacob I (1603-25) flydde många engelsmän till Holland och tillverkning började här. I Holland fanns riklig tillgång på god lera vilket var en viktig förutsättning för kritpipstillverkning. På 1600-talet började tillverkning i Sverige. I Alingsås startade Jonas Alströmer en fabrik på 1700-talet.

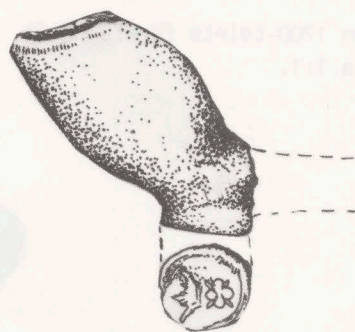

Fig 115.

Kritpipa från 1600-talets första hälft. Hus D:I, skede 1. Skala 1:1.

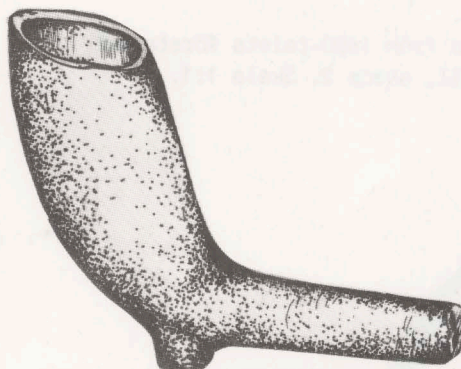

Fig 116.

Kritpipa från 1700-talets första hälft. Binge 1. tomt C, skede 3. Skala 1:1.

De äldsta piporna har små huvuden eftersom tobak var en dyrbar vara, i början dyrare än pipan, som ibland även såldes färdigstoppad. Under 1700-talet blev tobaken billigare och därmed piphuvudena större.

Pipor av både engelskt och holländskt ursprung påträffades vid grävningen, alltifrån små 1600-talspipor till större 1700-talstyper. Sammanlagt

hittades 1160 fragment. De flesta har ännu ej exakt bestämts vad det gäller ursprungsart. En grupp har dock härletts till tillverkningsplats. Det är det stora antalet fragment av oanvända pipor som hittades i Binge 1. Dessa är märkta med krona och handske på vardera sidan om klacken och är tillverkade i Dorking, nära London 1700-40 (Åkerhagen, not 2)(Fig 115-120).

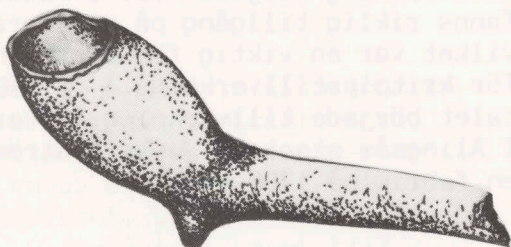

Fig 117.
Kritpipa från 1700-talets första hälft.
Tomt A. Skala 1:1.

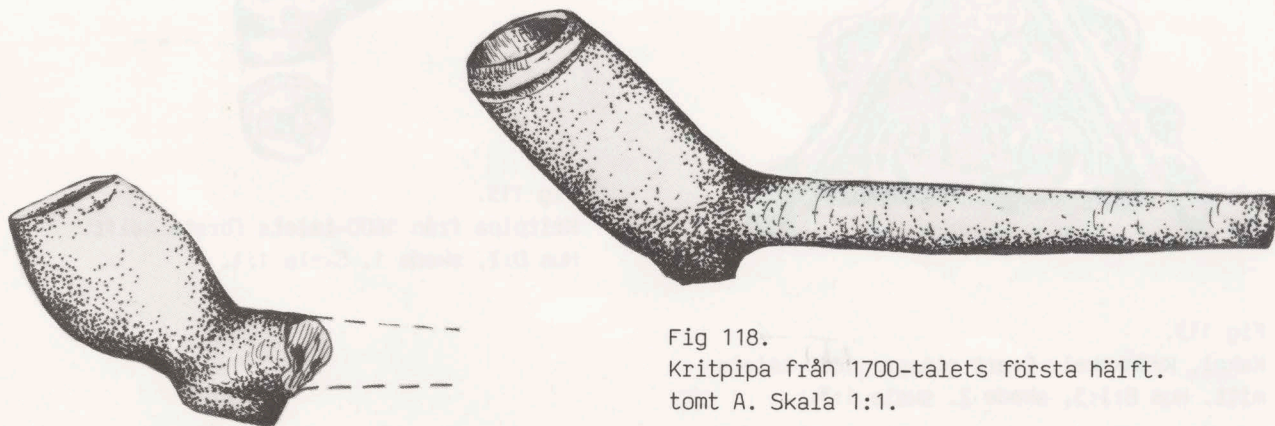

Fig 118.
Kritpipa från 1700-talets första hälft.
tomt A. Skala 1:1.

Fig 119.
Kritpipa från 1600-talets första hälft.
Hus E:III, skede 2. Skala 1:1.

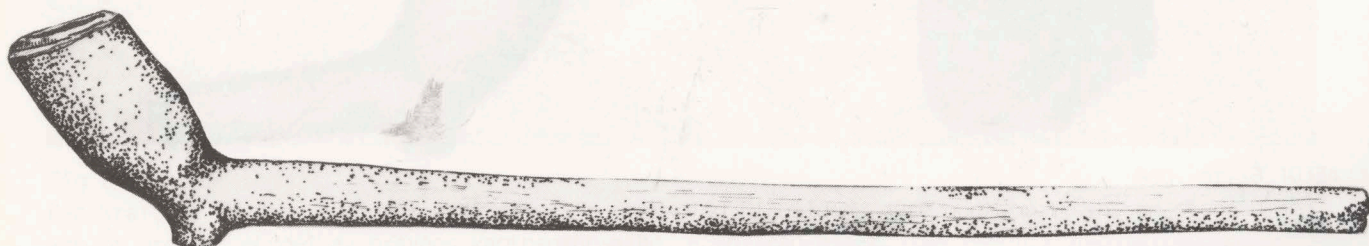

Fig 120.
Kritpipa från 1600-tal. Hus E:III. Skala 1:1.

TRÄ

Föremål av trä har bevarats väl i den fuktiga och lufttäta miljö som fanns i bingar och avfallslager. Förutom byggnadslämningar fanns ett flertal föremål av trä, bl a fragment av tallrikar och svarvade skålar. Mera ovanliga föremål är två leksaksbåtar samt överdelen till en pokal av vinglasmodell. Till gruppen leksaker hör också två sk toppar. De är tillverkade i svarvteknik och kan betraktas som föregångare till jo-jon.

Bland övriga träföremål bör nämnas en skyffel samt två slaktbågar, den ena med tillhörande upphängningskrok. De senare påträffades i hus E, skede 1-2. (Fig 121-133)

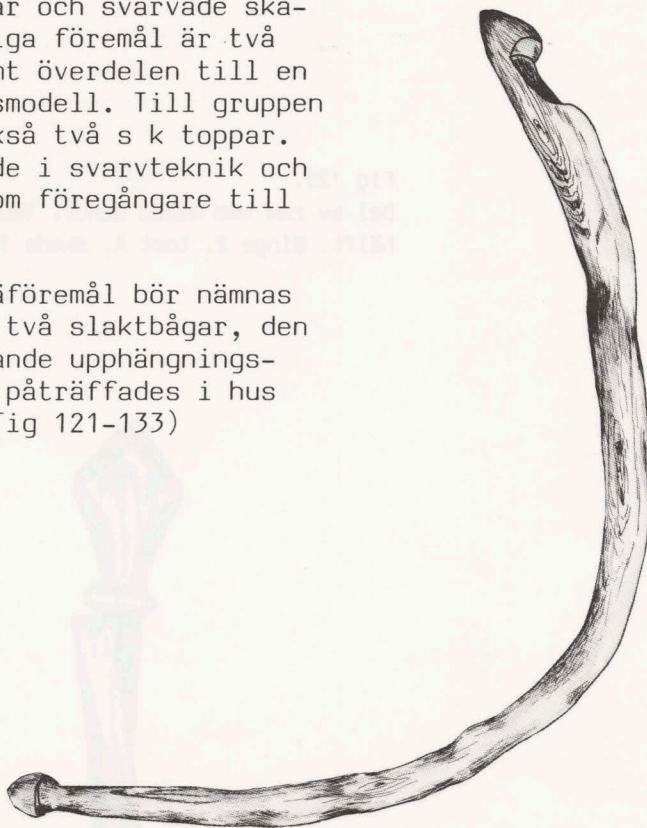

Fig 121.
Slaktbåge. 1600-talets första hälft. Hus E:I,
skede 1. Skala 1:4.

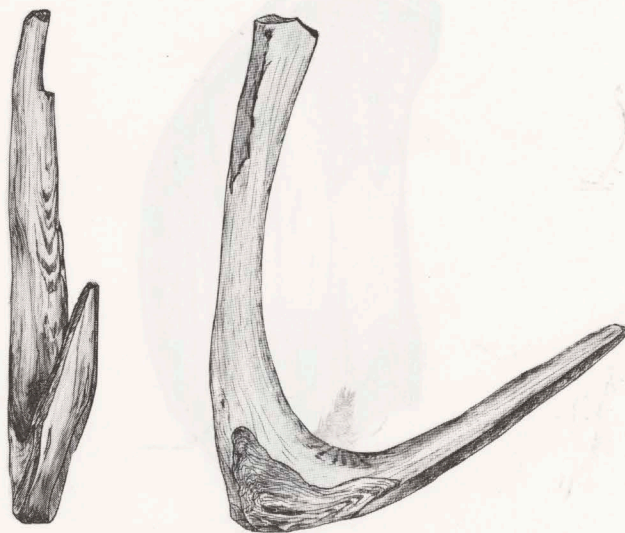

Fig 122.
Krok för upphängning av slaktbåge. 1600-talets
första hälft. Hus E:I, skede 1. Skala 1:3.

Fig 123.
Slaktbåge?. 1600-talets första hälft. Hus D:I:2,
skede 1. Skala 1:3.

Fig 124.
Skyffel av ek. Väster om Hus C:I:3, skede 1-2.
Skala 1:4.

Fig 125.
Del av ram med målad dekor. 1600-talets första
hälft. Binge 2. tomt A, skede 1. Skala 1:3.

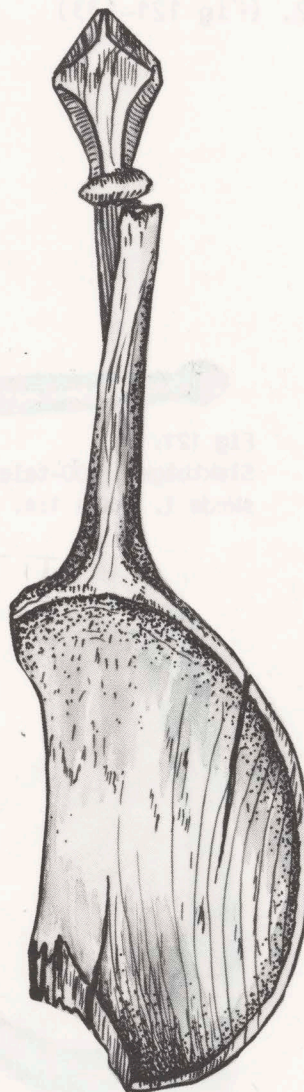

Fig 126.
Sked av trä. Från 1600-talet. Skala 1:1.

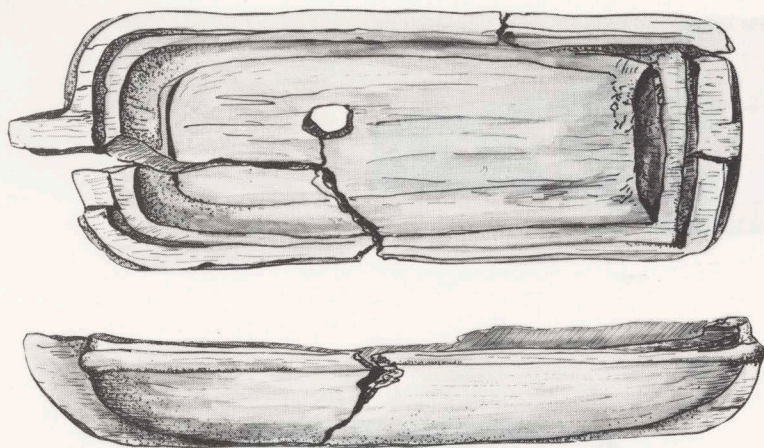

Fig 127.
Leksaksbåt från 1700-talets första hälft.
Binge 1. Tomt C, skede 3. Skala 1:2.

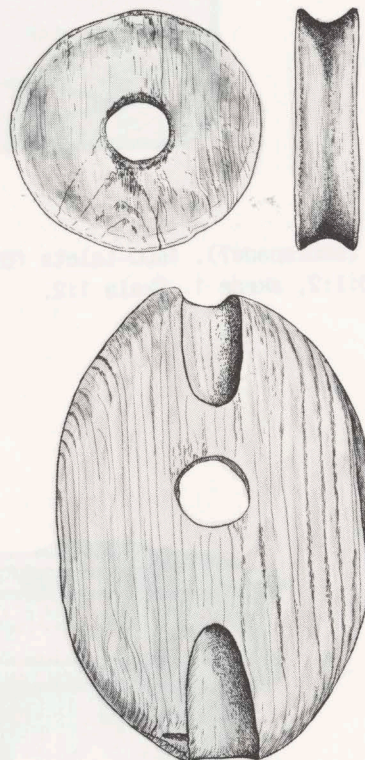

Fig 129.
Trissa och block till talja. 1700-talets
första hälft. Binge 1. Tomt C, skede 3.
Skala 1:3.

Fig 128.
Fragment av svarvad skål. 1600-talets första
hälft. Binge 2. Tomt A, skede 1. Skala 1:1.

Fig 130.
Knyppepinne av ene. 1600-talets första hälft.
Väster om Hus C:I:1, skede 1. Skala 1:1.

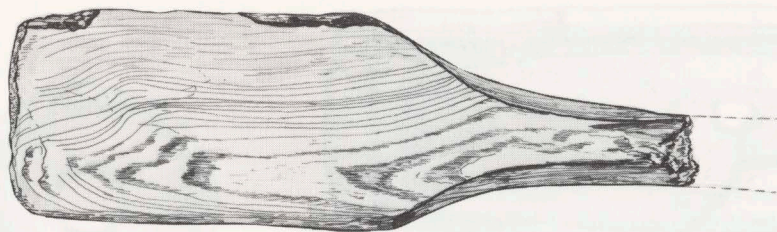

Fig 131.
Liten spade (smörspade?). 1600-talets första
hälft. Hus D:I:2, skede 1. Skala 1:2.

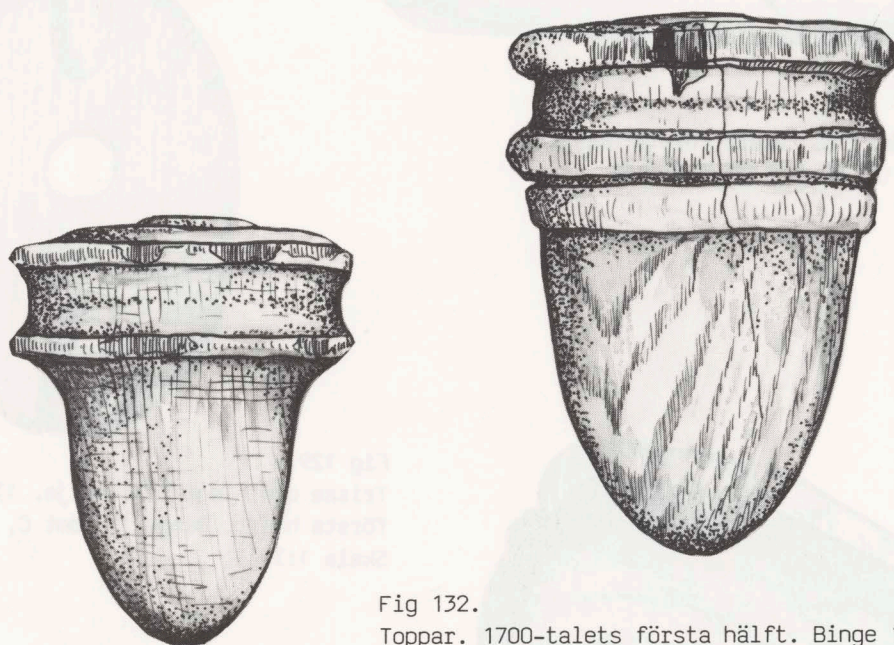

Fig 132.
Toppar. 1700-talets första hälft. Binge 1.
Tomt C, skede 3. Skala 1:1.

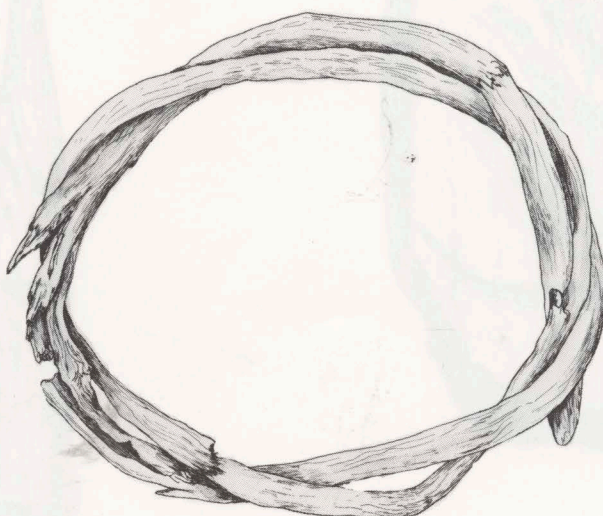

Fig 133.
Vidjehank. 1600-talet. Mellan tomt D och E.
Skala 1:3.

LÄDER

26 fyndnummer med läderfragment noterades. Fragmenten utgörs nästan uteslutande av skodelar. Herr-, dam-, och barnskor är representerade i materialet. Bland övriga föremål kan nämnas en knivslida. Spillbitar av läder från skotillverkning etc hittades i större koncentration endast i bing 6 i Hus E I. I övrigt fanns enstaka spillbitar över hela undersökningsytan. (Fig 134-135)

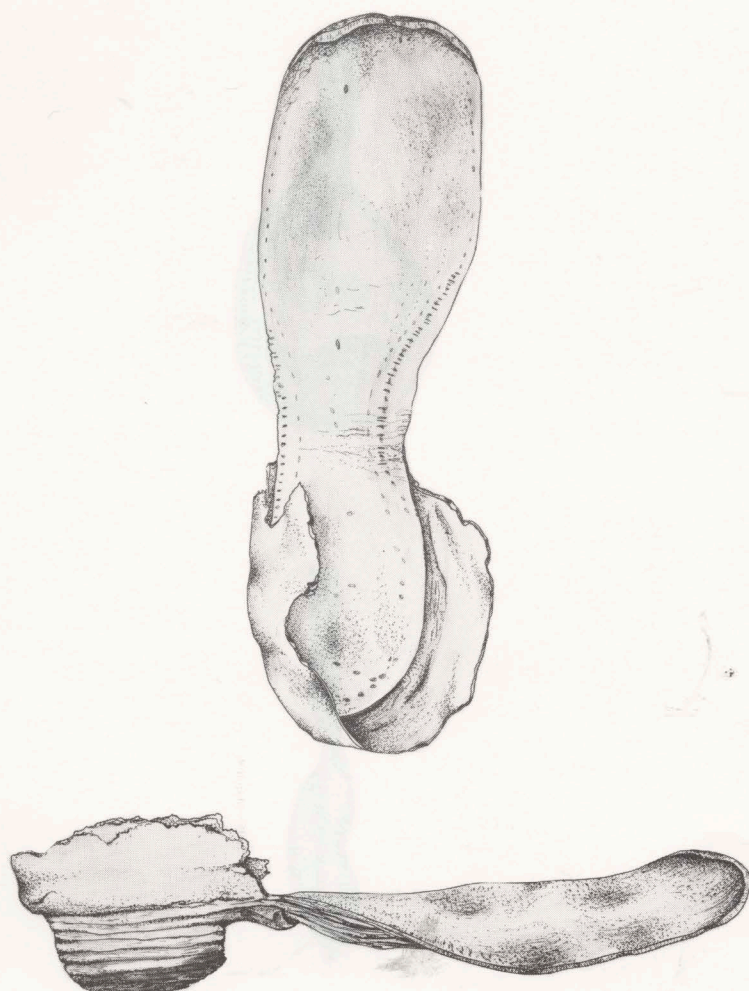

Fig 134.

Delar av stövel. 1600-talets mitt. Hus D:I, skede 1-2. Skala 1:3.

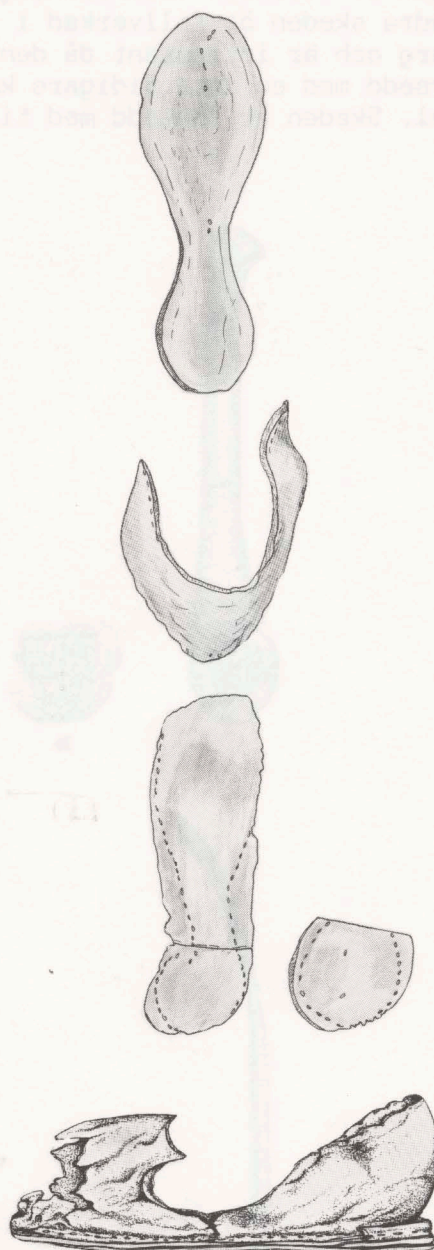

Fig 135.

Sulor och fragment av ovanläder till barnskor. 1600-talets första hälft. Hus C:I:2, skede 1. Skala 1:3.

JÄRN

Ca 139 stycken järnföremål tillver-
togs. De flesta är spikar och nitar.
I övrigt kan nämnas nycklar, kniv-
blad och beslag.

TENN

Två tennskedar hittades. Den ena är
troligen av utländsk tillverkning.
Den andra skeden är tillverkad i
Göteborg och är intressant då den
är försedd med en inte tidigare känd
stämpel. Skeden är försedd med till-

verkningsåret D = 1721 och initialer-
na A W vilket härleder den till tenn-
gjutaren Anders Winberg som verkade i
Göteborg mellan åren 1708-36. Win-
bergs vanliga småstämplar utgörs av
kontursköldar utan bård. Småstämplar-
na i kombinationsstämpeln på denna
sked är normalsköldar med bård. Kon-
figurationen är dessutom olika. I
den vanliga trestämplingen använde
Winberg en stads- och två mästar-
stämplar. Här förekommer två stads-
och en mästarstämpel. Kombinationen
av två olika stadsstämplar, Gb och
lejon, är dock snarare en regel än
undantag bland Göteborgsmästarna.

(B Broo Not 3, Fig 136, 137)

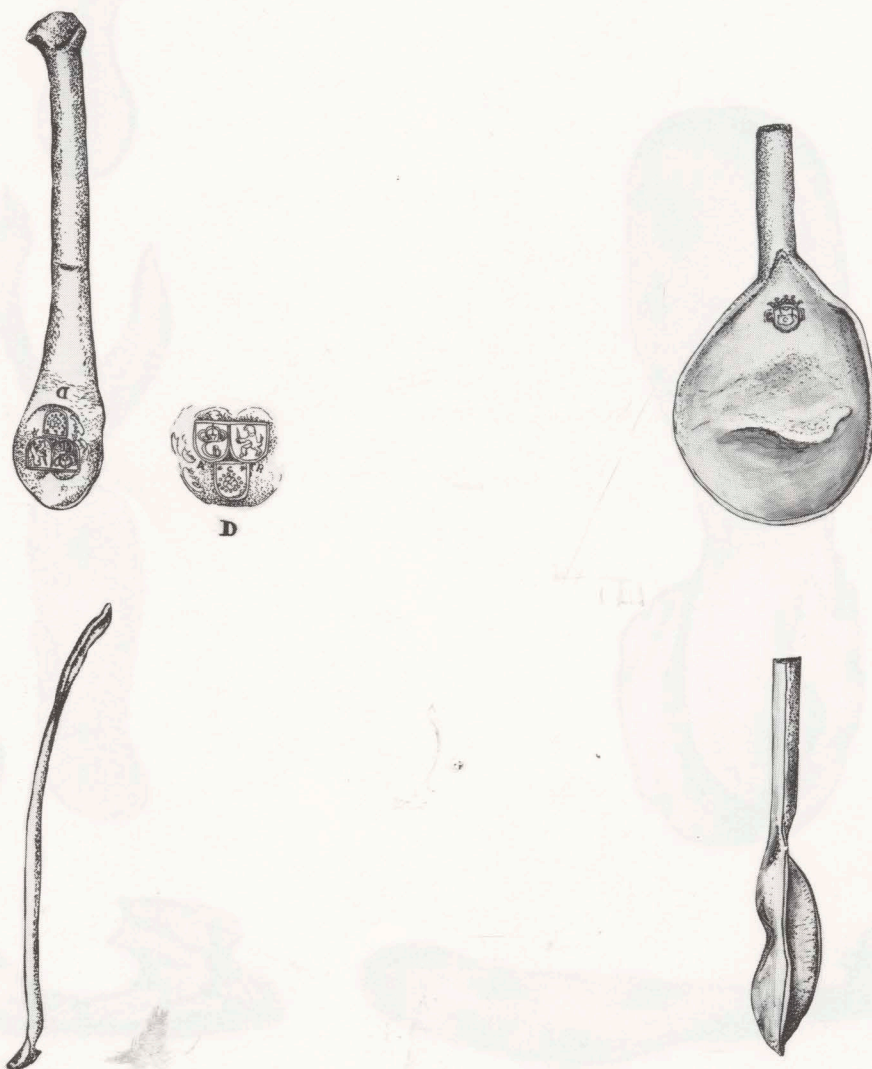

Fig 136.

Skaft av tennsked. Tillverkad i Göteborg.
1700-talets första hälft. Binge 1. Tomt C,
skede 3. Skala 1:2.

Fig 137.

Del av tennsked. Mitten av 1600-talet. Binge 2.
Tomt A, skede 1. Skala 1:2.

MYNT

Sammanlagt påträffades 44 stycken mynt, alla av koppar. Samtliga är svenska och tillhör typer som präglats mellan 1624 och 1650-talet. Bevaringsförhållandena har i stort

sett varit goda. Mynten är därför nästan alla fullt tydbara med något eller några karakteristiska kännetecken urskiljbara. De flesta mynten hittades i orörda lager och har kunnat vara till stor hjälp vid dateringen. (Fig 138-145)

Fig 138.
Gustav II Adolf, Säter (fyрк. klipping)
1624. Hus E:II, skede 1 a.

Fig 141.
Gustav II Adolf, Nyköping, (öre), 1628.
Hus E:II, skede 1.

Fig 139
Gustav II Adolf, Säter, (öre)
1627. Hus E:II, skede 1 a.

Fig 142.
Gustav II Adolf, Arboga, (öre), 1627.
Hus E:I o III, skede 1-2.

Fig 140.
Gustav II Adolf, Säter (½ öre)
1628. Under Hus E:III, skede 2.

Fig 143 a
Kristina, Säter, (öre), 1639.
Hus B:I:3, mellan skede 1 och 2.

MYNTTABELL

Gustav II Adolf, Säter, Fyrk (klipping)	1624	Hus E:II, skede 1 a
" " "	1624?	"
" " öre	1627	"
" " "	1627?	"
" " "	1627?	Mellan hus E:I, skede 1, och hus E:II, skede 2
" " "	1628	Hus E:II, skede 1 a
" " "	1628	"
" " "	1629	"
" " "	1629	"
" " "	1629	"
" " "	1629	"
" " "	1630	"
" " "	-	"
" " "	-	Mellan hus E:I, skede 1 och hus E:II, skede 2
" " "	-	Hus D:I, skede 1
" " "	-	Hus E:III, skede 1 - 2
" " "	1628	Under hus E:III, skede 2
" Nyköping "	1628	Hus E:II, skede 1
" " "	1628	"
" " "	-	"
" Arboga "	1627	Hus E:I o III, skede 1-2
Kristina Säter "	1639	Hus B:I:3, mell skede 1-2
" " "	-	"
" 1/4 öre	1634?	"
" "	1634?	"
" "	1634?	"
" "	1636	"
" "	-	"
" "	-	"
" "	-	Hus D:I, skede 1-2
" "	-	Hus E:II, skede 1 b
" "	-	"
" "	-	"
" "	-	Hus E:I o III, skede 1-2
Gustav II Adolf öre? fragm	-	"
Obestämbart 1/4 öre?	-	Hus B:I 1, skede 2
Dessutom hittades 6 st obestämbara, mycket fragmentariska mynt.		

Fig 143 b.
Kristina, Säter, (öre),
Hus B:I:3, mellan skede 1 och 2.

Fig 144.
Kristina Säter, (1/4 öre), 1654?
Hus B:I:3, mellan skede 1 och 2.

Fig 145.
Kristina, Säter, (1/4 öre), 1636
Hus B:I:3, mellan skede 1 och 2.

SUMMARY

During the autumn of 1982 the Gothenburg Historical Museum carried out an investigation in the Polismästaren block in Gothenburg. The investigation was motivated by building work in parts of the block. Building remains from the very beginnings of the city in the 1620s to the first half of the 18th century were found. The buildings had been constructed of timber. Only floor joists, simple stone foundations and wooden flooring were preserved. Cobble-stoned lanes had run between the buildings, and bins into which rubbish was thrown were found in the yards. The majority of the scattered finds were found here. The finds consisted mainly

of fragments of household objects such as pottery, stoneware, faience, earthenware and porcelain. The majority were imported. There were also found fragments of wooden, iron and glass objects and 44 copper coins from the period 1620-1650. A large number of animal bones were also gathered.

NOTER:

1. Se engelsk översättning av fig nr 39-145 på sid 151.
2. Enligt uppgift av Arne Åkerhagen 1983.
3. Enligt uppgift av Björn Broo 1984.

LITTERATUR

- Almqvist, H.* Göteborgs historia. Grundläggningen och de första hundra åren. Del I:1 och I:2. Göteborgs Jubileumspublikationer. Göteborg 1929 resp 1935.
- Ahlström, Almér, Hemmingsson.* Sveriges mynt 1521-1977. Stockholm 1976.
- Andersson, H.* Historisk arkeologi i Göteborg. Göteborgs Historiska Museums Årstryck 1972. Göteborg 1972.
- Blomqvist, R.* Kakel och kakeltillverkning i Lund under dansk tid. Kulturen 1936.
- Baeckström, A.* Studier i Göteborgs byggnadshistoria före 1814. Stockholm 1923.
- Dahlbäck, G. (red)* Helgeandsholmen - 100 år i Stockholms ström. Stockholm 1982.
- De Jonge, C H.* Oud-Nederlandsche Majolica en Delftsch Aardewerk. Amsterdam 1947.
- Hansson, H.* Med tunnelbanan till medeltiden. Stockholm 1960.
- Jönsson, E., Kihlberg, S.* Rapport. Stadsarkeologisk undersökning i Göteborg, kv Enigheten m fl, 1979-1980. Göteborg 1982.
- Kjellberg, S, T.* Fajansfynd i Göteborg I. Göteborgs Musei Årstryck 1933. Göteborg 1933.
- Kjellberg, S T.* Fajansfynd i Göteborg II. Göteborgs Musei Årstryck 1936. Göteborg 1936.
- Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid 1-22.* Malmö 1956-1978.
- Lassen, E.* Keramik. Den europeiska keramiken från medeltiden till våra dagar. Solna 1969.
- Liebgott, N-K.* Kakler. Hovedtraæk af kakkellovnens historie ca 1350-1650. København 1972.
- Lorentzson, M.* Handelsbankens hörne. Göteborg 1978.
- Newman, H.* An Illustrated Dictionary of Glass. London 1977.
- Reineking-von Bock, G.* Steinzeug. Kataloge des Kunstgewerbemuseums Köln 4. Köln 1971
- Roth, S., Scander, R.* Göteborg. Uppkomst och äldre historia. Göteborg 1976.
- Schia, E. (red)* Fra Christianias bygrunn. Arkeologiske utgravninger i Revierstredet 5-7, Oslo. Oslo 1981.

FOTO

- GHM:s arkiv: fig 2.
 Stefan Kihlberg: fig 5 och 18.
 Mona Lorentzson: fig 10-15, 19-20, 23-26 och 32.
 Lars Noord: fig 9, 17, 21, 29, 33 och 34.

NOT 1.

(Engelsk översättning av fig 39-145)

LEAD GLAZED EARTHENWARE

Fig 39.

Chamber pot of red fired pottery. Brownish-green glaze internally. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 40.

Pot of light earthenware. Light reddish-yellow glaze internally, whitish-green glaze externally. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 41.

Pot of red fired earthenware. Light brownish-red glaze internally. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 42.

Small bowl of red fired earthenware. Brown glaze internally and externally. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:1.

Fig 43.

Ointment pot of red fired earthenware. Brown glaze internally and partly externally. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:1.

Fig 44.

Pot of red fired earthenware. Yellowish-brown glaze internally. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 45.

Bowl of red fired earthenware. Greenish-white glaze internally, wave-line design externally. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 46.

Tripod cooking-pot of red fired earthenware. Green glaze internally. Middle of 17th century. Building E:III, phase 2. Scale 1:3.

Fig 47.

Pot of red fired earthenware, with one vertical and one horizontal handle. Internal and external green glaze. First half of 17th century. Between Sites C and D. Scale 1:2.

Fig 48.

Ointment pot of red fired earthenware. Internal and external reddish-yellow glaze. First half of 18th century. Building C:1, phase 3. Scale 1:1.

Fig 49.

Small dish of red fired earthenware. Green glaze with brown dots on upper surface. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 50.

Plate of red fired earthenware. Green-glazed upper surface. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 51.

Pot of red fired earthenware. Dark yellow glaze internally. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 52.

Plate of red fired earthenware. Whitish-yellow glaze with decoration of brown and green. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 53.

Plate of red fired earthenware. Whitish-yellow glaze with decoration of brown and green. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 54.

Dish of red fired earthenware. Yellow glaze with reddish-brown decoration. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 55.

Dish of red fired earthenware. Brown glaze with decoration in yellow and green. The date 1714 is given. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 56.

Dish of red fired earthenware. Reddish-brown glaze with decoration in yellow and green, with the date 1628. Building B:I:3, phase 1. Scale 1:3.

Fig 57.

Dish of red fired earthenware. Brown glaze with decoration in yellow and green. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 58.

Dish of red fired earthenware. Whitish-yellow glaze with decoration in brown and green. Middle of 17th century. Bin 2, Site A, phase 1. Scale 1:3.

Fig 59.

Dish of white fired earthenware. Yellowish-green glaze internally and externally. Middle of 17th century. Bin 2, Site A, phase 1. Scale 1:3.

Fig 60.

Lid for bowl or dish of red fired earthenware. Yellow glaze with decoration in brown and green, with the text: Gottenborg. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 61.

Dish of red fired earthenware. Yellow glaze with decoration in green and brown. 17th-18th century. Intermingled layers from sites A and B. Scale 1:3.

Fig 62.

Dish of red fired earthenware. Brown glaze with decoration in green and yellow, showing the date 1735. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

DELFTWARE

Fig 63.

Fragment of plate. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. Middle of 17th century. Building D:I, phase 2. Scale 1:3.

Fig 64.

Plate. White glaze. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 65.

Plate showing Chinese influence. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. End of 17th century - beginning of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 66.

Plate. White glaze with bluish-black decoration. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 67.

Plate. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 68.

Plate. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 69.

Fragment of jar. White glaze with crest in blue. Made in Hamburg. Middle of 17th century. Building E:III, phase 2. Scale 1:3.

Fig 70.

Fragment of small bowl. White glaze with crest in blue. Middle of 17th century. Building E:III, phase 2. Scale 1:3.

Fig 71.

Saucer. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 72.

Saucer. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 73.

Small cup with Chinese design. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:1. (Interior of cup to the right).

Fig 74.

Cup. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:1. (Interior of cup to the right).

Fig 75.

Plate. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 76.

Plate. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 77.

Plate. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 78.

Dish. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 79.

Fragment of dish with female figure. White glaze with decoration in yellow, blue and violet. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 80.

Fragment of dish. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. First half of 17th century. To west of Building C:I:1, phase 1. Scale 1:3.

Fig 81.

Fragment of dish. White glaze with decoration in blue, green and brown. Dutch manufacture. First half of 17th century. Building B:I:2, phase 1. Scale 1:3.

Fig 82.

Dish. White glaze with decoration in yellow, blue and violet. Dutch manufacture. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 83.

Fragment of jar. White glaze with blue decoration. Made in Hamburg. First half of 17th century. Building A:I, phase 1. Scale 1:3.

Fig 84.

Fragment of dish. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture, end of 17th century - beginning of 18th century. Building D:I, phases 2-3. Scale 1:3.

Fig 85.

Fragment of dish. White glaze with blue decoration. Dutch manufacture. Around 18th century or later. Building E:IV, phase 4. Scale 1:3.

Fig 86.

Fragment of dish. White glaze with blue decoration. Middle of 17th century. Building B:I, phase 2. Scale 1:3.

CHINA

Fig 87.

Small cup. Decorated with horseman motif in blue, brown and yellow. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:1.

Fig 88.

Small cup. Decorated with horseman motif in blue. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:1.

Fig 89.

Dish. Rectangular shape. Blue decoration. 18th century. To west of Building C:I:1, intermingled layer. Scale 1:3.

Fig 90.

Cup with decoration in blue, brown and gold. First half of 18th century. Bin 1, Site C, phase 3. Scale 1:1.

Fig 91.

Cup. Internal white glaze with blue decoration. Brown-glazed externally. So called Capucine porcelain. Middle of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:1.

STONEWARE

Fig 92.

Fragment of jug. Grey glaze with blue decoration. Made in Westerwald. End of 17th century. Building E:III, phase 2-3. Scale 1:1.

Fig 93.

Fragment of jug. Grey glaze with blue decoration. Made in Westerwald. Latter half of 17th century. Building B:I, phase 3. Scale 1:1.

Fig 94.

Fragment of jug. Grey glaze with blue decoration. Made in Westerwald. Middle of 17th century. Building E:I:3, phase 3. Scale 1:1.

Fig 95.

Fragment of jug. Yellowish-white glaze with

blue decoration. Made in Westerwald. First half of 17th century. Building E:III, phase 2. Scale 1:1.

Fig 96.

Fragment of stoneware jug. White-glazed with blue decoration. Decorated with motif from the "Judith-geschichte". Made in Westerwald-Grenzau. Beginning of 17th century. To west of Building C:I:1, phase 1. Scale 1:1.

Fig 97.

Fragment of stoneware jug. Light grey glaze with blue decoration. Made in Westerwald. Middle of 17th century. Building D:I, Phase 2. Scale 1:1.

Fig 98.

Fragment of stoneware jug. Light grey glaze with blue decoration. Made in Westerwald. Latter half of 17th century. Building D:I, phases 2-3. Scale 1:1.

Fig 99.

Fragment of stoneware vessel. Painted blue with relief decoration in grey. Made in Westerwald. Latter half of 17th century. Building C:I, phases 2-3. Scale 1:1.

Fig 100.

Fragment of stoneware jug. Brown glaze. Decorated with motif known as peasant-dance motif. End of 16th century - beginning of 17th century. Bin 2. site A, phase 1. Scale 1:1.

Fig 101.

Fragment of stoneware jug. Light grey glaze with blue decoration. Made in Westerwald. Middle of 17th century. Building E:VII, phase 2. Scale 1:1.

GLASS

Fig 102.

Bottle. Brown glass. Made by Skånska Glasbruken (Skånska Glassworks) in Henrikstorp. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:2.

Fig 103.

Bottle. Brown glass. Rectangular shape. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 104.

Wine-glass. Uncoloured. Middle of 17th century. Site C, norther part, phase 1. Scale 1:2.

Fig 105.

Glass beaker with engraved decoration. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:1.

TILE AND TILEMOULDS

Fig 106.

Tile with plant ornamentation. Black glaze. Second half of 17th century. North of Site E, phase 3. Scale 1:3.

Fig 107.

Tile, part of frieze. Black glaze. Middle of 17th century. Bin 2. Site A, phase 1. Scale 1:3.

Fig 108.

Tile with plant ornamentation. Black glaze. Second half of 17th century. North of Site E, phase 3. Scale 1:3.

Fig 109.

Tile. Part of frieze with plant and ornamental fitting. Middle of 17th century. Bin 2. Site A:I, phase 1. Scale 1:3.

Fig 110.

Tile matrix with allegorical figure. First half of 17th century. Building A:I, phase 1. Scale 1:3.

Fig 111.

Tile matrix with plant ornamentation. First half of 17th century. Building A:I, phase 1. Scale 1:3.

Fig 112.

Fragment of tile with Adam and Eve. Black glaze. Middle of 17th century. Bin 2. Site A, phase 1. Scale 1:3.

Fig 113.

Tile. Cresting tile. Black glaze. Middle of 17th century. Building B:I:3, phase 2. Scale 1:3.

Fig 114.

Tile. Probably green-glazed originally with the apostle St Matthew and his symbol the angel. Middle of 17th century. Bin 2. Site A, phase 1. Scale 1:3.

CLAY PIPES

Fig 115.

Clay pipe from first half of 17th century. Building D:I, phase 1. Scale 1:1.

Fig 116.

Clay pipe from first half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:1.

Fig 117.

Clay pipe from first half of 18th century. Site A. Scale 1:1.

Fig 118.

Clay pipe from first half of 18th century. Site A. Scale 1:1.

Fig 119.

Clay pipe from first half of 17th century. Building E:III, phase 2. Scale 1:1.

Fig 120.

Clay pipe from 17th century. Building E:III. Scale 1:1.

WOOD

Fig 121.

Slaughtering frame. First half of 17th century. Building E:I, phase 1. Scale 1:4.

Fig 122.

Hook for suspension of slaughtering frame. First half of 17th century. Building E:I, phase 1. Scale 1:3.

Fig 123.

Slaughtering frame? First half of 17th century. Building D:I.2, phase 1. Scale 1:3.

Fig 124.

Oak shovel. West of Building C:I:3, phases 1-2. Scale 1:4.

Fig 125.

Part of frame with painted decoration. First half of 17th century. Bin 2. Site A, phase 1. Scale 1:3.

Fig 126.

Wooden spoon. From 17th century. Scale 1:1.

Fig 127.

Toy boat from first half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:2.

Fig 128.

Fragment of turned bowl. First half of 17th century. Bin 2. Site A, phase 1. Scale 1:1.

Fig 129.

Pulley and block for tackle. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:3.

Fig 130.

Juniper lace bobbin. First half of 17th century. West of Building C:I:1, phase 1. Scale 1:1.

Fig 131.

Small spatula (butter knife?). First half of 17th century. Building D:I:2, phase 1. Scale 1:2.

Fig 132.

Spinning tops. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:1.

Fig 133.

Osier hanger. 17th century. Between sites D and E. Scale 1:3.

LEATHER

Fig 134.

Parts of boot. Middle of 17th century. Building D:I, phases 1-2. Scale 1:3.

Fig 135.

Soles and fragments of leather uppers for children's shoes. First half of 17th century. Building C:I:2, phase 1. Scale 1:3.

PEWTER

Fig 136.

Shaft of pewter spoon. Made in Gothenburg. First half of 18th century. Bin 1. Site C, phase 3. Scale 1:2.

Fig 137.

Part of pewter spoon. Middle of 17th century. Bin 2. Site A, phase 1. Scale 1:2.

COINS

Fig 138.

King Gustav II Adolf, Säter (rectangular, clipped) 1624. Building E:II, phase 1 a.

Fig 139.

King Gustav II Adolf, Säter (öre) 1627. Building E:II, phase 1 a.

Fig 140.

King Gustav II Adolf, Säter (1/2 öre) 1628. Beneath Building E:III, phase 2.

Fig 141.

King Gustav II Adolf, Nyköping (öre) 1628. Building E:II, phase 1.

Fig 142.

King Gustav II Adolf, Arboga (öre) 1627. Building E:II and III, phase 1-2.

Fig 143 a.

Queen Kristina, Säter, (öre) 1639. Building B:I:3, between phases 1 and 2.

Fig 143 b.

Queen Kristina, Säter (öre). Building B:I:3, between phases 1 and 2.

Fig 144.

Queen Kristina, Säter (1/4 öre) 1654?. Building B:I:3, between phases 1 and 2.

Fig 145.

Queen Kristina, Säter, (1/4öre) 1636. Building B:I:3, between phases 1 and 2.

(Fig 138-145 Scale 1:1)

FYND *rapporter 1983*

Göteborgs Arkeologiska Museum
Göteborg 1984

Göteborgs stadsmuseum
Arkeologisk arkivrapport

Nr 1983:11

Tryckt med bidrag från Kungl och Hvitfeldska Stipendieinrättningen

Utgivare: Göteborgs arkeologiska museum genom Lili Kaelas

Redaktion: Eva Jönsson-Kihlberg
Inger Redebratt

English translation: Anne Marie Errington

Adress: FYND-rapporter
Göteborgs arkeologiska museum
Norra Hamngatan 14
411 14 GÖTEBORG

Publiceringstillstånd: "Ur ekonomiska kartan från Lantmäteriverket.
Medgivande 85.0015".

Godkänd ur sekretessynpunkt för spridning.
Lantmäteriverket. 1985-01-17.

På Göteborgs kartverk ligger nollplanet 10,137 meter under medelvattennivån.

Göteborgs stads servicekontor, Grafiska avdelningen

ISBN 91 85488 15 1

ISSN 0347-2183